

<<< Öppna Bokmärken
Klicka på begynnelsebokstaven

Notiser om Orter i Upplands-Bro

Extraherade från c:\jordebok\gård.dbf
till c:\jordebok\ORTER_Upplands-Bro.doc

Databasen innehöll vid tillfället 2146 ortnamn
Här återges endast orter med kommenterande text = 304

Kommer efterhand att utökas med nytillkomna notiser

Ursprungligen gjord för häften med 100 A4-sidor
beskurna med nya skärmaskinen och större häftklammer

dBase IV filen gård.dbf öppnades i dBASEWIN varifrån
texterna = MEMO kopierades till Word i två 75% fönster vid
stående skärm. Stavfel uppmärksammades av Word, samma
rättelser gjorde manuellt i dBasefilen gård.dbf/dbt

OBS

För komplettering med nya notiser måste ett nytt MEMO-fält
skapas där texterna läggs.

Nytillkomna ortnamn kommer efter post 2146

Utskrift 2010-05-02 (fr 2009)

Alby**6001**

Rannsakingarna, sid 51, åtskilliga resta stenar

Fornvännen 1960:131. Smärre meddelanden
Två baltiska armringsuppsättningar från Uppland
3 kopierad blad

Almarestäket**3901**

Spettet som försvann ner i Trolleborgens
Förstahandsuppgift finns i intervju med Asta och Gunnar Carlsson. astacgnr.doc. Astas far var
trädgårdsmästare och skulle sätta upp ett stängsel så att inte fiskare Nilssons kor skulle
komma in i trädgården. Ingen viste om håligheter under kullen.

Ur annons i MP om Almarestäket herrgård
- "en av Sveriges mest exklusiva konferensherrgårdar. Vår målgrupp är företagsledningar som
vill vara helt för sig själva; vi tar emot endast en grupp åt gången och högst 16 personer."

ATA: 1932, profil, grav vid Färjkarlsäng, karta, 10 st
Bild: flygfoto; Kult.miljöer
- Ärkebiskopsgård: medeltid (av 9) Kult.miljö
- Säteri: 1600-tal

Hammarflygeln från 1811 är restaurerad och ett mycket bra konsertinstrument, använt av
Helena Charlotta af Ugglas. Byggt av Johan Söderberg. Hon hade ett hammarklaver på
makens Margretelund. Maken Gustaf Fredrik Åkerhielm var bl.a. för de Kungl Teatrarna
1818-1823;
Se artikel i Kulturmiljövård 92:6, sid 60-62.

Ägare: Järf.boken II:1 sid 151, mycket utförlig redogörelse
1967 Jakob Wallenberg köper vissa delar
1969 skänker han delen till Peder Sager
1973 säljer Sager tillbaka till Wallenberg (sic!)
1979 skänker han delen till Johan Seth (systerdotterson)

ATA Börje Sandéns ant. 1974-07-19

Almarestäket

Vattenverksförbundet ville lägga luftningstornen ovan mark Elisabeth Seth protesterar
kraftigt, hon förvärvade Stäket 1952-54, och då begärdes att området skulle lämnas intakt
även hagmarken.

RAÄ säger 1965 att utgrävning är påtänkt inom en nära framtid
Varje synlig del av avloppstunneln avslås och hela Stäketsholmen måste anses tillhöra
fornlämningen
Utgrävning gjordes 1870 (1871?) av Oscar Montelius
Farled mellan Stäksön och Stäketholmen avvisas
1964 gjordes sonderingsgrävningar på Stäketholmen

1963 minst 2 våningars höjd är bevarad, samtliga källare
PM om en utgrävning (1963)

Järnmärkena uppsatta av Nordens vänner, som gjorde ångbåtsturer och satte upp
minnesmärken Föreningen Fornvännen

Ur Rickard Dybecks reseberättelser 1860

Berättelse rörande undertecknads antiquariska forskningar under sommaren 1860.

... slott, vilka noggrant afmättes. Sjelfva Stäkeseön har för närvarande blott några få hedna
grafkullar, en mängd sådana skola för icke länge sedan der funnits.

Den märckvärdiga runsten, hvilken på 1600-talet var i Dalkarlsbacken, äfvensom ett stycke,
hörande till den vid Stäkes gård ännu befintlige, eftersöktes förgäfvos. En vacker bautasten af
tre alnars höjd står i skogen norr ut på ön. En lika märkelig som egendomlig sägen rörande en
der fordomdags inträffad händelse är vida känd. (OBS)

forts. tre foliosidor tämligen lättlästa.

Ur Rickard Dybecks reseberättelser 1863

Almarestäket

föreslår att det undersöks och kartläggs

Uppgifter lämnade av Vera Torgilsson 2004 (83 år).

Vera berättade att hon och andra brukade krypa in i borgen men att det sedan omöjliggjordes
när greve Björnstierna täppte till öppningen i norra slutningen.

Historien om hunden som tog sig in ruinen och aldrig kom ut, återberättad av Börje Sandén
i hembygdsboken Det hände i Upplands-Bro 1984 efter intervju med Elisabth Seth född
Björnstierna, får här en fortsättning av Vera.

Hunden hette Buster och var en vit foxterrier ägd av Veras morbror Sven Svensson i Stäket.
Den hade varit försvunnen i en veckas tid men sedan återkommit. Att det var just denna hund
förstår man därav att greven tog upp saken med Svensson och påpekade att hundar inte fick
springa lösa.

Troligen var Almarestäket år 1187 ärkebiskopen Johannes personliga egendom efter som den
ärvdes av hans släktingar i Rundby, Upplands-Väsby. (Slott och herresäten i Sverige 1967)
Skänktes av Erik av Pommern till makan Filippa 1420.

Inget nämns (som vanligt) om villkoret att kronans inkomster inte fick minskas genom
ärkebiskoparnas utnyttjande av Stäket

I (en anonym) äldre berättelse i pärm 7 (enskilda gårdar) sägs att det befästa slottet "helgades
åt S:t Erik, på det ingen mera skulle våga anfalla et slott, som ansågs tillhöra Rikes
skyddshelgon"

Linné och Stäket

Stormåran eller buskmåran kallas även Stäksmåran av Liljeblad (1792-1816) "såsom växande
vid Stäket". Nämns även i Lyttkens "Svenska växtnamn", första delen Stockholm 1904-1906.

Nyman "Utkast till växternas naturhistoria eller Sveriges fanerogamer", 1867, sid 84:

"Stormåran eller buskmåran är större än andra arter. Förr tycktes den sällsyntare, då Linné
anger att den endast växte vid Stäkets slottsruiner."

Ur Styffe. Skandinavien under unionstiden s.368

Stäket ligger här under Sollentuna härad.

ALMARNASTÄEK (2) eller Almerstæek (1488), nu kallat Stäket, egentligen sundet vid byn Almarna, hvilket bildar utloppet för Skarfven och således för Sigtunas och Uppsalas trygghet var en viktig ort, innan Stockholm anlades. Där fanns sannolikt redan vid Olof Haraldssons besök i Mälaren år 1007 ett litet fäste, ehuru han lyckades gräva sig ut genom det länge s. k. Lilla Stäket, 1/5 mil väster därom, äfven kalladt Ryssgrafven. Vid estländska vikingarnes besök i Mälaren 1187 blef ärkebiskop Johan af dem ihjälslagen vid Almarna-Stäk, och troligt är, att där då varit något slags befästning eller åtminstone ett stenhus, beräknadt att lämna skydd mot sjöröfvare. I slutet af k. Albrekts tid uppbyggdes där åter ett slott på en holme i sundet, hvilket en kort tid synes hafva tillhört ärkebiskopen. (3) Men det dröjde ej länge, innan det kom i drotn. Margaretas händer, och det var säte för en kronans fogde, till dess att k. Erik vid sitt besök i Stockholm år 1431, af fruktan att det skulle begagnas af hans fiender, befalldes dess uppbrännande, och därvarande fogde Erik Nipertz kunde därför med besättning draga sig in till Stockholm. Men några år därefter utverkade ärkebiskop Nicolans Ragvaldi sig riksrådets bifall, att han skulle få återuppbygga slottet samt inköpa de närmast liggande gårdarna, (1) och skred snart till verket, hvilket fortsattes af hans efterträdare, Jöns Bengtsson, med mycken ifver, så att slottet under de följande decennierna kunde blifva en stödjepunkt för ärkebiskoparnes opposition mot den världsliga makten. Det blef därför enligt riksdagens beslut nedbrutet år 1518. [Fogdar funnos på slottet, såsom år 1488, då en Erik Bengtsson nämnes som sådan. (2)]

2) I bytesbrefven om Almarstæk, hvarigenom ridd. Gustaf (Anundsson) Sture år 1441 och d. 31 dec. 1443 öfverlät sin efter modern, fru Christina, ärvda del i både Yffra och Nidra bynom i Almarstæek med färjan, och i flera dithörande handlingar såges enstämmigt, att det låg i Sollentuna härad.

3) Ärkebiskop Henriks bref till kronans ämbetsmän, att de icke skulle draga några andliga personer under världslig rätt, är dat. "ex castro nostro (1) Alamarestæek" d. 1 okt. 1388, enligt den afskrift, som finnes i Linköpings domkyrkas papperskodex. Ridd, Sten Boson har d 7 febr, 1390 "in castro Alnmastæek» utfärdat ett kvitto till ärkebiskop Henrik.

1) Riksföreståndarens och rådets bref, dat Arboga d. 3 okt 1440. Peringskölds Monumenta Ullerakerensia, s. 160. K. Kristoffers stadsfästelse "a öna oc holman som slottet var bygd upa", dat. 23 april 1442. Spegels bevis till Biskopskrönikan, s. 44. Ärkebiskop Jöns har d. 15 mars 1451 från Arnö gifvit ett kvitto till Uppsala domkyrka å 700 mark, för "Almerstecs" slottsbyggnad vartill ärkebiskop Nils »laet leggja grwndwalen meth klaerkanna alla hjälp som kallas subsidium pallii», och han utfärdade på Almarstæk d. 28 sept 1465 en förklaring, att den byggnad, han där förehaft, skett af egna medel eller af kronans (utom dagsverken af länet) utan med ärkebiskopsstolens och kyrkan samt prästernas biträde.

Almarestäket II (forts)

Vid rekogn. 2002-10-18 befanns vägen förbi Nybygget var avstängd och privat område. Bör påpekas i nya upplagan av hembygdsboken.

ATA Bs 1983

Almbacken

38 älvkvarnar, varav 13 i grupp

20 meter norr om vägen

Almstugan**6062**

Namnet Almstugan finns inte på någon karta. Kallades tidigare Skomakarkojan, Murarkojan beroende på vem som bodde där. Hit flyttade Håbo-Tibbles sista dragon. Han har huggit och rest minnesstenen (1938) som står i åkerkanten liksom minnesstenen vid rusthållargården Ålsta.

Framsidas text framgår av bild i pärm g14:4

Tidningsurklipp vid hans 85-årsdag 1950 finns i pärm g14:4 med 2 bilder av honom. fil Dragon Alm.doc

---

Annero**1412**

"Anna på berget". Kallades också Sup(h)äll. Låg där Tunavägen mynnade ut på Köpmanvägen. Senast bodde nasaren Holm här. Han for runt med cykel och sålde skosnören och dylikt ännu på 1950-talet.

Aske**5002**

Ur en bildsamling efter "Askegreven" Lewenhaupt

Originalen är en skioptikonbild visande Lewenhaupts samling av jakttroféer på Aske Hämtad ur en samling med svartvita glasplåtar förvarade i 11 trälådor med ca 50 bilder i var och en med bilder från Askegrevens resor i Afrika, Indien och Siam bl.a.

Bilden digitaliserades av Upplands-Bro Kulturhistoriska Forskningsinstitut i febr 2005.

Utskriven med bläckstråleskrivare

Lådorna samt 4 album med vykort från Askegrevens resor donerades till Tjusta skola. De har sedan förvarats i hembygdsföreningens lokaler i Lindströmska fondens skolhus. Beslöts 2004 att överlämna dem till dotterdottern Charlotte Slettengren på Signhildsberg.

Börje Sandén 2005-02-12

Aschaneus. sid 755. Fynd av min broder Anders då han grävde en källargrop. Romerskt kejsarmynt.

Ur Förteckningar över kvarnar (Allerstav)

1782/85 - 1 wäderqwarn, nyttjas till husbehof, skattlagd, 1 sten, diam, 8 qwarter, 10 tunnor.

Stockholms Superfosfat Fabriks Aktiebolag. Se Elektriska föreningen 1951-04-30

Säteri: 1600-tal

John Kraft: Vi skriver 77: Som elev i en herrgårdsträdgård på 20-talet. Vi skriver 76⁶ När seklet var ungt - Aske

-----
John Kraft: 35 avsnitt i Kuskens pojke - Berättelser från Aske UKF 1998. (hemsidan - Vi skriver i Upplands-Bro)

Med flora och portör i Håtunaområdet på 1930-talet

Glimtar från livet i en herrgårdsträdgård på 20-talet - Aske

Vretarna - minnen från ungdomsåren i Håtuna

ATA Bs ant. 1980-07-29

Aske

Historiskt om och kring Aske

stencil 1974, Gurli Eklund, Börje. Justrell, Lennart Wickell

Malla Silfverstolpe (Malla Silfverstolpe-6.doc)

berättar vid besök hos Sehmans att allt var att beundra ifrån den skiöna, ändamålsenligt väl inrättade ladugården till det präktiga boningshuset, där en farstu mitt i byggnaden går igenom båda våningarna och belyses genom en stor lykta på taket. Där gör musik en särdeles skiön effekt. Charlotte Silfverstolpe sjöng där till fortepiano med sin mäktiga, ovanliga stämma. Men det blev besynnerligt att höra, huru tonerna mötte varandra, då de genljöd uppifrån kupolen - det blev en sådan vibration i luften, att den ej blott hördes, utan kändes.

Adolf Ludvig Sehmans Levnadsteckning.

Erhållen (på svenska) av ..... Uppling, som efter släktmötet på Aske 2002-08-31, översände en 18 sidor lång uppsats (2003-01-15). På slutet avhandlas rätt mycket om Aske, särskilt barnhemmet.

Fadern var Isak Gustaf Sehmann,(d.1855) gift med Anna Johanna Tham.

Adolf var andre sonen (av 2 vuxna) som övertog Aske när äldre brodern Karl-Gustaf (Karl, ungtkarl, 1804-1877) kommit på obestånd. Denne Adolf greps av den pietistiska rörelsen och sålde

senare Aske.

2006-05-12

Rättelse av felaktig uppgift i Upplands-Bro - från då till nu

Aske såldes inte till Fosfatbolaget på grund av konkurs. Askegreven hade förvisso varit konkursmässig men det blev aldrig verklig konkurs. Charlotte Slettengren.

Enligt Charlotte Slettengren hette John Krafts mor Hulda Helén boende i Fiskarstugan. Bodde som änke mitt emot Tjusta handel

-----
Aske brygga

5364

Vid Aske brygga var de 4 kanoner som nu står framför herrgårdsbyggnaden uppsatta. Man sköt salut bl.a. när första ångbåten för året kom.

Aske tegelbruk

5268

Rester av tegelbruket på Signhildsberg finns kvar mitt emot Fiskarstugan.

Kopior av 3 fotografier av Lennart Andersson, Lilla Hammarby, visande tegelbruket och dess arbetare.

Omtalas av Aschaneus i Beskrivningen om Sigtuna 1612, sid 54 i Sigtuna hembygdsförenings skrift 1995.

"Från Aske i Håtuna har till klostret som själägåva skänkts en ståtlig ängsfjäll (slåtteräng). Dess storlek är inte nämnd men den gav 20 lass allra minst. Detta hände i min fars farmors tid. Hon hette Ingrid. Allt enligt avlatsbrevet. Denna ängsfjäll omnämnes i den första inventerieförteckningen i S:t Pers prästgård i Sigtuna, vilken upprättades efter herr Erik Martinii, kort efter det klostret blivit ödelagt.

Ängen har nu styckats i två delar: hälften innehas ännu av kyrkoherdarna i Sigtuna och den andra hälften behålla bönderna i Billby, som ha varit klostrets landbor och nu bruka Billby som arv och eget under Venngarn. Förut nämnda halvpast ligger längst västerut i Aske äng, på min fars hemmansdel, och kallas i samma inventariebrev för Aske Ängsfjäll."

Asker**3003**

Tillhörde Vadstena klosterjord, medeltid. Kult.miljö

Ur Vadstena clösters jordebok, Historiska Handlingar, 16: 236.
(Svenngårds samling) 718.

2 gardha i Askir (Asker); affradit ær 8 ound korn oc 2 marcer

[1447, fol. 51. I Askir 9 öreslandh och 2 orthogha landh jordh; gammalt affrad war 10 pund och 5 mark peninga; nw ær thet 8 pund korn oc 2 mark peninga; 2 landbo; I sama Næss sokin ligger 1 ængh och kallas Holmsæng; hon ligger for 1 marklandh; hono haffwa landbone i Asker och i Twna.]

[1455, fol. 17 (och 30), Askir 2 landbo; debent 8 pund korn oc 2 mark.

Joon ibidem 4 pund oc 1 mark svenska; soluit

Eric ibidem 4 pund korn oc 1 mark svenska; soluit]

[1480, fol. 6. I Askir 2 garha = 1466; thær 9 öreslandh och 2 ortuglandh

I samo Næss sokn ligger 1 ængh oc heter Holmsæng; hon ligger fore 1 marclandh jordh; hona haffua landbone i Thunom och i Askir]

Aspvik**3004**

Se Svenngårds pärm 8: Aspvik - Berga

Se UKF:s pärm: Sammandrag av innehållet i Svenngårds pärmar

Se UKF:s databas med gårdsarkiv; val M|4 Svenngårds samling

Sökning i Databascentralen:

- antsök.prg - val Y (söksträng)

- gård-sök.prg - val U (gårdsnamn)

Aspvik

i Näs sn bestod av fyra kronohemman, som 1571 25/7 donerats till Anders Sigfridsson [Rålamb] (d. 1581) och i samband därmed överförts till frälse i jordeboken. Något herrskapssäte blev det dock icke, förrän Cecilia Andersdotter [Rålamb] (levde 1633), som ärvt gården, blivit änka efter Erik [Matsson] Körning (d. 1599). Hon bodde där 1604 (FoR 15, fol. 1320) och ännu vid periodens utgång. Tidigare hade hon som änka vistats på Norrby i Österrekarne hd (Söd.). Jfr J. A. Almquist D. 1, s. 541.

Aspviks kvarn

3066

Ang. turbinen kom en upplysning från Inga Askfors i Sollentuna hembygdsförening att en turbin levererats hit från Arboga 1915.

_ 2008-05-20 stämmer med Widmans upplysning om att den försetts med turbin för 10-12 år sedan. Vad gamla röster tala 1928.

Widman säger också att kvarnen byggdes om 1857 och att vattenhulets diameter var 48 fot (ca 15 m!) och Lillsjöns höjd 50 fot

---

Aspviks kvarn - kvarnverksamheten upphörde 1951; därefter snickeri. Brann 1972(?)
1914 insattes kullager

- Gamla kvarnrännan beskriven av Jonas Love Almquist i Herrarna på Ekolssund. (1847)
- Upplysningar av Claes af Ugglas i intervju, om den 30 m långa kulverten som ännu leder vatten ned till de turbiner som ännu ligger kvar i marken. Kulverten var ett rör som använts vid bärgningen av passagerarfartyget Södra Sverige. Se Wallerska tuben här nedan.
- Omnämnd i jordeboken redan 1540. Kult.miljö

Ur Det Medeltida Sverige 1:7

1302 har Sko kloster 3:0 (mantal), som ligger för landbodrift och som klostret hade redan 1277.

1303 förklarar kung Birger att strömmen i Aspvik vid Almarestäket och den vid Aspvik uppförda kvarnen tillhör Sko kloster (DS 1398)

1307 ger hertigarna Erik och Valdemar en kvarn till Sko kloster. kvarnen har deras bror, kung Birger låtit uppföra i strömmen vid Aspvik, vilken tillhör klostret (DS 1548)

Ur brev 1969-08-21 av Sven Beckman

6. Aspviks Kvarn, den urgamla platsen för den i nejden varande vattenkvarnen som drevs med ett 48 fot diam.(40 fot se nedan) vattenhjul. Denna kvarn har en gammal historia, kvarnen som bestod av tre st k "skvaltor". Kvarnen skänktes av Konung Albrekt av Mecklenburg på 1300-talet till nunnorna i Skokloster. Det är synd att denna kvarn är borta. Den var en för hela vår bygd nyttig inrättning, då alla som drev jordbruk i trakten där kunde få sin spannmål förädlad, längre tillbaka i tiden var kvarnen också ett skatteobjekt för staten, då man fick betala för malningen endera kontant eller också lämna ett visst kvantum säd i tull. Efter min faders död 1909 övertog jag Aspviks Kvarn och lämnade denna min tjänst hösten 1911.

Ur Göran Knutssons historik över Uppsala läns Hushållningssällskaps 150 års jubileum
Vid Aspviks sätesgård hade uppförts en vacker kvarnbyggnad med ett vattenhjul på 40 fots diameter.

Wallerska tuben.

Kulverten vid Aspvik är en del av det ca 60 m långa rör som användes vid bärgningen av passagerarfartyget Södra Sverige 1896-97. Första gången man kunde lyfta ett fartyg från större djup än 30 m (på grund av dykarsjukan). Röret hade i botten en arbetskammare för 2 personer varifrån man med hävarmar (och belysning) kunde fästa bärgningslinor från 25 pontoner som lyfte fartyget. Fartyget var attraktion vid Stockholmsutställningen 1897. Se utförlig beskrivning av Claes-Göran Wetterholm (1994) i boken Vrak i svenska vatten. Kopia med bilder i pärm p33:M och fritextsök i textil2.dbf

---

Aspviks rättardöme. 7003,7901

---

ur Det Medeltida Sverige 1:7

Omfattade åren 1489 - 1503 Sko klostets jord i Aspvik, Finnsta i Bro och Tjusta i Håtuna. Rättardömet existerade sannolikt efter 1503 och omfattar då även den 1504 förvärvade jorden i Skälby i Näs socken

---

Assars hög 1130,1905;

ATA Bs 1983

Rickard Dybeck

Söder ut från Bro kyrka är den så kallade "Assarshögen", en större ättehög, och i grannskapet av honom äro två mindre högar, båda skadade. anteckn: trol nr 88

(obs. jag tror att det ar 83:2 som avses)

1865: ... "icke långt ifrån der varande stora ättehögar"

Assars sten 1131,1905;

Ur Rickard Dybecks reseberättelser 1866

"Nästan samtidigt uttogs ur Bro kyrkas södra mur den märkvärdiga Assurstenen (Sveriges Runurkunder No 1) och restes på en fri och lämplig plats vid vägen mellan kyrkan och prestgården. Jämte honom restes en ur kyrkogolfvet upptagen runsten (No 2 i Runurkunderna). Socknens övriga minnesmärken öfversågos."

Text på Assurs sten:

Ginnlög, Holmgers dotter, syster till Sygröd och till Göt, hon lät göra denna bro och resa denna sten efter Assur, sin man, son till Håkon jarl. Han var landvärnare mot vikingar med Geter. Gud hjälpe nu hans ande och själ.

Assurs sten 1396,1905;

Vem var Håkon jarl?

Många har velat se en av 3 kända norska jarlar, ex

- Harald Hårdrådes jarl som kom i tvist med sin kung levde sina sista år i Sverige.
- Håkon Sigurdsson, som styrde Norge mellan Håkon den gode och Olav Tryggvasson
- Håkon Eriksson, Knut den store jarl.

Aktuell tolkning av problemet är:

- Håkon jarl var en - okänd - svensk jarl
- JARL = befälhavare för ledungsflottan

1. den enda runstenen med sådan text
2. antyder att den vaktjänst som finns omtalad i Upplands-lagen gällde redan på 1000-talet.

Ur intervju med Anna Lundvall, Ekboda

Vid Gustavshäll låg en liten stuga, som varit soldattorp. Därifrån gick en gångstig upp till kyrkan och man gick över en liten bro. Man kom upp vid runstenen

-----
Attundaland

7019

Styffe, Skandinavien under unionstiden, sid 366

Socknar. Bro (1382) år 1304 kallade Huseby-Bro, nu Bro

Ladza (1404, 1438) eller Ladsa (1423), Nu Lossa,

Naes /1387), nu Näs

Rydh (1370) eller Ryt (1381)m nu Västra Ryd

Tingsställe vid Bro kyrka

HUSEBY var kungsgård (fotnot): Bref därom av d. 22 maj 1286, d.28 juli 1304 och d. 8 sept. 1310. Det förlänades af k. Gustaf I till Jöran Hansson år 1538.

LADZA eller Laatza omtalas i drottning Margaretas tid som sätesgård för väpnaren Olof Harladsson (1395, 1400) och därefter för Harald Olofsson (1410-1438), häradshövding i hundaret. Är troligen samma gård, som under namnet Säby (Saeby) år 1450 beboddes av väpnaren Knut Haraldsson (U.B) och som nu heter Säbyholm. Alla tre tycks hava tillhört den adliga ätten Soop.

TORISTA, Toresta (Thoresta) var sätesgård 1472 för David Körning

AADHÖ, nu Ådö, en liten ö i Mälaren, vilken räknades för 3 markland och troligen sätesgård, då den år 1404 såldes av Gotskalk Bengtsson (Ulf eller Panter) till ärkebiskopen. Den synes ha blivit avyttrad, ty vid mitten av seklet (1444. U.B, 1458) var den sätesgård för väpnaren Mattis Niklissson, häradshövding i Håbo härad. Längre fram ägdes den av Olof Pedersson (1475-1483)

ÖNISIA, nu Önsta, i Bro socken, nordväst om Stäket, var 1497 sätesgård för väpnaren Karl Magnusson.

GRAENHAMMAR, Granhammar, norr om Stäket, sätesgård som år 1432 beboddes av väpnaren Birger Olofsson, bror till den förenämnde Harald på Lossa, och i medlet av 15:e seklat av väpnaren Erik Gregersson (1458, 1481 1482), som i skölden förde tvenne nedslagna vingar, samt därefter av hans son Peter Eriksson, av den sedermera introducerad släkten Örnflycht (1480, U.B., 1482, 1497), vilken var riksråd

TRANBYGGE, såsom nu, nordväst om Ryds kyrka, var år 1424 (U.B.) sätesgård för den förenämnde Birger Olofsson.

Bageriet i Bro **1222;**

Bagare Johnsson installerade elugnar omkring 1945. Han hade tillstånd att utnyttja "nattströmmen" mellan kl 21 och 6. När ugnarna gick räckte inte strömmen till för att tända lamporna i stugorna.

Bjursta **5003**

Se antsök.prg (Y-sök), MEMO; bjursta.doc

ATA Bs ant. 1980-07-29

Bjursta

1928 Floderius

"den nu nedrivna Bjursta by"

Björknäs gård **2237**

Topografiska kartan 1990

På äldre kartor Verka resp Werkarne ångbåtskarta 1915

Husgrund på västra sidan av näset, Euréns karta 1897. i södra delen av Verkaviken

-----
Bostället **1413**

Bortaget dragonboställe för dragonerna Finn och Rå, under resp rusthållarboställen Finsta och Råby. Låg invid det stora vårdträdet i villaområdet väster om Lejondalsvägen och snett emot växthusen. (vårdträdet borttaget omkring år 2000. BS 2002)

- Ombyggt och flyttat. Hade tidigare varit Jungfrukrogen. En tid efter mordet med vår sista avrättning 1842 verkställdes flyttningen och krogen upphörde. Se Vad hände egentligen? del 2.

Samtidigt flyttas "finkan" och blev Finkan, som låg i villaområdet tvärs över Lejondalsvägen.

Bro **1105,1920;**

ATA Bs ant. 1974-07-19

Bro

- Intresserad och energisk fornminnesvårdare: stationsinspektör John Johansson, Bro station (1939)

- Assarstenen lär ha flyttats till sin nuvarande plats på 1868-talet från Assarhögen vid Husby (sic!)

- Konrad Björkman har fatt samtliga runinskrifter i Bro av RunJanne 1951

- Bro kyrka restaurerades 1914

- Härnevi. "några jettegrefter västan för broon"

- Gösta Elg och Johan Sparre bad 1913 att få flytta runstenen från Skällsta backe till prästgården

- Axel Karlsson har 1935 lämnat en samling jordfynd (7 föremål) för besiktning och katalogisering. de har sedan återställt.

- Runstenen vid Skälstabron har flyttats några meter 1970.

Utgrävning av nr 71 och 73 kostade 29.694:29 (1968)

Bro poststation. Se Erik Lindgren "Något om posten vid SWB sträckan Tomteboda¹²-Tillberga" sid 19. Tidtabell för postdiligensen sid 18.

Mamsell Emma Sandquist var föreståndare vid öppnandet 1875 (före järnvägen). Sedan övertogs tjänsten av järnvägsstationens föreståndare. 1946 höjdes poststationen till postexpedition med Ester Märta Augusta Larsson som stationsmästare, som blivit poststationsföreståndare 1938-05-01.

Bro Centrum. BS 2002-02.03

Invigning i sept 1973. Se Aktuellt i Upplands-Bro 1973:5

Centrumbranden natten till 1992-07-07

Nya Centrum invigdes 1994-05-28

Bro tingsstuga - hållstuga

Enl. häradsrättsprotokoll 1743-05-27.

Den gamla tingsstugan vid Bro kyrka skulle tagas ned och byggas upp vid Tibble gästgivargård som hållstuga (hållstall?). Detta blev inte gjort, timret såldes. För detta instämades bokhållaren Johan Bulich

-----
Bro halva hundare   7001,7901

Se Styffe Skandinavien under unionstiden sid 366

Bro härad;   1098 1920

Statistiska uppgifter ur Sverige - geografisk topografisk statistisk beskrivning av Kempe/Ahlenius 1909 (1906-07)

116 mantal = 39 brukningsdelar, varav 12 över 100 hektar

204 jordtorp

åker 34 %, trädgård 0,3 %, naturlig äng 0,6 %, skog 58 %

524 hästar, 4431 nöt, 401 får, 648 svin

2927 inv, 20 inv/kvkm

viktigaste sädeslag: havre, därnäst råg, vete, korn

fiske, sjöfart

ATA Bs 1980-09-03

Bro Härad

Brogård Två stora ättehögar söder om och i närheten af Bro kyrka (endast detta)

Bro härad   7000.7901

Den ekonomiska kartan över Bro (och Håbo) härader är tryckt 1860 i skala 1:50000. De är de första exemplaren i den nya serien kartor. Inte förrän på 1940-talet kommer den nya ekonomiska kartan i skala 1:10000, som revideras omkring 1979-80.

Litt: Ulf Jansson (Riksantikvarieämbetet 1993), Ekonomiska kartor 1800-1934.

Bro järnvägsstation   1101,1920

Bild:

Foto ca 1920. Kulturh.miljöer

Öppnandet av pendeltågsstationen firades med en stor folkfest 2001-08-25. Föreningslivet och företagarföreningen stod för denna med scenframträdanden på nya bilparkeringen och vid Bro Centrum. Bl.a. hade Hembygdsföreningen utställning i 2 partytält och Bro d'River Boys sjöng på perrongen när kommunalrådet Sven-Inge Nylund anlände, vid parkeringen och på centrumscenen och improviserat vid marknaden invid ICA.

Tidigare under veckan hade den officiella invigningen av nya pendeltågssträckan Kungsängen Bålsta öppnats.

Den gamla stationsbyggnaden, liksom magasinet, avses att bevaras. År 2002 har nedersta syllarna ersatts med nytt trä. Uppfyllnad av marken runt byggnaden hade så småningom gått så långt att jord låg direkt mot bottensyllarna, som ruttnat.

Bro kyrka **1097,1920**

ATA Bs 1983

Bro Kyrka - Dybeck

Söder ut från Bro kyrka är den så kallade "Assarshögen", en större ättehög, och i grannskapet av honom äro två mindre högar, båda skadade. anteckn: trol nr 88

obs. jag tror att det ar 83:2 som avses

1865: ... "icke långt ifrån der varande stora ättehögar"

ATA Bs 1980-09-03

Bro kyrka

"Iakttagelser under en "arkeologisk utflykt Juni 1892 i Bro socken" (Anton Skog ?)

- En präktig ättehög invid Bro kyrka, hvarur dock flera hundra lass jord tagits 1881 för att planera kyrkogården, naturligtvis utan vederbörligt tillstånd"

- Kyrkans medeltida sakristias grund framtoqs 1972

ATA Bs ant. 1974-07-19

Tingsställe vid Bro kyrka

Tingsstället låg ursprungligen vid Bro kyrka "under senare hälften av 1600-talet flyttades det till Stockholms-Näs (enl Jan Erik Almquists "Lagsagor och domsagor i Sverige"

Ur Rickard Dybecks reseberättelser 1866

"Nästan samtidigt uttogs ur Bro kyrkas södra mur den märkvärdiga Assurstenen (Sveriges Runurkunder No 1) och restes på en fri och lämplig plats vid vägen mellan kyrkan och prestgården. Jämte honom restes en ur kyrkogolfvet upptagen runsten (No 2 i Runurkunderna). Socknens övriga minnesmärken öfversågos."

Bro socken **1000,1920**

Ur Sverige - geogr topogr statistisk beskrivn, 1909, Kempe

36 matal, 14 brukningsdelar, varav 3 över 100 hektar

89 jordtorp

143 hästar, 922 nöt,

962 inv, 21 inv/ kvkm

Bro och Lossa är en kommun.

Redan före kommunallagens tillkomst på 1860-talet hade Bro och Lossa en ekonomisk¹⁴ gemenskap gällande fattigvården. (omkring 1820-talet?) När kommunerna bildades blev det redan från början Bro & Lossa kommun; som kommuner har de således aldrig sammanslagits. protokoll för tiden 1863-1871 saknas i kommunarkivet; Prästgården brann 1885.

ATA Bs 1980-09-03

Uppmålade runstenar 1971

U 611 Tibble V Ryd, 617 Assurssten, 623 Jursta, 629 Svarsta (ev 620 Finnsta)

Ur Aschaneus Herr Mårten i Borgby av Göran Strömbeck. sid 751

1. Anteckningar från resor i Upplandsbygderna.

I. Utdrag ur handskriften F b 12.

(s. 85) Om Bro (i Bro hd).

-Broo haver sitt namn av broar och brått. Derföre är theras veder-namn them tillagt att the heta Broo Män Bråthare, ty på både Landz-wägen och över skogen åt Tyble är broo och bråte nog. Theras namn är ock vänt: uti Bromän bråtare, thet är gillingar (gällingar = snöpare, valackare).

"Bro ängar"

1400,1920

Ätliga grodan.

Se pärm p22:8. Artikel ur Fauna och Flora, 1953. årg 48.

En sommargäst hade 1952 fotograferat en för henne främmande grodort. Fotona visades vid Zoologiska inst vid Lunds univer. då arten kunde fastställas till Rana esculenta.

Börje Sandén fick på 1950-talet vid en militär repetitionsövning första gången höra talas om Bro ängar, med bl a den ätliga grodan.

Vid samtal med ..... menade denne att den äkta ätliga grodan aldrig funnits i denna del. Den är mycket sällsynt. BS 2002.

Korrespondens med Jan Pröjts

Ekologgruppen Landskrona AB -Ätliga grodan i Bro

Pärm p33:R fil: Pröjts-Ätliga grodan.doc (mail) fritextsök textfil9.dbf

Hej!

Jag har sedan en längre tid letat efter gamla uppgifter om den ätliga grodan i Sverige norr om Skåne. Arten har observerats mycket fåtaligt på några ställen i Småland, Östergötland och vid Bro i Uppland. Uppgiften från Bro härrör från 1952 då Agnes Martoni såg grodor i en damm nära stationen (artikel i Fauna och Flora 1953).

Jag hade turen att hitta ett utdrag från en intervju av Erik Rexhammar via Googel på UKFs hemsida där han berättar om ätliga grodor vid Bro ängar på 30 eller 40-talet, ytterligare en uppgift således. Frågan är om det går att få fram mer information ur intervjumaterialet, t ex mer exakt var och när grodorna syntes? Hur vanliga var de? Jag gissar att de numera är försvunna från trakten och frågan är då när de sågs senast.

Mvh

Jan Pröjts

.....
Svar

Hej
Jag hörde första gången talas om ätliga grodan vid ett militärt repetitionsmöte kring 1960, då en person berättade om "Bro ängar" när han hörde att jag kom från Bro. 1986 skickade någon artikeln du nämner till mig, jag vidarebefordrade den till miljökontoret i Upplands-Bro och till Nils-Erik Landell, som jag har viss kontakt med i naturfrågor.
År 2002 framhöll en person vars namn jag inte kommer ihåg att den "äkta" ätliga grodan aldrig funnits i dessa trakter och att den är mycket sällsynt.

Rexhammars omnämmande gäller samma område, som ligger söder om Bro station.
Tord Ingmars naturvårdsinventering 1966 klassade Bro ängar mycket högt. Delar av området blev sedan bebyggt med Kooperativa förbundets stora central- och regionlager. Området håller nu på återställas som reservat. Den km-långa invallningen vid Brogård har öppnats, fågeltorn byggts och tillgängligheten skall förbättras i det återuppståndna våtmarksområdet, enligt ett avtal med nya ägaren till Brogård, som där nu håller på att anlägga en mycket stor golfbana, whiskydestilleri och kursgård.

En inventering för några år sedan uppvisade 220 fågelarter 81 % av häckande arter i Sverige.
Mvh Börje Sandén

.....
Enligt bilden i artikeln från 53 verkar det faktisk vara ätliga grodor. Dessa är ju hybrider mellan de "rena" arterna gölgröda och sjögröda, varav den förstnämnda endast finns vid Upplandskusten i Sverige och den andra närmast på Bornholm. I Skåne finns ätliga grodor som klarar sig på egen hand, varför de dragit till sig genetikers intresse. De gamla lokalerna i Småland, Östergötland och Bro tror jag hör till samma typ. Men de är svåra att särskilja i fält.

Miljön vid Mälaren verkar rätt lik den vid sjön Roxen där ett ex sågs 1935. Troligen har de varit mer spridda i de mellansvenska sjöarna före den tid då invallningar och regleringar förändrade miljön för mycket.

Om nu någon gång får tag i fler uppgifter, hör av dig, t ex när den sågs senast. Grodan är som sagt intressant på många olika sätt.

Många fågelarter.

Se inventering av Ingemar Jonsson, anställd vid kommunkontoret. Pärm a:4, 220 arter, 81 % av Sveriges häckande arter.

Brogård **1007,1901**

Se Brogårdsarkivet 2008 – i Tryck och på hemsidan

 Ur Historiskt statistiskt lexikon 1859

Brogård

Kallades förr Bro,

Anders Sigfridsson Rålamb hade troligen ärvt Bro.

1563 skänkte Erik XIV Husby by till Rålamb

- Rålamb var befallningsman på Stockholm, då han fick Eriks uppdrag att fängsla Johan (III) i Åbo.

- några år senare fick han Johans Uppdrag att bevaka Erik XIV i hans fängelse

Sonen Bror Andersson Rålamb blev general-guvernör i Finland, Han dog på Brogård 1647.

Dennes son, presidenten i Svea hovrätt, Claës Rålamb, sålde godset med 8 hemman i Husby och 7 hemman i Härnevi till Elisabeth Funck.

"Nuvarande ägaren" assessoren i Svea hovrätt och landshövdingen grev Erik Sparre.

Rättar-lag (Rättarboda)

- Brogårds säteri (med Husby) var uppdelat i 4 mindre gårdar, eller "rättare-lag".

40 häster, 44 oxar, 150 kor och ungboskap, utarrenderade hemman till 6 bönder, därjämte 43 torp (utom smärre lägenheter), vilka utgöra dagsverken

2000 tl åker och äng, 1000 tl beteshagar och backar,

2000 tl god skog.

Borgen.

På holmen Borgen har "enligt meddelad uppgift" i äldre tider funnits ett vårdtorn, "hvaraf spår ännu synas". Författaren tror snarare att det varit en verklig borg med stenhus såsom försvar "under den oroliga medeltiden".

 Ur förteckningar över kvarnar (Allerstav)

1782/85 En wäderqwarn. Står wäl uti Jordeboken, antecknad under Brogård, men är nu kullfallen samt sedermera ej blifwit upbygd.

.....
 Säteri. 1500-tal. Kult.milj

 Almquist. Herrgårdarna i Sverige under reformationstiden.

Bro (hette tidigare Husby) [nuv. Brogård]

i likanämnda sn vid Mälaren bestod av åtta kronohemman, som 1563 innehades av Anders Sigfridsson [Rålamb] (d. 1581), och som han gjort till sätesgård 1565 (RAP 16/2). Några månader senare (s. å. 10/10) fick han samma gård i form av donation; varefter den överfördes till frälse i jordeboken. I ett bytesbrev 1573 8/1 (i SB n:o 33) kallar han sig själv "väpnare till Bro". Han gifte sig omkring 1570 med Anna Brorsdotter [Buth] (d. omkr. 1600). Makarna hade gården till stadigvarande boningsplats, och blott vid ett tillfälle 1576 vistades de istället på hustruns sätesgård Hattsjöhult i Västra hd (Smål.). Efter mannens bortgång kvarsatt änkan

på Bro, som hon förmodligen fått i morgongåva, ända fram mot sekelskiftet. År 1602 hade hon emellertid efterträtts av sonen Bror Andersson, [Rålamb], (d. 1647), som dessförinnan bott på Tranås i N. Vedbo hd (Smål.), och som återfinnes på Bro ännu vid periodens slut. (Jfr J. A. Almquist, D. I, s. 565 f.).

Broholmen   **6077**

OBS egentligen ej i Håbo-Tibble.

Kjell-Ove Mattsson - dykare meddelar 91-05-17. De av Aschaneus omnämnda stenkistorna tycks vara en felaktig tolkning av honom. Vid ekolodning (Side-Scan Sonar) hade ev sådana registrerats, men de visade sig vara några stora stenblock på botten.

Han hade också använt bottensedimentlod. Inga spår av pålar hade heller hittats.

Broholmens husgrund är en krog som Harriet Hjort beskrivit i sina Sigtunaböcker;

Brygga NO om husgrunden.

Brygga på SV-sidan av Broholmen - mot Vallbyvik

Bottendjup 7-9 m: orealistiskt att tänka sig nedslagna pålar.

Bryggudden   **2076**

Ångbåtsbryggan - 2004-07-21

Platsen troligen vid den nuvarande större fritidsbåthamnen, möjligen ca 100 m längre bort på Bryggudden enl. ångbåtskartan 1915. Euréns karta 1897 placerar bryggan längst ut på udden. Dit går ingen framkomlig väg. Mycket stenigt längs stranden och mycket brant stenig sluttning ner mot den angivna platsen.

Bälby   **6002,6901**

Rannsakingarna, sid 51, runsten

ATA Bs ant. 1974-07-19

Bälby

Runstensfragment

renskrift 83-01-26

C *****

Charlottenbrunn –   **1407,1932**

Charlottens källa

I Bro nära gamla mejeriet. Vid denna brunn hämtades vatten när andra brunnar sinade. Bagare Olofsson pumpade upp vatten i en tunna. Han for sedan runt med sin vita häst och sålde vatten.

Dalkarlsbacken 3092,3905

Finnkärrsbacken, = äldsta Dalkarlsbacken, barnens källbacke. Enligt intervju med Åke Sundblad, född i Kungsängen 1908 (flygelbyggnaden till komministergården)

Dorisberg 1232,

Dorisberg, numera bortagen villa till höger i backen upp mot Klint. Där ligger nu ett antal radhus. Telefonväxeln var inrymd i Dorisberg. Se interiörbild av telefonväxeln i Boken om Bro (2001)

Draget - Kalmarsand 1009,

Ur Aschaneus Herr Mårten i Borgby av Göran Strömbeck. sid 751

1. Anteckningar från resor i Upplandsbygderna.

I. Utdrag ur handskriften F b 12.

(s. 85) Om Kalmar (Håbo hd).

- Av gamle herr Peder, pastor ibidem, vart mig berättat någon tid sedan, att thet haver sitt namn av viken ther inlöper som heter Kåhl (slätt på gamle göthiska, på tyska Kohl, också släter) och Mar, thet är haff, siöö, wijk o.s.v. Ther af the sitt vedernamn bekommo och än hava. N. Kolhmarboo kånkare, the är Dragare eller förare.

Draget. 5277,5903

Gammalt skogvaktarboställe där 1700-tals vägen går in Håbo häradsallmänning. Till vänster om altanen står minnesstenen över Karl XIV Johan, som här tvingades vänta medan hans resvagn lagades. Under en kungakrona finn texten: "C XIV J åt här 1839 15/6"

Se ändrade fakta enligt landshövding Kraemers Lefnadsteckning. Måltiden var planerad, kungen hälsades välkommen på franska av skogvaktaren som varit grenadier och hade tillsammans med sitt regemente blivit tillfångatagen av marskalk Bernadotte 1807. Hela landshövdingens text på hemsidan

Dävensö. 2004,2910

Artikel i Turistföreningens årsskrift 1991 av Edward Matz. Intervju med Olle Lennström, fiskare på Dävensö.

- vintern var en mycket bra tid för fisket, dessutom underlättades kommunikationerna. Se ant i B-filer

Dävensö

Deffinsö, Defwinaeö

I Suppl. Jacob Ulfsson har undertecknat ett brev härifrån.

Svea rikets råd var församlade här i början av 1500-talet.

Styffe. Skandinavien under unionstiden. Attundaland sid 366

Det under sturarnas tid genom där hållna rådsmöten (1495, 1507) bekanta Dävensösund. Bro hundare kallas i slutet av 14:e seklet någon gång Brohaluahundare. Bro halva hundare.¹⁹

Se Stures brev av 1495-11-05. Styffe 4 sid 196

"Sten Sture med två rådsherrar till Jakob om rustningar mot ryssarna, lån av S:t Eriks banér och några klerkers utseende att medfölja samt om krigshjälpen av Norrland. dat. Strängnäs d. 5 Nov. 1495"

Se Palme sid 206

Se Månsson sid 302 Rådsmöte på Dävensösund 1495-10-21

Se Månsson sid 317. Rådsmöte med ärkebiskopstrogn vid Elgöhornas udde på norra änden av Svartsjölandet. OBS mitt emot Dävensö.

Där utfärdade de rådsherrar som församlats en trohetsförsäkran till den danske kungen. Se Kraft sid 268-269

Dävensö skola.   2387,2910

Se Ruben Lindberg i Vad hände egentligen? del 2, 1992.

På grund av den besvärliga skolrodden till Ådö skola inrättades en mindre folkskola jämte bostad i en byggnad vid huvudgården 1920 för öns 14 skolpliktiga barn. 1936 fanns endast 3 elever varför skolan drogs in.

Dävensö sund   2092,2910

Ett rådsmöte på Dävensösund på hösten 1507 beskrivs i Sveriges Riksdag 1:168. Härifrån avgick två brev till Svante Sture där man vill sammankalla till ett möte i Stockholm i närvaro av "andra goda friborne och köpstadsmän och några ärliga bönder från varje lagsaga"

E *****

Ebbetorp   2381

Ebbetorp låg i början av Smidö. Nybyggnation på platsen 1996. Inom Säbyholms rote i Husförhörslängden Lossa A1 nr 14.

Se kartan 1860

Egahult   5115

1950-04-05. Barnkoloni inrättas; Stiftelsen Maria Husmodersskola. Enl Elektriska föreningen.

Ekbacken   2240

Ursprungligen förvaltarbostad under Ådö.

Senast under 1940-talet inrättade Spånga kommun en sommarlovkoloni här. Börje Sandén hade skolkamrater som vistats här. Osäker på när den upphörde. Under 1990-talet användes lokal som mycket enkel kursgård, där man fick ordna allt själv.

Intill ligger Lilla och Stora Lugnet. Se dito

Stora Lugnet uppfördes som arbetarbostad under tiden som en ångsåg drevs i en byggnad SV om Stora Lugnet i början av 1900-talet. Lagg märke till ortnamnen Ekbo, Ekbo (f.d. Verka)

Ekeby. 2006.2914

Se Lilla och Stora Ekeby

Ödeby med husgrundsterrasser

Ligger rakt S om nuvarande Stora Ekeby, mitt emellan Fågelsången och Lilla Ekeby.

Ur Sigurd Rahmqvist Sätesgård och god, sid 237

År 1311 förvärvade Upplands lagman Birger Persson (Petersson) 16 örtugland i Ekeby, Låssa socken och 32 örtugland i grannbyn Tibble (nu Stora Ekeby). Det är denna jord (tillsammans 2 markland) som utgjorde huvudgården 'Ekeby.Låssa', vilken ingick i arvsfiktet

---

Ekeby, Stora 2045,2914

Namnbyte vid laga skifte ca 1909, tidigare Tibble (i Låssa).

Ekeby-Låssa (se Rahmqvist Sätesgård och gods, 1996, s.237) ärvdes av den Heliga Birgitta 1328 (f. 1303). År 1311 hade fadern Birger Petersson (Persson) bytt till sig 16 örtugland i Ekeby (nu Lilla Ekeby) och 32 örtugland i Tibble (nu Stora Ekeby). "Det är denna jord, tillsammans 2 markland som utgjorde huvudgården 'Ekeby-Låssa' som ingick i arvsfiktet"

I detta sammanhang må erinras om att fadern 1296 bytte bort sitt Finsta mot Skällnora. (Rahmqvist s. 13). Han återköpte Finsta 1317. Den Heliga Birgitta kan således inte vara född på Finsta (redan. gamla Nordisk Familjebok anger att hon "trol." var född på Finsta).

"Birgittas arvslott i Uppland omfattar 3 huvudgårdar - Algö i Hilleshög socken, Ekeby i Låssa socken och Skällnora med kvarn (Fresta socken) samt ett mindre jordstycke i Karby i Täby socken".

Ekeby, Lilla 2048.2914

Se Stora Ekeby. f.d. soldattorp. Sjalva gården Ekeby låg nära den stora kraftledningen.

Ärvdes av den Heliga Birgitta vid arvsfiktet 1328 efter Birger Persson.

Ekhammar 3008

1968, profiler, schaktplaner fornl 4, 20, 15 st

1969, profil, schaktplan, boplatslager fornl 20, 14 st

1973, schematisk plan boplatslager

fyndplan, djurtänder, slagg, krukskärvor, brändlera

.....
 Ärkebiskopsgård: medeltid. Kult.miljö

Ekhammarsfiguren: den mindre omtalade med djurmask. Se art "Filt i forntiden" i Folk.hist 91:4 om masker. Se äv A-filer.

Ensta 3062

1944, karta över gravfält

Eriksunds bro och färja (Erikssund) 5373

/Eriksunds färja/

1810 30/9 valdes fullmäktig för behandling av "fråga om Sigtuna färja bör bibehållas eller om icke med mera förmån färja vid Eriksund bör anläggas." 1813 15/8 på Grans gästgivaregård meddelades den 23/8 Kongl. Befallningshavandes i Stockholm och Uppsala län gemensamma utslag rörande färjeinrättning vid Eriksund. -

1814 20/2 meddelas, "att Skoklosters sockenmän hade besvärat sig hos Kammarkollegium över den dem ålagda skyldigheten att underhålla vägen till Eriksunds färja."

1815 12/3 omtalas kommerskollegie utslag av den 20/12 1814 angående Skoklosters sockenmäns besvär rörande anläggning och underhåll av väg till färjestället vid Eriksund.

1837 21/5 yrkade arrendator å Håtunaholm Lantmäst. A. W. Iggberg att få bort krogen vid Eriksunds färja, och ville för den skull flytta färjstugan över till Håtuna sockens område.

1844 1/9 protokoll upplyser om att församlingen hade kontrakt med torparen J.E. Andersson i Hällen om underhåll av Eriksundsvägen, vilket kontrakt nu överflyttades på sonen And.

Jansson efter 24 sk. banko av helt mantal och proportionsvis av mindre hemman.

1846 30/6 hölls vid Häradsbrokärr lantmåteriförrättning för mätning av jord å allmänningen, som pastorsbostället blivit tillslagen för jordförlust vid Eriksundsvägens anläggning. Den då avsöndrade jordlotten kallades Häradsbro, såldes till William Persson på 1940 talet. Bron vid Eriksund tog i bruk 1931. (83)

F *****

Fallet **3071,3923**

 Vi skriver 71: Fred Berglund Bebyggelsen kring Ryssgraven
 Fallet, Rankhus, Stigstorp, Bredsten

Fattigstugan i Kungsängen, 3295

 Riven. Åke Sundblad, född i Kungsängen 1908, har spelat kula på jordgolvet i farstun.
 Fattigstugan låg just där Knektbacken nu är, strax ovanför Bygdegårdsvägen. Knektbacken
 gick i kurva runt fattigstugan, intill tomtstaketet till vänster när du börjar gå uppför
 Knektbacken

Finkan **1237,**

 Bortagen stuga, låg i villaområdet mellan allén mot Lejondal och motorvägen (omedelbart
 norr om växthuset)

- låg tidigare vid landsvägen nära Jungfrukrogen, men flyttades i samband med att den
 flyttades och blev dragonbostället Bostället (nu borta).

Finnsta **1012,1904**

 Ur Rickard Dybecks reseberättelser 1866
 Den av Dybeck funna Finstastenen är upprest

 2002-02-03. Upplysningar av Birgitta Lindhé
 Gula huset stod klart till Oscar Linhés 50-års dag 1 dec 1928. Han köpte Finsta 1916 i avsikt
 att bli potatisodlare. Han byggde därför huset med en stor potatiskällare i den nuvarande

terrassen. Där fanns även garage (!?). Bygget påbörjades redan 1917 först ganska litet eftersom han bodde kvar vid Fiskartorp, och byggarna Andersson-Olsson utförde det.

Upplands-Brohus började bygga Råby 1968,
Råby: 1100 lägenheter - 62 radhus

1968 - 1975

Råby + Finnsta: 1900 hyreslägenheter + 136 radhus + 200 villor

- mitten av 70-talet: 800 tomma lägenheter

- 80-talet: kommunen tog ansvar för flyktingförläggningar

- 90-talet: 500 tomma lägenheter

byggdes: ca 60 villor och radhus punkthus med 25 hyresrätter

Centrumbranden: 1992

- 30 lägenheter ovanpå affärscentrum

- 3 takhöjder

- Finnstaområdet säljs till Markaryd

Råby I prisbelönt upprustning av miljonprogramsområden

Råby II enklare upprustning

Rivning av 300 lägenheter

Ungdomsbostäder

4 fabriksbygda hus från Estland, timmer från Ryssland

Finstaberg 1109,

Kallades Skräddarkojan enligt Lars Borin i Vi skriver nr 68. Han bebodde den första villan mitt emot Skräddarkojan. Villan närmast radhusen i Finnsta

-----
Arkeologisk undersökning 1999 av Arkeologikonsult, Karin Nordström (fil.mag.) & Svante Norr (fil.dr.). Se UKF:s pärm a:10 flik 7, inför exploatering

På uppdrag av länsantikvarie Gösta Magnusson gjorde Börje Sandén en besiktning av området. Magnusson hade bett Raä att också yttra sig men svaret hade dröjt och kommun och privatpersoner pressade på. De undersökta ytorna var mycket otydliga särskilt platsen för påstådda huvudbyggnaden. Vid sidan av de undersökta ytorna fann Börje ett tydligt spisiröse på den flat berghäll, något högre belägen. Den undersöktes och fotograferades. Rapport lämnades till kommunen att efter denna besiktning kunde planeringen av området börja.

Fiskartorpet, Negelstena 6189

Fiskaren på 1870-talet hette Isak Eriksson. Gott om fisk, han kunde på en halvtimme få en hel säck lake med sin lakskiva.

Fisken rodde han till Stockholm. Resan fram och tillbaka tog 3 dagar och 2 nätter.

Ur Vi skriver i Upplands-Bro nr 61-62, Studiecirkeldeltagare

Se även UKF:s småskrift Negelstena med fotografi av byggnaden, liksom alla andra byggnader (1910-talet)

2007-05-26. Ur Börje Sandéns dagbok

Gunnar Rundlöf berättar vid intervju maj 2007 om en fiskares öde.

Han berättar om fiskaren Eskil? Johansson som drunknade på isen mellan Munkholm²³en och Sigtuna. Gunnar hörde honom ropa på hjälp tvärs över Sigtunafjärden ett par km bort.

Omständigheterna visar vinterfiskarnas möjligheter att utöva sitt yrke på svaga isar. Han hade 7 m långa skidor och kunde således ta sig fram på mycket tunna isar. Han hade gått ner sig flera gånger och visste hur han skulle ta sig upp. Men vid det aktuella tillfället var han ordentlig berusad och gjorde fel.

Familjen skulle fira någon fest i Sigtuna och genaste vägen från Munkholmen var över isen. Eftersom isen var mycket tunn vid detta tillfälle visste han genom sin yrkeserfarenhet att det gick att göra isen extra stark när kölden var mycket hård, som vid det här tillfället, då isen ännu inte hunnit bli tillräckligt bärkraftig.

Han hade med sig några ruskor för att markera var blivande "isbron" skulle gå. Han slog hela tiden hål på isen med sin ispik/tillika skidstav, vattnet flöt upp och skulle snabbt komma att frysa till. Allt avlöpte väl. Historien förtäljer inte om han tog sig tillbaka samma väg omedelbart eller om han dröjde sig kvar i stan.

Hemma igen - det kanske var näste dag - tog sig familjen över på den nya isbron, och man hade sin fest. Familjen återvände längs den utstakade vägen medan det var dagsljus, men Eskil själv dröjde sig kvar på krogen och blev ordentligt berusad. När han skulle hem i mörkret kom han fel och gick utanför "isbron" och gick igenom. Gunnar berättar han glömde att göra det rätta. Om han bara tagit sin våta halsduk och kastat upp den på isen skulle den ju snabbt frysa fast och han skulle kunna ta sig upp själv. Att han inte gjorde det förvånade Gunnar Rundlöf, vår fiskardräng från Negelstena Fiskartorp.

Fiskeby

4003

Man lägger märke till att Fiskeby ligger långt från nuvarande strandlinjen, vilket får en naturlig förklaring när byn finns med redan i första jordeböckerna från 1500-talet, då strandlinjerna gick längre upp.

Fornsigtuna

5121,5905

Ur Peringskiöld Monumenta Sveo Gothorum

Fornsigtuna

Fornsigtuna vid Haborswreten, uthi Täät som löper til Sigtuna

---

"Odens grav"

I Hans Hildebrands Konungaboken 1 (1869) sägs i fotnot sid 16. på tal om Odens död.

"Af det föregående torde vara tydligt, hur fåkunnigt det är att söka Odins grav på jorden. Den efter honom nämnda högen vid Gamla Uppsala har icke burit hans namn mer än ungefär hundra år. Dessförinnan utpekades hans grafhög vid Sigtuna"(Fornsigtuna. BS)

Ur Jordbrukets först 5000 år. Stig Welinder

- framhålls att storgårdar har haft mycket svin. Många ben funna i Fornsiguna, Jfr Gällöfsta.

Se boken Fornsiguna - en kungsgårds historia.

En dokumentation efter arkeologiska undersökningar 1984-88 av amatörarkeologer i

Stockholms län under ledning David Damell, Raå. Fornsiguna har varit aktiv från minst 600-talet till slutet av 900-talet. Framförallt hittades två stora hallbyggnader uppförda på väldiga stenfundament (första iakttagelsen av liknande). Även terrasser, fundament till bryggor, "paradväg" från en brygga upp till hallbyggnaden. Signhilds kulle visade sig vara en tingshög,

den första utgrävda. Med hänvisning till Aschaneus Sigtunabeskrivning 1612 hade man trott att högen var grunden till en ursprunglig typ av kastal. En diskutabel C14-datering²⁴ pekar mot år 0.

Fornsigtuna fanns före Birka.

Styffe, sid 344. Troligen felaktig hänvisning till Alexander IV:s bulla (1255-1261). Gunnar Smedberg, 1990-talet och Paul Strid nämner Alexander III, 1170-talet i brev till Knut Eriksson.

1931 Artikel om Fornsigtuna i Almquist, Joh. Ax Frälsegodsens *Pärm p7:20 kompletta texten* Fornsigtuna (Signhildsberg), 4 mantal krono i Håbo härad, Håtuna socken, förlänades 1627-04-24 till Frans Bernhard von Thurn (d.1628), vars arvingar fingo konfirmation 1645-05-17 och 1652-04-18(13) förbättring till alloidalbesittning.

Henrik von Thurn sålde 1653-08-14 dessa hemman till Magnus Gabriel de la Gardie, som i sin tur 1667-05-20 bortbytte dem till Sven Ribbing mot två hemman i Dävensö.(jfr ovan och se Ersättningsakten N.167)

Den sistnämnde sålde dem s.å. till Claes Rålamb (d. 1698) som på 1670-talet överlät dem till sin son Åke Rålamb (d.1718). Denne lät uppföra ett välbyggt säteri (före 1680) och kallade detta Signhildsberg.

(Åke Rålamb) Själv bosatt på stället, lät han bruka jorden med egen avel.

Reduktionsdeputerade beslöto emellertid 1689-11-22 och 1692-07-28, att von Thurns arvingar skulle inlösa godset under kronan med 1683 års ränta, men då dessa befunnos insolventa, fick Rålamb 10 års besittningsrätt samt genom k. brevet 1693-12-22

livstidsbesittning på vissa vederlagsgods.(Avsl. byten N.129). Räntorna indelades sedan på kavalleriet, men själva jorden disponerades av de förra ägarna som berustat säteri.

I dessa förhållanden gjorde reduktionsdeputerades resolution 1696-06-26 en radikal förändring, i det att Fornsigtuna då förklarades genom 1667 års byte hava erhållit frälsestatus, men emedan egendomen redan var indelad, fick ägaren i ersättning Lidö enligt k. brevet 1696-11-22 (Avsl. byten N. 139).

<>Signhildsberg såldes 1697-11-25 till kommissarien i executionskommissionen Arvid Forssenwald (d.1710), och K.Maj:t gav s.å. 12-01 tillstånd till denna försäljning.

Den nye ägarens änka Anna Maria Köhnman (d.1730) gifte 1711 om sig med Jöran Adelcrantz (d.1739). I sambruk med huvudgården lågo då som augmentshemman fem mantal skatte Billby, till vilka Adelcrantz tillerkändes bördsrätten genom kammarkollegii brev 1721-07-06.

Hela godset såldes 1724-09-19 till Georg Henrik Wachschrager (d.1740)

Se vidare *Upl. herreg.* samt *Sv. slott o. herresäten*, ny följd. (slut på Almquists artikel)

Freden **1014,**

Se också Fredens skola

Freden, torp

Sockenskräddaren på platsen skulle också "freda" de odlade fälten intill och bevaka grinden över landsvägen vid gränsen mellan Kvista och Husbys marker. Grindstolparna av ek togs ner på 1930-talet och finns vid Hammartorp, de två svarta in mot ekonomibyggnaderna.

.....

.....
Långåkern mitt emot skolan

Fredens hage **1151,**

Plats för första skolan efter 1842 års stadga
Se Fredens skola

Fredens skola. **2383**

fel nummerserie, ligger i Bro sn

(Kjell Stensson, kommunarkivarie)

Fredens skola, på gränsen mellan Bro och Låssa, stod färdig 1846. Där Fredens skola stod finns nu en liten tegelbyggnad, som är transformatorstation för stora telefonledningen till Göteborg. (den är nedtagen 1993, behövs ej längre, Börje Sandén).

Enl. Ruben Lindberg i boken om Skolans historia i Upplands-Bro, 1992, lades Fredens skola ner när de nya skolorna i Härnevi och Säbyholm var klara 1894, resp 1895.

Enligt uppgift från Per Johansson i Hammartorp (pärm i2:1) flyttades skolan till Prästtorp där byggnaden blev ladugård.

Se även Hammartorp

Mitt emot skolan ligger ännu Långåkern under hävd. (2003)

Frölunda. - Tegelbruk. **3010**

I intervju med Clas af Ugglas 94-08-12 säger att det är resterna av ett tegelbruk som ligger på åkerholmen rakt söder om gården. En stor grund, jämte stenpackningar och viss avplaning av marken. Det är denna lämning som skogvaktaren Tiefensee påpekade för mig för många år sedan. När jag då kontaktade af Ugglas i saken visste han inget om den. Nu sade han att traditionen förtäljde att man gjort tegel här vid byggandet av Lennartsnäs.

Frötuna **5283**

Rannsakingarna, sid 51, stora platser omlagda med gråsten

Fågelsången. **3100**

Dragontorp strax NV om Aspviks kvarn.

Ur brev 1969-08-21 av Sven Beckman

Strax intill kvarnen ligger det med halmtak försedda dragontorpet (Fågelsången BS) för dragonen som tjänade för Aspviks Gård och hörde till Livregementet till häst och Sigtuna Dragoner, den sista indelta ryttaren hette Carl Asp, han avled år 1968.

Fågeltäppan **6061**

Enl "svarta boken" fanns i litet stycke från bevarad husgrund ett äldre soldattorp där Hälj i "Fågeltäppan" bott. S.T. ersattes med det nya och det var i det som soldat August Hådell

G *****

Garpeboda   **4004,4903**

Garpeboda heter numera Tång. Det framgår tydligt av Petter Arosanders karta från 1690 att Garpeboda är det nuvarande Tång. 1990 anlades en golfbana på Tångs/Garpebodas ägor. Se utförligare kommentarer under Tång.

Granhammar   **4005,4904**

Innehåll:

- 1/ Granhammar: Rålamska frisen deponeras på Nordiska museet 1937. Fataburen 1938:242:
- 2/ Granhammar: Ytterligare beskrivning av rålamska frisen Fataburen 1939:253. Andreas Lindblom (redaktör bl a)
- 3/ Bild: detalj ur en av rålamska tavlorna. Fataburen 1939:257
- 4/ Byggnadsminnesförklaring TT/SvD 1994-06-26
- 5/ Almquist. Herrgårdarna i Sverige under reformationstiden.
- 6/ Granhammarsmannen
- 7/ Dianatemplet

*****

1// "En märklig samling av målningar har slutligen under året kommit till museet såsom deposition av nyinrättade Rålamska stiftelsen. Det är 15 dukar framställande en procession av allehanda funktionärer vid sultanens hov. Målningsserien som torde vara utförd i Sverige, har tillkommit i anledning av den ambassad till hovet i Konstantinopel som åren 1657 och 1658 utfördes av riksrådet friherre Claës Rålamb. Senast ha tavlorna varit uppsatta på den rålamska gården Granhammar i Uppland."

2// "... påkallar ett alldeles särskilt intresse genom bildframställningens innehåll, som ansluter sig till en historisk händelse av största vikt i beställarens liv. ... Målningsserien framställer sultanens hovstat tågande i en lång procession genom stadens gator. Varje bildfält har nedtill en förklarande text, däri alla dignitärens titlar anges på svenska jämte de turkiska termerna (bild 15 i boken).

Varje tavla är betecknad med en bokstav från A till U, visande att serien, som nu omfattar 15 dukar, ursprungligen haft minst tjugo. För vilket rum Klas Rålamb en gång lät måla denna stora processionsframställning, känner man icke; möjligheterna är många, då han ägde en rad gårdar, Bysta i Närke, Beatelund, Länna och Brogård i Uppland, Björkvik i Östergötland och Tranås i Småland. Senast ha målningarna prytt bibliotekssalen i den Rålamska egendomen Granhammar i Uppland.

Framställningen är utpräglad dekorativ men mycket detaljrik ifråga om dräkter och utrustning och torde vara utförd efter förebilder av väl underrättade ögonvittnen. Den har sitt stora värde som ett minne av vårt umgänge med Konstantinopel under 1600-talet, en tidig motsvarighet till de bildsamlingar familjen Celsing förvarar till följd av likartade 1700-talsförbindelser med Höga Porten".

3// "Generalen uthöfwer Infanteriet Kallas IANIZARAGA". Detalj ur en av de Rålamska tavlorna med sultanens hovstat. Nordiska museet MLXIV.

4// Byggnadsminnesförklaring.

TT-notis i SvD 940626 meddelar:

"Upplands-Bro. Regeringen har beslutat att byggnadsminnesförklara Granhammars herrgård i Upplands-Bro, norr om Stockholm.

Herrgården byggdes i mitten av 1700-talet och har räddats från rivningsförsök två gånger. Arkitekten Carl Hårleman byggde herrgården efter franska ideal och den fick senare stå modell för andra herrgårdar".

Kommentar Börje Sandén: Det inte är helt rätt säga att man följde franska ideal. Tvärtom ville Lantingshausen/Hårleman bryta med det franska idén med nedervåningens kontakt med naturen; så gjorde Hårleman med Tessins Åkerö, vilket denne bittert ångrade. Paradvåningen lade i stället en trappa upp, där den svenska kylan kunde hållas på avstånd. Se Vad hände egentligen? del 3.

5//

Almquist. Herrgårdarna i Sverige under reformationstiden.

Granhammar

i Ryds sn beboddes 1560 och ännu på 1590-talet av Bengt Arentsson [Örnflycht] (levde 1595). Han efterträddes av sonen Udde Bengtsson. [Örnflycht] (d. omkr. 1603), som i början av 1580-talet gift sig med Karin Månsdotter (d. omkr. 1633). Hon var av halvfrälse börd. Hennes föräldrar omtalas redan såsom innehavare av sätesgården Holm i samma härad. Udde tycks även som gift, ha varit bosatt på Granhammar under faderns livstid. Efter Uddes död kvarstannade änkan på egendomen ännu vid periodens slut, ehuru hennes namn av okänt skäl saknas i 1610 års adelsregister. Hennes godslängd från 1604 är bevarad i FoR 15, fol. 1292. Uddes bror ryttmästaren Åke Bengtsson [Örnflycht] (d. 1604), som hade ideell andel i Granhammar, skrevs till gården 1602-04 (jfr FoR 15, fol. 1304) men torde icke ha bott där. Under nämnda år deltog han f. ö. i kriget på kontinenten. Däremot hade hans hustru Margareta von Farenasbach (d. 1651) utsett Granhammar till sitt änkesäte och stannade kvar där, även sedan hon 1607/19 gift om sig med Richard Isaksson [1612 15/2_ adlad Rosencrantz (af Granhammar)] (d. 1621). I 1610 års adelsregister kallas hon "fru Margareta på Granhammar", och intet tyder på att registerförfattaren haft någon kunskap om hennes då oadliga giftermål, vilket hon troligen tills vidare sökt dölja. (Jfr J. A. Almquist, D. 1, s. 630 f.).

6// Granhammarsmannen

Tack till David Setterström för påpasslighet och snabb anmälan av skelettfyndet.

- fick 50:- 21/7 1953 (på förslag av Wilhelm Holmqvist)

Bäckman fick tack för snabb anmälan av fyndet

700 m NO om Granhammars huvudbyggnad, mitt på ett invallat gärde, varifrån vattnet pumpas ut i Mälaren.

Täckdikningsarbete 90-100 cm djupt

ATA Bs ant. 1974-07-19

Granhammarsmannen

Granhammarsmannen 1953. från bronsåldern blev ihjälslagen ute till "havs" och sjönk tillsammans med (hund?), fårbog, flinta, svavelkis, syl och spjut i blåleran. Allt (även blåleran) fraktades till Hist. Mus. Liknande fynd har ej gjorts i Sverige. (jmf danska mossar) tidn. art Morgontidningen 16.6.53

Undersökningsprotokoll

 Granhammarsmannen 1998-99

Jonathan Lindström vid länsmuseum "upptäcker" Granhammarsmannen. Kontaktar Börje Sandén, som lämnar tidningsurklipp (ATA) från upptäckten 1953.

Jonathan skriver en artikel för Bygd och Natur 1999:1.

En mer komplett artikel - utan redaktionella förkortningar sammanställs av Börje Sandén på UKF:s webbsidor.

Även Fornvännens rapport och tidningsartiklarna publiceras på webben.

Lindström håller en första presentation av dittills gjorda analyser vid föredrag i Skogakyrkan 99-04-28.

 Dianatemplet i parken.

Rivet när militären tog över

David Zetterström i Vi skriver i Upplands-Bro 45, hans farfar och farmor hade varit på husförhör där. När det var böntotta delades de upp i rotar: gårdsägarna; bönder och torpare; stutare och backstusittare. På Zetterströms tid dansade man där vid midsommar, majstången stod klädd och "barons med familj" var med. Till vardags var det magasin. "Där har jag burit in många säckar med säd". På Nathanssons tid användes templet till dans.

Granhammars slott   4078,4904

 ATA Bs ant. 1974-07-19

Granhammar.

Övre våningen borttages och byggnaden återställs i 1700-tals-skick. Används för förvaring av I:s museiföremål och porträtt. Böcker.

Lantingshausen, svåger till Axel von Fersen d.y. (skall vara d.ä)

Grindstugan.   1244,

 På samma tomt som 1937 byggda Hedersberg när Prästtorp i Bro. Med hjälp av detta namn kan man förstå var den märkliga grinden i Bro låg, som Carl Jonas Love Almqvists berättar om i sin roman Herrarna på Ekolsund.

 En annan grindstuga har legat vid en äldre väg till Lejondal.

se rekognoseringsrapport i /bok0/lejondal-htm

Grynnsta =   6004,6909

"Svarstastenen" i äldre handlingar ?

 Rannsakingarna, sid 51, runsten

Gråbo   6078

 Rekognosering på skjutfältet

Gröna gången.   1246,1926

 Enligt släktforskaren Gösta Björk, Vallarevägen 14 183 51 Täby, har Gröna gången döpts om någon gång under åren 1828-34. Hette tidigare Fiskartorpet. (infört 2000-04-09)

Att den kvarvarande delen av det Rålambska biblioteket förvarades på Gällövsta bekräftas av Lizinka Dyrssen i brev till maken 1905.

Att det torde röra sig om detta bibliotek diskuteras i Evabritta Wallbergs utgåva av Unionsåret 1905 - dramatik och vardag. utgiven av K. Sambundet för utgivande av handskrifter rörande Skandinaviens historia. del 28. Källhänvisning till Sandén, Börje. "Anteckningar om Rålambska handskriftsamlingen 1998". Upplands-Bros kulturhistoriska forskningsinstituts hemsida (2004)

Se omfattande anteckningar/artiklar framtagna för beställd historik av Gällövsta kursgård 1998. Bl.a.: D:\Orter i Uppl-Bro\Gällövsta-historik\Rålambska biblioteket.doc

Carl Widman: Gamla röster tala. 1927, sid 108
- Tegelbruket hade 1821-27 5 à 6 tegelslagare
- 1849 - 54 tegelslagarna flytta ut

General Fries på Gällövsta. Gunnar Carlsson, Stäket, var bl a plåtslagare och hade arbete här någon gång på 30-40-talen.

Se utskrift av bandinspelning med Asta och Gunnar Carlsson (Holger Ängeskog, 1990-11-13)

G Ä L L Ö F S T A

Ur Carl Widman; Gamla röster tala, 1927.

På den något smala vägen, som under senare tid betydligt förbättrats, nalkas vi denna pärla bland gårdar, passera först nybyggda och ombyggda ekonomibyggnader, tills bilen stannar vid en stilfull portal. En stor klocka å framsidan låter oss veta "vad klockan är slagen" eller rättare sagt: den minner med sina regelbundna ljud om livets rytm mellan vardagsplikter och helgdagsro.

Beträffande huvudbyggnadens inre har den närmast föregående ägaren grosshandlaren Otto Ameln låtit inreda flera rum. Och dessförinnan hade ägaren häradshövding Elias Lagercrantz låtit inreda hall i övre våningen m. m.

Även det yttre rönte påverkan av Amelns verksamhetslust t. ex. vattenledning, om än hans smakriktning i övrigt icke i allo delats.

Godsets vackraste byggnadshistoria förskriver sig från nuvarande ägare, Gustaf Bång. Han har med outtröttligt intresse och med sikt på framtiden vidtagit förbättringar, om- och tillbyggnaden, omläggning och rörledning i trädgården, förbättring av åkerjorden m. m., i den omfattning, att Gällövsta ter sig såsom en alldeles ny gård. Någon fläkt av antika kulturformer möter ej längre här, utan är det nu en praktiskt inredd och fullt moderniserad gård.

Gårdens areal utgör 41.79 har åker; 86,54 har skogbärande mark. Trädgårdsanläggningen från senare år är modern och fin. Ur gamla papper meddelas följande.

Egendomen förekommer redan på 1300-talet under namn av Gieltelösta, men icke förrän 1631 med namnet Gellövsta, tillhörande fältherren Jakob de la Gardie på Sundby; 1724 lyder det under Tranbygge; 1820-talet ägdes 2/3 av gården av v. presidenten Henr. v. Iserhjelm och 1/3 av ryttmästare C. A. Riben och dennes barn, vilkas mor f. Iserhjelm dog 1802.

1821-27 5 à 6 tegelslagare ha sysselsättning vid tegelbruket; vid den tiden bebos gården av friherrinnan Lovisa Iserhjelm, f. v. Köhler 1782; vid Görjeudd bostad för skomakare.

1828 grosshandlare Stegerman (1. Hegerman) ; I832-36 överstelöjtnant Carl de Mottoni (f. 1770), utflyttad I833; 1837-42 ingenjör (kommissionslantm.) Olof Ulric Ljunglöf (f. 1798).

1849-54 tegelslagarna flytta ut; gården äges av v. Lantingshausen; 1860 gården skötes genom rättare och statdrängar; äges av Rålamb; I911-13 v. häradshövding Elias Lagercrantz 1913-17 grosshandlare Otto Georg Ameln; 1/12 1917-- godsägare Lars Gustaf Bång.

Gästgivaregård Tibble 3194

ATA Bs 1983

Milstolpar

Sven Beckman har funnit 2 försvunna milstolpar av gjutjärn och återuppsatt den ena vid Tibble Gästgivaregård. 1956

Vägen förbi milstolpen upphörde som riksväg 1940

Görja udd. 4122

Enl Carl Widman: Gamla röster tala sid 107. var Görjeudd bostad för skomakare.

H *****

Hackholmssund. 2046

2007-11-14 Ur Annons i Lokaltidningen

Hackholmssund Konferens ingår i Midrockkoncernen. Består av 70 hektar mark, 5500 kvm hus fördelade på 24 byggnader. Har idag 40 bäddar. Nu uppförs en ny hotelldel på 5500 kvm som beräknas tas i bruk våren 2009. En Exklusiv anläggning som vänder sig till svenskt och internationellt näringslivs toppskikt.

2006-07-10. Affärsvärdens webbtjänst

Al-Amoudis miljardjackpot

Svensk-shejken Mohammed Al-Amoudi tjänar pengar som aldrig förr på sitt svenska oljeimperium. Och nu börjar han plocka ut pengarna. Totalt har han det senaste året kvitterat ut över 9 miljarder kronor i utdelning och återbetalda lån.

Al-Amoudis är Sveriges egen oljekung. Juvelen i imperiet är hans bolag Preem Petroleum som äger två raffinaderier i Göteborg och Lysekil som tillsammans kontrollerar 80 procent av den svenska raffinaderikapaciteten. Dessutom driver Preem 500 bensinstationer över hela Sverige. Och bland annat rekordhöga oljepriser har blivit en vinstlott för Preem, ifjol steg försäljningen i Preem-koncernen från 40,2 till 53,4 miljarder kronor och vinsten efter finansnetto från 2,7 till 4,1 miljarder. Det handlar om en vinstexplosion de senaste åren, så sent som 2001 var vinsten bara 234 miljoner

---

Dagens Industri 2007-04-11

Scheijk Mohammed Al-Amoudi har mottagit Kommendörstecknet av stora Kungliga Nordstjärneorden. Äger bl.a. Preem med de lukrativa raffinaderierna i Lysekil och Göteborg, varit i Sverige sedan 1974. Gjort investeringar i 33 år. Han är en av de största investerarna i Sverige säger hovet. Delas endast ut till utlänningar som gjort personliga insatser för Sverige eller svenska intressen.

SvD 94-06-29.

Inköpt av Corral Petroleum för drygt 9 miljarder från Stockholms läns landsting (som tidigare bedrivit vårdhem) 31

Corral Petroleum har tidigare köpt Sveriges största oljebolag, OK, för 9,5 miljarder kr. 66,5 ha skogsmark, herrgårdsliknande byggnad på 673 kvm
Skall bli privatbostad, kontor- representations- och konferenslokal.
Gazi Habib med 6 barn.

Hagalund **2253**

ATA Bs ant. 1974-07-19
Runstenen vid SPU har tidigare varit rest vid torpet Hagalund

-----
Hammarbo **4200**

Tegelbyggnaden, nu industrilokal, byggdes som ålderdomshem. Se Nathan Söderbloms visitationsprotokoll 1927.
- Omedelbart norr om ålderdomshemmet låg Västra Ryds IF fotbollsplan. Se Göran Anderssons uppsats i Vi skriver i Upplands-Bro, nr 82.

Hammarby **5012**

Ur Rickard Dybecks reseberättelser 1859
Denn i Presterskapets antikvariska Berättelser uppgifna runstenen vid Hammarby söktes förgäves.

Hammartorp **1020,**

Silent Key

"Per i Hammartorp" avliden 1995. Nedanstående minnesruna infördes i SSA - Sveriges Sändareamatörers tidskrift

SM5BLH/Per Johansson

Efter en lång och påfrestande sjukdomstid har Per för alltid lämnat oss i en ålder av 67 år.

Under sin uppväxttid var Per granne med Nils Tamm ex.SM5TC, som byggde Kvistabergs observatorium. Nils intresserade Per för amatörradio, efter avslutad militärtjänst fick Per sin amatörradiolicens 1950.

Per var till yrket lantbrukare, han brukade en gård i den vackra och bördiga Mälardalen. Han hade ett utmärkt radioläge, fritt från störningar och störningsobjekt. Han hade både möjlighet och intresse att experimentera med riktantenner och trådantenner.

Per var aktiv kontinuerligt fram till förra sommaren, d.v.s. under 44 år. Han var en gedigen DX-are, främst på CW. Han sökte inte alla diplom, men jag tror att han kört de flesta länder – kanske alla - . Innan DX-Cluster kom till användning var han vår flitige lokale DX tipsare. Per var en god vän, alltid hjälpsam med ett föredömligt uppträdande på banden.

Hans andra stora intresse var hembygdsforskning, en tacksam uppgift då Per bodde i ett kulturhistoriskt intressant område.

Vila i frid

För vännerna gm SMOSMK/Gunnar
(Gunnar Kvarnefalk)

han att inställa sig på vapensynerna, vilket förhållande hade till följd, att han, d. v. s. hans fru, av Höga nämnden (HH 13: 1; s. 189) sades "ifrån frälset". Detta hindrade likväl icke³³, att han påföljande år (brev 1566 6/4 i UH 1568: 4) erhöll "evigt frälse" på vissa av honom inköpta skattehemman mot rusttjänst, vilket dock ingalunda var detsamma som sköldebrev (jfr i detta avseende Åryd i Konga hd, Smål.). Det visar sig också, att hans namn under den följande tiden upptages i de bevarade rusttjänstlängderna och dessutom - förmodligen med hänsyn till hans adliga gifte - även i adelsregistren 1568-73. I sistnämnda register omtalas han som död. Änkan bodde tydligen kvar på gården ännu 1600, då hennes namn förekommer i tionderäkenskapen. Hon har sannolikt gjort testamente till förmån för dottersonen Måns Uddesson [Örnflycht] (d. 1657), vilken omtalas som ägare 1614 (ÄL), och alltså med förbigående av dottern Karin Månsdotter (d. omkr. 1633). Intet tyder dock på att dottersonen bosatt sig där före periodens utgång. (Jfr J. A. Almquist, D. I, s. 662 f.).

Horshagstorpet   2124

Kommunens utredning av ortnamn 2008 vid namnsättning på vägar:

På storskifteskartan från 1782 finns Horshagstorpet markerat i den NV delen av Torestas ägor. Området kring torpet har även fått namnet Horshagen. Ordet hors är ett gammalt substantiv för häst.

Namnet kan sägas dölja en ekonomisk struktur i ett äldre kulturlandskap. En mycket stor del av Torestas ägor bestod under sent 1700-tal av beteshagar och ängsmark, vilket tyder på att gården bör ha haft en stor djurbesättning.

Hjortenslund   2255

Byggnad på Säbyholm i skogsbrynet ner mot forna trädgårdslanden. Användes som bostad under seglationstiden av kaptenen på ångbåten Svartsjölandet. Se tidtabell i bilagan till Euréns ångbåtskarta 1897, återgiven i Det hände i Upplands-Bro. Börje Sandén 1984.

Hjort är omtalad i Lennart Rydbergs bok Målarångarna 1999. Han hade Stockholmsvåning på Munkbrogatan 4. Sedan 1865 hade han varit kapten på fartyget Kalmarsand (mörkgrön färg), från 1869 på det nya fartyget Svartsjölandet. Kalmarsand fick då Wilhelm Anderssons, Adelsö, som kapten.

Boken lyfter fram Isael Tauvon stora roll som fartygsredare med hans initiativ till en linje med Kalmarsand som utgångspunkt. Detta rederi blev grunden för Mariefredstrafiken - Gripsholmsbolaget. Departementsrådet Tauvon hade för gott bosatt sig på Thoresta (Toresta) från 1870, då han "pensionerade sig" Han hade varit chef för kameraldepartementet i generaltullstyrelsen och tidigare stadskommissarie. Han dog 1877.

Tauvon var beställare av fartyget Kalmarsand 1863 (Bergsunds mekaniska verkstad). Se kap. Departementschefen Israel Tauvon sid. 38-.

Husby   1023,1901

Undervisning om rikets ränta 1530-1533, sid 36

Husby Broo:

Skattade direkt under Stockholms län, liksom Broo Häradh.

Peng   14 mark   1½ öre (?)

Korn   2 läster   1 pund

Håbo härad   5114,5912

Hela häradet:

mantal 202, 158 brukningsdelar, varav 21 över 100 hektar

375 jordtorp

åker 40 %, trädgård 0.4 %, naturl äng 1,1 %, skog 51 %

977 hästar, 4431 nöt, 643 får, 1033 svin

4456 inv, 20 inv/kvkm

råg, havre, vete till samma mängd

Håbo-Tibble 6088,6913

Håbo-Tibble kyrkby.

Moderna delen. Skapad av Sven Olov Nyberg

Bebyggelsen tillkommen 1978-79: 15 familjer. 1990-91: 22 familjer

SvD 92-04-12. Nybergs skapelse är kandidat till 1992 års Träpris i konkurrens med Vasamuseet och Erskins Juristernas hus i Frescati.

Jurn: "ett försök att förnya begreppet by"

inte bara upprepa byns form utan också en fungerande process och ett socialt liv i byn: "humanekologi"

- mycket individuella hus

Ur Rickard Dybecks reseberättelser

---

besågos i skogen mellan kyrkan och Löfsta, samt smärre grafkullar å kyrkohöjden, andra minnesmärken att förtiga.

Håbo-Tibble kyrka 6068,6915

ATA Bs ant. 1974-07-19

Kyrkan

Fragment av en unik silverkrona (utan motsvarighet) varför Hist. Mus. begärt få den införlivad med dess samling av guld och silversmide från svenska kyrkor 1952

Detta beviljades ej av kyrkorådet. Begäran har tydligen återkommit och 30 aug 1953 har frågan bordlagts och den 25 medgavs deponering i museet. En restaurerad kopia skall lämnas till kyrkan. Kopieringen har lyckats bättre än vad man hoppats.

Håbo-Tibble kyrkskola. 6300

(Kjell Stensson, kommunarkivarie)

Undervisningen av barnen startade i sockenskolan 1838. 1860 byggdes en fastighet, vilken tjänade som både skola och sockenstuga. 1906 byggdes den första riktiga skolan. När Upplands-Bro kommun bildades 1952, meddelades undervisning i klasserna 1-6. Klass 7 erhöll undervisning i Tjustaskolan. Håbo-Tibble kyrkskola lades ner 1957 och barnen flyttades över till den nybyggda Tjustaskolan, som var den fjärde.

Fastigheten kom nu under kommunalnämndens förvaltning. 1960 hyrdes den ut till herr Norlander, som emellertid flyttade ut redan 1962. Den 16 dec. 1963 försåldes fastigheten till fru Vivian Åkerlind Vällingby och herr Gudmund Åkerlind Stockholm.

Kommunens tekniska nämnd lät bränna ner den gamla skolbyggnaden vid Håbo-Tibble kyrka - utan att låta underrätta hembygdsföreningen. Denna handling var juridiskt men ej moraliskt försvarbar, eftersom viktiga kommunala handlingar därmed gick förlorade.

Ur Sverige - geogr topogr statistisk beskrivning 1909, Kempe
24 mantal, 19 brukningsdelar varav 3 över 100 hektar
49 jordtorp
139 hästar, 652 nöt
655 inv, 17 inv/ kvkm

"Hem på landet" inköpte 1910-1914 tre av socknens större herrgårdar: Wallby, Mariedal och Kyrkbyn (se Eric Sundblad i Vi skriver nr 67) för att stycka till egna hem.
- ett statligt bolag med uppgift att köpa in större lantgårdar som kommit på obestånd och försäljas i mindre enheter "egna hem"
Gården Mariedal uppdelades i 22 st "egna hem" om 15-16 tunnland + 7-8 tunnland skog.
Enligt Hugo Håstedt i Vi skriver nr 67.

Ur Aschaneus Herr Mårten i Borgby av Göran Strömbeck. sid 751
1. Anteckningar från resor i Upplandsbygderna.
I. Utdrag ur handskriften F b 12.
(Gillestuga vid Aske. BS 2002)

(s. 79) Om Tibble (i Håbo hd).

- I Tibble är thess gille bäst. Thet är, i Tibble var första gillestuga, ther the hava pläгат kalla dryckiegille, som gillelagen utvisar och haver samme gillestuga stått vid Aske. Ther synes ännu grundvalen ther hon haver uppå stått. Stuvan haver icke eller varit av hedenhös, utan the hava haft rökje stuvor, kåtor och pörter, som ännu i Finnmarken, Tavastland och Livland brukas.

Håtunaholm   5016,5909

1944-45 Dansk flyktingförläggning. Enl. Elektriska föreningen
1944-04-04: 20 baracker
1945-03-31: ytterligare 13 baracker uppförda; sammanlagd golvyta på 1860 kvm.
"Kommandoen for militaere flygtinge"
Se kopior av dokument: a:7.

.....
Ärkebiskopsgård: medeltid (tidvis)

Säteri: 1600-tal

ATA Bs ant. 1980-07-29

1/ 1959 Montgomery har anmält att en flygel är mycket förfallen
"under hand och med största försiktighet och takt undersöka vad som kan göras i denna fråga.
Nuvarande ägare är en godsägare Wikander"
2/ 1947 Medeltida svärd inlämnat för fotografering

Hällkana   1024,1928

Se En berättelse om mitt liv, av Gunhild Margareta, född Rosén. i pärm h1. Författad 1976-01-25. Erhållen av Lennart Johanssons i samband intervju 1994. Se även reproducerade bilder.

Härnevi **1025,1908**

Om namnet Härnevi. Se Namnspalten 91:9. OSU:9

- Härnevi nära Enköping Ej Järnevid, Östergötland
- Härnevi i Bro, jfr Ullevi
- Ärnevi, Funbo sn Ö om Uppsala
- Ärentuna, N Uppsala

Hänvisning till Snorres Hörn (Horn) och Tacitus' Nerthus

Språkliga sambandet Härn <-> Hörn ej helt säkerställt

Se också viktig uppsats av Lars Hellberg i Uppländsk horisont

Se Lundberg-Sperber 1912

Se Magnus Olsen, 1909; hänvisar till Hans Hildebrants Sveriges Medeltid, såsom idégivare till ortnamn med gudanamn

Se DMS sid 52, med förkortningsförklaringar (GS)

Högbytorp **1026,**

Tedde Hansen, siste brukaren av Högbytorp innan avfallshanteringen förlades dit berättade 1980-08-26. att han vid ombyggnad av huset i början av 50-talet hittat ett mynt från 1799 1/4 skilling. Det låg mellan stenfoten och nedersta stocken vid ingången, således under tröskeln. Se blyertsanteckning i pärm i:2

Högnäs **3067**

Rivet 1990 för att ge plats åt nya bostadsområdet Sylta. Mycket förvånande att inte kommunens politiker kunde inse värdet av att ha kvar just denna "gamla rot till det förgångna". Här etablerades bygdens första handelsbod efter 1846,1864 års lag; minst 3 mil från närmsta stad.

En folkopinion trodde sig ha räddat Högnäs; fick förvärfvas för 1 krona av byggbolaget; finansieringsplan var upprättad inkluderande såväl omprojektering för byggbolaget som renovering av byggnaden. Partiernas ledare uppvaktades och det såg lovande ut ända tills avgörande möte, då av allt att döma kommunalrådet Algun Wilhelmsson fick de andra med sig.

Lundin hade affären 1905-1909; han flyttade då till Kungsängen; gula huset vid bussgatan upp mot centrum.

Sven Beckman hade järnaffär här mellan 1909(?) - 1917(?), då han byggt eget hus i Kungsängen

Senast privatbostad för familjen Lars Ekborg.

J *****

Jädra **6008,6903**

Komministerboställe, sista prästen flyttade 1914 enl. Malmström 2003-06-19

Staffan Nyström i boken Ortnamn i språk och samhälle, sid 193.

Analys av namnet Jädra i Håbo-Tibble sid 204. Jädra/jäder = kant el. gräns. Förf tolkar ordet efter studium av topografin, så att det är en plats som ligger i utkanten av bygden; ej på kanten av en ås eller dylikt. Centralt i bygden finns -sta och -by-namn. Önsta, Ålsta, Helgesta, Svarsta, Bälby, Vallby.

Jädra gårde   **6264**

Rannsakingarna, sid 51, Jädra tä, två runstenar

K *****

Kalmarsand   **1028,**

2005-01-29 Femstenarör

Ett femstenarör strax bortom silobyggnaderna vid Kalmarsand, inne på en tomt ca 50 m ner från gamla E18, mitt emellan vägen och stranden. Här strålade gränserna samman för socknarna Bro - Håtuna - Kalmar. Platsen får en undanskymd plats på ek. kartan eftersom den ligger några millimeter från kartbladets kant.

Ur Aschaneus Herr Mårten i Borgby av Göran Strömbeck. sid 751

1. Anteckningar från resor i Upplandsbygderna.

I. Utdrag ur handskriften F b 12. (s. 79) Om Håtuna.

(s. 85) Om Kalmar (Håbo hd).

- Av gamle herr Peder, pastor ibidem, vart mig berättat någon tid sedan, att thet haver sitt namn av viken ther inlöper som heter Kåhl (slätt på gamle göthiska, på tyska Kohl, också släter) och Mar, thet är haff, siöö, wijk o.s.v. Ther af the sitt vedernamn bekommo och än hava. N. Kolhmarboo kånkare, the är Dragare eller förare.

Kalmarsands ångbåtsbrygga   **1351,**

Kalmarsands ångbåtsbrygga och det av Tavvon grundade ångbåtsbolaget "Kalmarsands Bolag" som utvecklades till Gripsholmsbolaget med ångbåtstrafiken Stockholm - Mariefred är utförligt beskrivet i Lennart Rydbergs bok Mälaringåren, 1999 sid 33-70.

Karelen = Källtorp   **2380,2954**

I husförhörslängden Lossa A1 nr 14 1876-1880 finner man att namnet Källtorp är tillagt.

2 söner "Fått varning för försummad skolgång på 1877 års förhör"

Se också utläggning under Savolax

Katrinédals småskola. 1906 – 1942   **4204**

(Ruben Lindberg, Kjell Stensson)

Den blev färdig 1906. Den lades ner 1942. Blev sedan privatbostad, men utdömdes snart som hälsovådlig. Tog 1955 över av kommunalnämnden och såldes till Kronan, som tillträdde 1 juli 1965.

Bild i g14:4 (biograifer). Huset byggt av David Björkmans farfar 1860, där han bodde till sin död 1886. Farmdern dog på Ekedal 1891. Anteckningen på kortet daterad 1994-02-02 av David Björkman. Han stavade Kävan (ev Kävarn, kanske "a" är skrivit med riktigt gamla stilen)

.....
Försöksodlingarna under Fosfatbolagets tid fr ca 1946

Bl a 2500 äppelträd, 200 päron, 300 plommon

Se Trädgårdsmästaren Torsten Johnssons brev 1986, pärm h1:2
och fritextsökning textfil.dbf

Killinge**5017**

ATA Bs ant. 1980-07-29

Killinge.

1924 Klagomål över ett påtänkt garage i Torshage's gravfält

Klint**1030,**

"Bonde-Kontrakt" från 1840-talet finns; överlämnat till hembygdsföreningen vid årsmötet 1992; funnet i Brogårds gårdssarkiv.

991214. Sven Andersson berättar om Hilda Eriksson som var den sista som bodde i den lägenhet, som var inrymd i hembygdsgårdens kök. Detta erinrade hans sig i samband med att jag läste upp vad som stod på baksidan av det foto jag fått från Svea Löf: Hilda Eriksson född den 1879-10-03. Hon bodde i Klint sedan år 1930 till 1970, hon dog 1974-08-27 på sjukhuset, hon var den sista pensionären i Bro Fattigstuga och blev då Bros äldsta innevånare 95 år.

Svea fortsätter: har haft besök av ett barnbarn, nu 60 årig MS.sjuk flicka, jag guidade henne och hennes bästa vänner op Klint

---

Klöv**1032,1912**

Bortagen gård med 5 byggnader på ek. kartan (1949-50) uppe på berghyllan omedelbart intill varuhuset (Tumba möbler, senare Fliesbergs).

Stenbrottet omedelbart norr om Klöv och intill allra äldsta vägen är imponerande, ca 10-15 m höga lodräta klippsidor med ca 150 m utbredning. Se fil b-rekogn med intervju med Axel Karlsson.

Klövberga**1272,1930**

Borttaget torp, mitt i avfartsslingan vid motorvägen när man kommer från Stockholm och svänger mot Bro/Sigtuna.

ATA Bs 1980-09-03

Klövberga

låg strax öster om motorvägen, mellan av- och påfarterna.

---

torp under Säbyholm. Tingsprotokoll 1720-05-17. Gästgivaren Nils Brandtberg klagar över att Erich Johansson i Knyppekrogen sålt öl. Han förbjuds vid vite av 40 mark silver för varje gång han överträder förbudet. Det låg alltför nära Tibble gästiveri.

Knöpplan.**1034,**

Silverrävfarm i slutet av 1920-talet.

Omtalas som krog.

Byggs av timmer vid nedtagningen av Fredens skola enl. uppgift

Koffsan**2139**

Ordets etymologi finns angiven i

Hans-Lennart Mattissons ak. avh.

Koffsan och andra sjökrogar längs segelleden Stockholm - Stäket - Uppsala. (pärm H1:4)

I boken "Ortnamn i Stockholms skärgård" kan man läsa om ordet Koffsaport. Ordet härstammar från Blekinge och betyder "smal passage mellan små skär".

Kolsta**5021,5918**

Rannsakingarna, sid 50, 2 resta stenar

Korsängen**3016,3918**

Även Hofstallängen kallad, enligt brev 1969-08-21 av Sven Beckman, ordförande i Stockholms-Näs hembygdsförening. Se pärm b1.(brev):

Å min f d mark Korsängen eller som den fordom hetat "Hofstallängen" växer 4 st ekar av betydande storlek

Kronbacka**1037,1920**

Skogvaktarboställe på Bro häradsallmänning. Många upplysningar finns i Brogårds gårdsarkiv/UKF:s databas. Sök på skogvaktare, Bro häradsallmänning.

Brann kring sekelskiftet 2000, nu en privatvilla

Kroppskär**2142,2926**

ATA Bs 1980-09-03

Kroppskär

begäran om bebyggelse 1967

röse 8 m diam, 0.6 m högt, grop i mitten 3 x 1 m (dm ?)

Kråkberget**1359,**

Invid Kamrervägen i Bro.

Där var förr ett stenbrott, just där kamrer Janssons villa ligger. Troligen togs sten här till grunden för Härneviskolan (Axel Karlsson), men den var dålig, resten togs i det stora stenbrottet vid Klöv - "Klövberget".

Kungsmarken   **6011,6914**

Se Skålgrund. Krog anlades där 1664
Se Skålgrund.doc

Kungsängen   **3069,3918**

Kungsängsliljan

Avskrift av text som åtföljde den "träkungsängslilja" som Sten Littmarck köpte på julmarknaden i Celsiuskolan i Uppsala 1992.

Lämnad till Börje Sandén 94-10-30

Sägngen om Kungsängsliljan - Upplands fridlysta landskapsblomma.

Vid 900-talets slut seglar den berömde hövdingen Styrbjörn en dansk vikingaflootta upp mot svearna i Mälardalen. Avsikten är att få kontroll över svearnas handelsleder i öst.

Den svenske vikingakonungen Erik Segersäll organiserar motstånd. Vid Fyrisåns mynning (Fyra vallar strax söder om Uppsala står ett avgörande slag där mången dansk och svensk viking faller. Hövding Styrbjörn stupar själv ombord på sitt skepp.

Kämparna begravs i flodslutningens östra sida - nuvarande Kungsängen.

På runstenar i södra Sverige står att läsa om kämparna Toke och Asbjörn, "De flydde ej vid Fyris vallar stred så länge handen orkade bära vapen"

Enligt folktron växte det upp liljor på ängen där Nordens största vikingar ligger begravda.

Rödliga liljor för varje stupad dansk kämpe, vita liljor för varje stupad svensk. På ingen annan plats i Norden växer just de säregna liljorna så rikligt som vid Fyris vallar - Kungsängen.

Den Kungängslilja du har i din hand är formgiven och tillverkad av Kurt och Kina Andersson Forkarby 755 93 Uppsala tel. 018 355231
Kungsängsliljan är mönsterskyddad Nr. 49998.

ATA Bs ant. 1974-07-19

Minnesstenen vid kyrka

"_ då Sveriges allmoge var samlad på Näs äng" bygger på källans ordalydelse (Boethius föreslår detta tillägg) Stenen föreslogs, att göras något mindre, men Hembygdsföreningen protesterade.

Angående poststationens inrättande 1875 se Stockholms-Näs

År 1882 började man upplåta en del av Prästhagen till sommarbostäder.

Mer upplysningar om samhället i Anteckningar om Kungsängen.doc och textfil6.dbf

Se Nathan Söderbloms visitationsprotokoll 1925 (många upplysningar)

Kungsängens kyrka   **3063,3918**

ATA:s förteckning

1917, plan, längdsektion, läktare

1950, plan

1951, uppmätn av vapenhus

korfönstrets masverk, rekonstruktionsförslag

1967, uppmätn av fasaden, medeltida fönster uppmätn

41

Stockholms-Näs kyrkskola – 3281,3918

Kungsängens skola.

Se Ruben Lindbergs bok, 1992.

Först hölls skola i sockenstugan. Mellan 1858 - 1908 låg skolan i Klockargården. Den revs 1980 för att ge plats för Patorsexpeditionen ligger invid Kungsängens kyrka.

1879 var det nya skolhuset färdigt. Det är nu rivet; det låg på hembygdsgårdens tomt närmast Klockargården. Det byggdes till 1917 och användes till 1951, då ny skola byggts invid dåvarande komministerbostaden. Ekhammarskolan togs i bruk 1967.

Kvarnbacken – Almarestäket 3256

Lizinka Dyrssen skriver att sonen en gång hämtades vid Uppsalabåten med roddbåt från Öråker. Troligen gick en gångstig från Kvarnbacken ner till stranden mitt för Öråker.

Kvarnibble 5030,5916

Ur förteckningar över kvarnar (Allerstav)

1782/85 Wattuqwarn, 1 sten, 8 qvarter, 5 tunnor i dygnet.

1793 Qvarnibble. Belägen på skattehemmanets ägor tillhörande Inspector Gustaf Wettersten. Nyligen upbyggd till husbehof.

Rannsakingarna, sid 50. "Jättegravar"

ATA Bs 1983

Kvarnibble

3 älvkvarnar i vittrad häll, obetydligt ovan mark, ca 10 m Ö om åker, och ca 8 m NO om block med plan ovandel (1,5 x 1 m)

ATA Bs 1980-09-03

Kvarnibble: Fyra bautastenar och tolf kullar nära vägen mellan gården och kyrkan, norr om och nära sågen. Item tre ätthögar väster ut på gårdet

---

ATA Bs ant. 1974-07-19

Kvarn-ibble

Skrivelse från Tesch med anledning av soptipp i ett grustag. 1965

2000-12-27. Gun Björkman, Gruvvillan, har en omfattande redogörelse, 45 A4-sidor, för tidigare ägare till Kvarnibble: "En berättelse om släkterna Bolinder och Lindewall" författad av Nils Bolinder 1951-05-01 och tillägnad döttrarna Inga, Britta och Ulla. Avskrift av Gunnar Bolinder 1954-55. (fil.doktor). Släktrönikan överlämnades till dir Tesch på Kvarnibble på 1950-talet och har genom Staffan Tesch kommit i Gun Björkmans ägo.

I beskrivningens slut finns nedanstående:

"Gården avyttrades våren 1912. AB Hem på landet köpte 2½ mantal kronoskatte Kvarnibble för 97000:- Den nye ägaren styckade gården till en mängd småbruk men behöll huvudgården såsom ett större jordbruk. Kvarnibble ägdes sedermera under längre eller kortare tidsrymder av skilda personer, varav en på gården hade uppfödning av hästar för travsporten. År 1946 inköptes Kvarnibble av nuvarande ägaren, direktör Tesch i Stockholm vilken verkställt stora förändringar och förbättringar på gården."

Kort beskrivning av släktingar på Bälby, där Pehr Persson, f 1762 i Håbo-tibble, bodde. Släkten Bolinder härstammar från en av sönerna, Carl Petter, som 1817 gifte sig med rusthållaränkan, dotter till gästgivaren i Långtora. Deras enda son Eric Johan (f 1821) antog namnet Bolinder, troligen efter prästen i Vaksala.

Författarens farfar nödgades år 1889 inköpa Norränge gård eftersom han gått i borgen för ägaren närkingen Gustaf Nilsson som gått i konkurs. 1901 sålde han gården till Johan Hedin.

Kålsta skola - Nyborgs skola. 5411

(Kjell Stensson, kommunarkivarie)

Gåvobrev, 1888-09-25

"Gåfvobref. Jag Gustaf Magnus Hård af Segerstad med min kära hustru Emilie Katarina Kristina Hård af Segerstad, född Wickström, upplåter härmed såsom gåfva med full äganderätt till skoltomt åt Håtuna socken 23 7/10 kappland utaf frälsehemmanet Kålsta Nr 4, ett fjerdedels förmedladt mantal eller fem öresland i nämnda socken af Håbo härad, Upsala län, sådan denna tomt finnes utmärkt på en af Ingeniören Friherre Henrik Malcolm Kruse denna dag upprättad karta, att af socken egas och disponeras till skolbyggnad, hvori undervisning meddelas, och afhände vi förty oss och våra arfvingar nämnda område och tillegna detsamma Håtuna socken såsom dess välfångna egendom. Nyborg den 25 September 1888. Gustaf Magnus Hård af Segerstad. Emilie Kath. Krist. Hård af Segerstad, född Wickström ...".

Anm. Skolfastigheten vid Kålsta (Nyborgs småskola) överfördes 1955 till Upplands-Bro kommunalnämnds förvaltning, enär den ej längre behövdes för skoländamål.

1961 försålde fastigheten til Sven Carlén, Stora Essingen, Stockholm, trots att ägaren till Nyborgs gård gjort anspråk på fastigheten.

Skolan hade byggts 1890 och använts til 1944.

Källtorp – Karelen 2017,2954

Hette förr Karelen, vilket framgår av husförhörslängd från senare hälften av 1800-talet. Namnet Karelen är överstruket och ersatt med Källtorp.

Börje Sandén 1994

Köpenhamn, 1040, Bro Socken

Torp på platsen för den stora byggnaden som från början hysta Tumba Möbler, Senare MIO Möbler och Fliesbergs idrottskläder, från 2004 Willy:s lågpris. Torpet låg på parkeringen väster om byggnaden. Husgrunden fanns kvar under andra världskriget och användes som skjutplats för "hemvärnet" / Bro och Lossa skytteförening. se bild. Skjutvallen ännu synligt i skogsbrynet i söder.

 Rekogn 96-11-26

Besökte Köpenhamn (Rune och Bettan Söderberg). Huvudbyggnaden var fram till 60-talet "förvaltarbostad" där Birger Pettersson med familj bodde. Säkrare upplysningar bör sökas hos Pettersson, Snickarvägen. Även Marie-Louise Eriksson, Ådö, kan Ådös historia.

I byggnaden vid vattnet fanns en stor bakugn, ca 2 x 2 m. Den revs av Söderberg och ligger nu som fyllning under altanen. Bettan berättade att vattnet faktiskt gick in under huset när de byggde till i bägge ändarna; nu kontorslokaler.

Bageriet levererade bröd som togs med ångbåten till Stockholm påstås det (men hur fungerade det på vintern när inte båtarna gick, min anmärkning). Upplysningen är ett intressant inlägg i beskrivningen av ångbåtarnas betydelse för byggnaden; jmf "Hjortenslund" och Fiskartorpet.

Nuvarande brygga är upplagd på de gamla pålarna från ångbåtsbryggan. I vattnet vid sidan syns ännu pålar under vattenytan.

L *****

Lagen

Infört 2007-09-14 av Börje Sandén med anledning av att Olav Haraldson kallar den den av Mälaren (norr om Stäket) som han besökte för Lagen i den korta versionen I Heimskringla. I den Stora sagan kallar han vattnet för Skarven. Häradet heter i dag Lagunda och Svenskt ortnamnslexikon säger följande:

Svenskt Ortnamnslexikon, 2003, skriver sålunda under ordet Laghunda härad: Laghundi 1298. Förleden Lagh innehåller ordet lag, fornsvenska lager = vätska, svarande mot fornvästnordiska logr = vätska, vatten, här syftande på den del av Mälaren som benämns med detta namn. Motsvarande fornvästnordiska form Logrinn (nyisländskt Lögurinn), är känd som namn på Mälaren; på svenska har detta namn återgetts med Lögaren.

Styffe beskriver Uppland på sid 328:

Mer än någon annan svensk provins är Uppland inskuret af vikar och vattendrag, med bördiga, märkehaltiga omgifningar och var därför för sjöfarande folk den del, som mest inbjöd till nya bosättningar.

Lagmansboda, Lilla 1278,

Axel Karlssons far har berättat att där skulle ha funnits en dommarring, som använts till husgrund.

Lejondal 1042,1902

I FÖRTECKNING ÖVER KVARNAR (Allerstav)

1763 - 1 wattuqwarn, frälse, 2 stenar, går allenast vårtiden och kan då förmala 10 tunnor dygnet. Vattnet är framdiket ifrån småängar och kärr.

1782/85 - Wattuqwarn, frälse 1 sten, 2 qwarter, 2 tunnor i dygnet, Till husbehof. Finns ej antecknad i jordeboken, I flera år varit i obrukbart stånd.

Stenskodd damm 15 + 17 m, dammen med vitstammig björk

Sågen förstördes 1901 när för mycket vatten släpptes på

(Thil, Gröna Gången)

"kransåg" (ramsåg?) enligt Axel Karlssons far; hade inte sågat en planka färdig när de kom tillbaks efter lunch

SÅGKVARN - längre uppströms

Enligt dokument från Brogård en mindre sågkvarn i början av 1800-talet nedströms Rydjans inägor. Damm 12 + 15 m funnen våren 1991. Rydjan på karta från 1870-talet. Lejondal förvärvade träskmarkerna på Bro häradsallmanning; påskrift karta 1697.

 Ägareuppgifter (delvis enligt Lokaltidningen!)

Se även text från Lejondals hemsida 2004.doc

Louise de Geer = Louise Ulrika Sparre af Söfdeborg

- ärvde Lejondal efter fadern Erik Sparre på Brogård

- bosatte sig här när hon blev änka efter Louis de Geer på Löfsta

- byggde slottet 1889-1892 med Isak Gustaf Clason som arkitekt

- gifte om sig med Rappe - bodde här till 1913

- 1913 köpte Aal, norsk "spekulerande affärsjurist" skövlade skogen

- Därefter Belfrage

- 20-talet Axel Robert Bildt

- 1944 till Stadsmissionen

- 1975 till Lars och Margareta Hallen - målade om slottet

 ATA Bs 1983

Lejondal - Anton Skog 1892

Hage, kallad Katshammar, nära corps de logiet, rund stensättning. troligen nr 242

Obs. 242 saknas på min ek. kart

 ATA Bs 1980-09-03

Lejondals hage

enl Dybeck 1860 sid 3. I Lejondals hage finns en liten skeppssättning jämte några stenkretsar och fem grafkullar, deraf en stensatt

-----
Lejondalssjön

1100,1903

 SvD 91-08-18. Lejondalssjön skall saneras: bombas med aluminiumsulfat. Restaureringen kostar 1,3 milj, varav 430000 från landstinget. Sjön har förvandlats från näringsfattig till näringsrik sjö på ca 15 år. Vissa år den giftiga blågröna algen.

Leran

2018

 Stort gravområde. Gravarna ligger på två mot norr utskjutande åsryggar, som slutar/sluttar mot jordbruksmarken i norr. På den västliga ligger strax norr om Leran den gamla husgrunden till 1860 års torp. Norrut ligger sedan ett antal stensättningar ända ned till åkern. På den östliga åsryggen ligger ett flertal stora gravhögar, två med resta stenar, men också runda och fyrkantiga stensättningar (husgrund?). Här finns också en stor grop på en höjd. Den kan vara en fångstgrop av samma slag som Ivar Hansson påvisade vid Lillsjön nära hålvägarna på Håbo härads allmanning.

Mellan åsryggarna ligger en tydligt markerad utskärning i bägges åsryggarna. Ser ut som ett planerat odlingsland. På en del ar fosfathalten mycket hög, vilket visas av rikligt med⁴⁵ ogräs (brännässlor).

Den gamla vägen ner till sjön syns också väl på flera ställen.

Anders Sjö (arrendatorn på Stora Ekeby) och Börje Lundvall, i sin ungdom traktorförare har berättat om ett 50-tal eldgropar runt fältet väster om Leran, alla på samma nivå. Sådana finns också öster om Sanda.

Lerberga

4011

Lerberga

Nära handelsboden (Simon Melin) Svedden skelettfynd vid grustäkt. Anmälan ej gjord. Reprimand.

Västra Ryds konsumtionsförening Boken Konsum i Norrort 1907-1997

Konsum i Norrort 1907-1997 - en historisk krönika

Fick boken i ett allmänt utskick till hembygdsföreningar. Talade med Sixten Berg, som sedan skickade Helge Norbergs historik.

Konsumentföreningen har originalbilderna.

Källa till texten för Upplands-Bro är Helge Norbergs stencil 1976

Se också Börje Sandéns bandade intervju

Omslag. Konsumbussen i Upplands-Bro 1950. se äv s.47

s.16-20. Anton Tamm startade Wäsby Verkstäder WV 1903, butik 1907

s.26. Västra Ryds konsumtionsförening 1907-19

- 1880-talet smithska ringrörelsen i nuv. Kungsängen

- Västra Ryds konsumtionsförening bildades 14 sept 1919 efter ett möte i Västra Ryds folkpark.

- namnändring 1958 till Upplands-Bro konsumentförening

- dito 1960 Järfällabygdens konsumentförening

s.35. Dito lägesrapporter 1920, 1930, 19140

- 1919 hyrd lokal i Hattkullaback

- 1923 inköpt nedlagd privat butik (Lerberga) 1923, Simeon Melin

- 1932 butik i Bro öppnas 1932

- 1938 butiksbus, avvecklades 1940 (bensinransonering)

s.46. Dito lägesrapport 1950, slutrapport 1957

- nyanskaffad butiksbus 1947

- 1948 ny lokal i Bro (skilda butiker för speceri- och charkuteri

- 1958 bytte namn till Upplands-Bro konsumentförening

s.48.

- 1965 öppnades Domusvaruhuset i Jakobsberg

- 1970 öppnades butiken i Tibble (Kungsängen)

- 1973 flyttades butiken från Köpmanvägen 17 till nya Bro Centrum

s.84-86 1992, efter centrumbranden, flyttade konsum in i

Anderssons liv / Vivo

s.131. Valli Pettersson, Bro får guldklockan efter 25 års

anställning

s.133 Några förgrundsgestalter

- Bror Pettersson och Simeon Melin,

s.135 Helge Norberg

s.136 Simeon Melin

46

s.155 Styrelseordf. och revisorer

- Glassing,C A; Petterson, Bror; Pettersson Fritjof; Wikström,
Gunnar

- Pettersson, Frithjof; Sundblad,Erik; Pettersson, Bror.

Lilla Säbyholm

2397

Finns på äldre kartor i dungen mittför trädgårdsmästarbostaden på Säbyholm.

.....
Omnämnt av Malla Silverstolpe sid 1501 (fil Malla Silfverstolpe-4,doc) där det sägs att baron Posse bott där, men sålt det och flyttat till Lindormsnäs, som han under tiden anlagt och byggt och uppkallat efter sitt namn Lindorm

---

Lillsjön – Kungsängen 3121

Lillsjöns badplats/festplats

Badplatsen kallades förr "Odlingen" enligt Maj Nilstein Eklöf i Vi skriver nr 72,

---

Lindormsnäs

2019

2007-11-20 På Lindormsnäs drivs företaget Life Cap Centret, som arbetar med Företagsvård och företagsanpassade utbildningar.

Källa: Kommunens annons om Frukostmöte för företagare

1919-20 ansökte grosshandlare Krok om namnändring så att den mindre enheten av Sanda (½ mantal) kom att heta Lindormsnäs, den större enheten fick namnet Lera. (2005 BS, jämför nedan)

Lindormsnäs har troligen valts på grund av att friherre Christer Lindorm Posse lät resa herrgården år 1805.

Även på 1500-talet hade det funnits en Lindorm Posse på egendomen. (Calissendorff). 1566-1628, häradshövding.

Calissendorff antager att Drakudden är "en skämtsam variant på själva gårdens namn" när det byggs av Tamm 1901.

.....
Omnämnt av Malla Silverstolpe sid 1501 (fil Malla

Silfverstolpe-4,doc) där det sägs att baron Posse bott på Lilla Säbyholm, men sålt det och flyttat till Lindormsnäs, som han under tiden anlagt och byggt och uppkallat efter sitt namn Lindorm (1805)

ATA Bs 1980-09-03

Lindormsnäs.

Drumlinen invid vägen är ej gravhög som folk tror (nära s k Långgrundet)

.....
Ångbåtsbryggan - 2004-07-21

Bryggan ligger nu på privat mark. Gick inte att använda 1968 vid båtfärd med Bro hembygdskör till Birka. Landsvägen mot Smidö rundade huset intill nuvarande vägen i 90 gr vinkel. Asfalt kvar på gräsmattan.

Ännu när Börje och Gudrun Sandén kom till Låssa-Bro 1952 använde äldre Ortsbor namnet Lindängen när de menade Lindhagaberg. (Mårten Lindberg, kommunalpolitiker). Landhöjning gick i tre steg som kommit till uttryck i ortnamnen. Lindängen -> Lindhagaberg -> Nygård (obs namnet Storhagen vid Nygård kan vara förvrängning av Stohagen).

Se Låssa**7004,7901****Lossa Högholme****2160, 2921**

Lossa Högholme torde vara nuv. Västra Högholmen. Se Östra Högholmen.

Lossa socken**2296, 2903**

Se Låssa

Lossängen**2331**

Lossängen ligger nedanför den långa Hammartorpsbacken, norr om vägen, se lantmäterikarta. Mitt emot (S om vägen) har Charlie Wingårdh skapat en uppdämd sjö med dammvall strax innan dikets utlopp i Kvistabergsviken.

Lugnet, Stora/Lilla**2264****Stora Lugnet**

Uppfördes som arbetarbostad för den ångsåg som fanns på platsen och som sågade upp ekar på platsen. Se Albert Blomqvists berättelse i pärm Ortsbor berättar Blomkvi2-i3.doc fritextsök textfil4.dbf

Kring sekelskiftet 2000 används Stora Lugnet tillsammans med Ekbacken som mycket enkel kursgård, där hyresgästen endast servas med nyckel.

Vid rekognosering 2004-07-21 hittades den imponerande husgrunden när vi letade efter Lugnets ångbåtsbrygga (ångbåtskartan 1915). Bryggan låg inte enligt kartan, betydligt längre söderut. Gångväg omedelbart invid Stora Lugnets södra gavel, sedan gångstig mot söder.

Lilla Lugnet, den äldre byggnaden på östra sidan om vägen,

Se också Ekbacken

Lund.**2020**

81-09-30. Besökte platsen för Lund tillsammans med Sven Lindhé, som tidigare bebott Eriksberg. Sven visade på rester av husgrunden omedelbart utanför den nuvarande tomten.

Vid uppförandet av nya villor vid Eriksberg har schaktmassor och skräp vräcks utanför tomten just över den gamla husgrunden.

Lund finns som ägobeteckning på ekonomiska kartan från 1950-talet, ej 1981. På häradskartan 1860 finns även huset L. Lund angivet. Ägan är triangelformad och sträcker sig upp över processionsvägen, sträckan mellan de två äldre vägar som korsar processionsvägen. Nuvarande byggnad Eriksberg ligger vid gränsen mot Lilla Lund. Se 1860 år karta.

 Se Ortsbor berättar:

Lennart Hullberg kassett nr 50. fil Hullberg 50-1-2.doc

Långhagen 2398

Uppgift lämnad av Börje Pettersson som vistades hos i barndom 2003

Långvreten – Näshagen 6018

Norr om Lejondalssjön. En välbevarade oregistrerad husgrund påvisad av Ingrid Gyllenswärd, som har sommarbostad några hundra meter från platsen. Hon undrade om det kunde vara en fångstgrop. Till att börja med var jag benägen att hålla med, för det var inte någon jordkällare med ingång. Ca 2 m djup, välbyggda lodräta sidor med skarpa hörn. Inte mycket skräp på botten, men det kan ju rensats. 1940 års karta har här torpet Grönlund, 1860 Tiblinstorpet. Den fyrkantiga stensatta gropen ligger strax ovanför husgrunden, kanske en backstuga, längre söder ut finns 1860 Flintparken Bs.

Eftersom jakt med fångstgropar förbjöds tidigt på 1800-talet borde gropen ha åldrats mycket mer än den gjort. Det bör vara en jordkällare med nedgång inifrån en byggnad. Ett röse SV om Grönlund är heller inte registrerat.

Långåkern 1408

Den långa och smala åkern mitt emot platsen för Fredens skola strax väster om infartsvägen till Kvistabergs observatorium.

Låssa 2392, 2903

ATA Bs 1980-09-03

Låssa

1979 Jehanders skada av gravfält 27

34 gravar av ca 50 helt bortschaktade,

18-15 m bred remsa återstår, endast mindre tydliga gravar är kvar

Utgrävning av kvarvarande 241 000:-

+ 2 240 tim fullgod grovarbetskraft

+ 80 maskintimmar = 3,5 mån

1980-04-18 krävs fullt skadestånd till staten = efterundersökningen = 17 000:- alt stämning

Låssa kyrka 2043, 2903

År 1527; I "Tolfthe prosterijth Steklenn" var Bro annex till Låssa.

ATA Bs 1980-09-03

Låssa kyrka

återinvigd (tidn urklipp Enköpingsposten 30/7 1946)

Julle Lundgren (kantor 37 år) Patriotiska sällskapets medalj av första storleken

Orgeldonation DN 25/6 1943 10000:- .av fru Arvid Carlander

ATA Bs ant. 1974-07-19

Låssa kyrka

(1892) Lossa kyrka i Bro härad restaurerades utan vederbörligt tillstånd under ledning av arkitekten Tsaeus 1889. Sex friherrliga Posseska vapensköldar restaurerades då och uppsattes i kyrkan.

Vid omläggningen av Låssa kyrkogård 1945 fanns ett förslag med damm och skulptur som inte byggnadsstyrelsen godkände.

Styrelsen fann det mindre önskvärt att anlägga den föreslagna enskilda gravkammaren, men ville inte motsätta sig åtgärden

Återinvigning 1946

Ytterdörren från 1600-talet

Avslag på begäran att sänka predikstolen

1993 avgick siste kantorn Börje Sandén efter 41 år med tjänstgöring placerad i Låssa församling

-----

2002 fasadrenovering av Låssa kyrka

Mycket intressant notis att Bro var annex till Lossa då pastoratet tillhörde Stäks län.

Det var tillkomsten av detta län - tvärs emot riksrådets beslut i Arboga 1440 att inget Stäks län skulle få bildas - som var den egentliga orsaken till den 75-åriga tvisten om skattepengarna som ändades med Stockholms blodbad 7 år före ovanstående notering.

När domkapitlet fick tillstånd att bebygga Stäketholmen med sitt "fasta hus" sades det uttryckligen att detta inte skulle få inkräkta på kronans inkomster. En hel rad av utländska kungar Kristoffer av Bayern, Erik av Pommern, Albrekt av Mecklenburg och tre danska kungar utökade länet så att det som mest omfattade Bro, Håbo och Erlinghundra hänader, således allt land runt Stäket

Börje Sandén 2005-08-01

Låssa socken**2000, 2903**

Sammanställning av innevånarantal i Lossa 1775-1874 på insidan av pärmen till Husförhörlängden A1, nr 13(?) 1871-1875, "Bro prestgård i Oktob. 1875"

1775	399	
1780	326	understruket o--b--s
1785	392	
1790	330	
1795	405	
1800	362	
1805	476	
1810	474	
1815	452	
1820	370	
1825	438	

1830	409
1831	441
1832	442
1833	464
1834	482
1835	480(?)
1836	474
1837	466
1838	461
1839	480
1840	467
1841	463
1842	446
1843	470
1844	441
1845	444
1846	451
1847	447
1848	434
1849	439
1850	450
1851	460
1852	451
1853	464
1854	460
1855	443
1856	469
1857	471
1858	490
1859	466
1860	462
1861	502
1862	499
1863	494
1864	488
1865	488
1866	471
1868	430
1869	450
1870	448
1871	435
1872	441
1873	454
1874	467

understruket o--b--s

ATA Bs 1980-09-03

Namnet Låssa (Lossa)

Se Aschaneus Investigate KB (svårt att läsa handskrift i ATA) "Lossboodanssare"

Logsöo kyrka 1436

Namn:

51

Bärby el Säbyholm (säteri)

Säby el Säbyholm

(Wedby?) Edby el Säbyholm

Brunnsvik, Däfvensö, Ekeby, Granskog, Lund, Sanda, Tibble, Torresta (säteri) Värkarne, Ådön, Ålbrunna

Torp Fagerlund, Löfåker, Norrskog, Skeppsbacka, Sätra, Vesterack (?)

ATA Bs 1980-09-03

Fornborgen

funnen 1929 (I Schnell)

Ur Aschaneus Herr Mårten i Borgby av Göran Strömbeck. sid 751

1. Anteckningar från resor i Upplandsbygderna.

I. Utdrag ur handskriften F b 12.

(s. 85) Om Lossa.

- Ursprung till själve namnet är mig icke kunnogt vordet. Vackra theras vedernamn är så:
Lossbo dansare, ther the nu sig av berosa. (berömma, Glossarium. BS)

Löten

5088

Etymologi. Järfällaboken II:1 s. 140.

Lövsta

6019,6929

1748 - 1899 (Iserhielm) - Riben, "sommargård" för Riben

1900 ca skogbolaget Olsson och Rosenlund - jordbruket utarrenderades

1938 "Svenska gods och gårdar": 250 ha, 8 hästar, 30 kor, 2 tjurar

1967 Staten köpte Lövsta

1970 FortF ansökte om rivningstillstånd

1980 beviljade regeringen rivning - (jfr Granhammar)

1981 Håtuna Håbo-Tibble hembygdsförening i skrivelse till FortF

1983 avtal mellan FortF och Hembygdsföreningen säkrar framtiden

C-14 DATERING på kol funnet i murval i källaren

- 1350 ± 80 år (?)

Ur riksdagsdebatten - protokoll, 1981-82

Bevarande av bebyggelsen på Lövsta säteri.

Riksdagsman Sven Munke.

Efter bandinspelning med uppläsning av motionen.

"Herr talman, jag vill först tacka försvarsutskottet för en föredömlig, snabb och välvillig behandling av min motion 1728 om kulturbyggnadens bevarande på Lövsta säteri; eftersom jag har speciellt intresse för gammal bebyggelse har jag under studier av sådan kunnat konstatera att det som är i allmän ägo ofta är mest förfallna; så har också blivit fallet med Lövsta; när förfallet har gått så långt så att en byggnad nått slutstationen återstår i allmänhet ingenting annat än att riva. Lövsta skulle också ha mött det ödet i januari, Fortf har erhållit regerings tillstånd till detta; som svar på en fråga till försvarsministern om Granhammars slott gav statsrådet uttryck för synpunkten att ett bevarande skulle vara tänkbart. Fortf har hand om

även denna byggnad; när jag hörde detta i kammaren ställde jag en liknande fråga om Lövsta och under den allmänna motionstiden fullföljde jag ärendet genom att väcka den nu⁵² aktuella motionen; jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att om en privat fastighetsägare sköter sina hus på detta sätt kan han drabbas av vitesföreläggande eller åtal, detta gäller däremot inte allmänna byggnader; min motion handlar om en kulturhistorisk sätesgård från 1640-talet, vilken är ett unikt vittnesbörd om en gången tids byggnadsstil. Den inom regionen verksamma hembygdsföreningen Håtuna Håbo-Tibble hembygdsförening är beredd att utan kostnad för försvaret åtaga sig att restaurera och återställa byggnaden; föreningen har redan erfarenhet på området eftersom den har räddat andra liknande kulturbyggnader; försvarsutskottets betänkande är ett välkommet bevis för att kulturens värde börjar beaktas även av sådana myndigheter som man inte vanligen kopplar ihop med kulturbevarande insatser; det är min förhoppning att denna policy skall bli ett vanlig inslag även bland andra som förvaltar byggnader och anläggningar i allmän ägo; Herr talman, jag har inget yrkande eftersom motionens syfte helt tillgodoses i försvarsutskottets betänkande.

Lövåker

2022

I husförhörsl 1876-80 finns antecknat "Fröken Bergensträhle" som hyresgäst.

Här har varit mycket fina blomsterplanteringar.

Blommor har flyttats till Klockarebord i Bro enligt Axel Karlsson.

Rekognosering 93-07-01

Enligt nyligen av Läns musei byrå (Prenzlau) framtagen beskrivning av Rösaring används Lövåker med uthus som orienteringsort. I lövåker bodde 1952 och framåt kyrkvaktmästaren Hedström i Låssa. Jag har ett mycket svag minne av uthusen som låg i skogsbrynet på andra sidan vägen. Allt är borta sedan länge.

Lövåkers husgrund med stor tegelhög finns kvar; där ligger rester av vedspisen av märket Norra Hammar; jordkällaren är cementerad; flera terrasseringar kan skönjas; krolliljor finns kvar; ganska mycket järnskrot.

Nedfartsvägen till de försvunna uthusen syns tydligt; först kommer en stor "källargrop" - dock utan ingång. Några av ålder nedfallna träd ligger rakt över platsen för ekonomibyggnaderna; de är mossbelupna; en rostig självbindare kan ha stått inne i ett nedruttnat vagnslider; flera plinter finns kvar; taktegel ligger invid självbindaren.

Vägen förbi Lövåker norrut är farbar; nyligen förstärkt med grus.

M *****

Madrid.

2266

Byggnadsgrund norr om vägen mellan Ådö och Hackholmssund, ung, mitt emot Ådö gamla skola och innan de nybyggda villorna från 1990-talet.

Magasinsbacken

1410

Den lilla höjden mellan Broåns två armar och vägen mot kyrkan. Cementplintarna nära vägen är kvar från ett upplag med el-stolpar från elektriska föreningens tid.

Magasinet har troligen legat närmare bron som ledde över till vattenkvarnen vid bäcksammanflödet. Öster om kvarnen lag Brogårds stora sommarlagård - Ålagår'n., som finns utförligt beskriven i Brogårdsarkivet som kvarn, såg och tröskverk, det senare på 1860 års ekonomiska karta

-----
Almquist. Herrgårdarna i Sverige under reformationstiden.

Markeby (Marckby) i Håtuna sn var ett skattehemman, som vid början av 1600-talet uppges ha ärvts av Herman Stolz von Biurens till namnet okända hustru. Man vet endast att hon var syster till skattebonden Lars Eriksson i Markeby (d. före 1610). Hennes man, som avled något år före 1619, fick 1610 frälse frihet på räntan och skrevs i samma års adelsregister till gården. Han brukade denna till sin död. (Jfr J. A. Almquist, D 1, s. 740)

ATA Bs ant. 1980-07-29

Markeby

Runsten rest och lagad 1953 700 m SO om gården

Bjurstastenen (den försvunna enl B F Jansson 1953)

Monumentholmen**3126**

Ur mail till Kjell Landås 2006-12-14

Beträffande Monumentholmen och bokskogen har jag efter sökande i min dagbok funnit att Johan Seth 1992 ansåg att skogen planterats redan på Samuel af Ugglas tid, således i början av 1800-talet. I varje fall bör platsen haft parkkaraktär år 1834 när det stora gjutjärnsmonumentet till minne av hans dotter Helena Charlotta restes. Det renoverades på 1990-talet på Johans initiativ med visst bidrag från riksantikvarieämbetet för ca 150 000:- och var rest på sin ursprungliga plats vid midsommartid 1994, då många gäster var inbjudna till en minneshögtid såväl i parken som i herrgården, där konsert hölls på Helena Charlottas hammarflygel från 1811. (renoverad på bekostnad av familjen Seth). När den grävda kanalen som skapat holmen tillkom vet man inte säkert.

Vid sidan av ämnet för din fråga kan jag nämna att den unika flygeln är en av de bäst bevarade i landet och underhålls av Musikaliska Akademin. Forskningsinstitutet hade glädjen att 1993 för ortsbör anordna fyra konserter på såväl detta instrument som på en tillfälligt uppställd cembalo.

1992-10-22

--- Johan Seth sökte någon att spela på det renoverade hammarklaveret. Han har erbjudit musiksällskapet att anordna herrgårdskonserter. Ej lämpligt med mer är ca 30 åhörare. Jag skulle vilja testa instrumentet, ev ta dit cembalon för en konsert.

Frågade honom om parkeringsmöjligheterna vid ruinen; han vill få ett tillmötesgående från kommunen när det gäller avstyckning för ekonomisering av verksamheten. Han har just fått tillbaka monumentet från Nationalmuseet; han var förut tveksam om han skulle låta sätta upp det på ursprunglig plats; nu skall han göra det, samtidigt som parken/Monumentholmen restaureras med sitt kanalsystem. Han trodde att fårhållning i parken skulle hålla människor borta.

1994-05-20

--- Råkade komma till Monumentholmen just som det skulle resas, det blev osäkerhet om hur det skulle vara vänt. Närvarande var Boström från Östasiatiska museet; han har inför Johan Seth hävdad att kostnaden för renovering och uppsättning inte alls hade behövt bli 150 000:-, som Seth har varit med att bekosta tillsammans med Raä(?).

1994-05-22

Gudrun och jag var inbjudna till Almarestäket dit Iréne och Johan Seth inbjudit sådana som på olika sätt bidragit med kulturinsatser: monumentet på monumentholmen, biblioteket som återkommit från KB, hammarflygeln, kryddträdgården. Mycket folk deltog, de flesta från inbjudningslistan.

Minnesaftonen inleddes i bokskogen, som planterades redan på Samuel af Ugglas tid enligt Johan Seth. Där sjöng Iréne och Mats-Göran Högström den funna Hyllningssången till Stäket. De sjön också många verser av Tegérs dikt till Engelen (Hedvig Charlotta) - 4 tonsättningar finns.

Iréne Seth och Jurgen Gehrke (Dalkarlsbacken) berättade mycket och bra om den återuppståndna kryddträdgården. Samma bänkar och växter som när den anlades på 1960-talet.

Pratade med Elisabeth Björnstierna om första mötet och första herrgårdskonserten. Hon erinrade om att "salonger" hållits mycket tidigt på Stäket. Kände i förstone inte igen Gunilla Seth!. Vid kaffet talade vi mycket med India Björkman, fd bibliotekarie. Lars Sjöberg berömde mycket UKF:s verksamhet.

Chatherina von Essen var en mycket trevlig dam; hon inbjöd oss till Margretelund; hon sade sig nog inte veta så värst mycket om Helena Charlotta af Ugglas. Talade också mycket med den nära

släktingen som arbetat på Raä. Iréne Högström spelade mycket bra på hammarflygeln. Hon förbereder en inspelning som skall göras i höst; hon skall du spela huvudsakligen musik ur Stäkets eget notbibliotek; under kvällen spelade hon bl a 2 kvinnliga kompositörer.

Mycket förnämlig tolkning av Schuberts Impromptu i Gess-dur, då mässingssträngarna i basen verkligen kom till sin rätt. Hon sjöng också mycket bra. Hennes man Mats-Göran Högström spelade flöjt mycket bra.

Gav Iréne och Mats-Göran vårt Stäket program; jag kom till tals ganska mycket med Mats-Göran (Iréne skötte deras baby mest hela tiden); bl a motiverade jag varför vi tog upp Barbershop vid vår konsert, även Conny Carlssons två stämningar av min cembalo.

Tog upp frågan om Lennartsnäs' hammarflygel och klavikord med Conny, som återigen lovade att göra något åt dem.

Berättade för Bibbi om nästa veckas planerade marinarkeologiska undersökningar med Per Söderberg från universitetet

---

Månskenet

5078

ATA Bs 1983

Månskenet

Väster om byggnaden en rest sten 6 m hög (!) med en låg sten framför samt en på varje sida.

N *****

Negelstena.

6021

Utplånad vid militärens övertagande av området 1970. UKF:s småskrift Negelstena gård innehåller en bildokumentation och kort beskrivning av senaste förvaltarens dotter Lotte Ekstedt. UKF har också en bandad intervju med henne.

Utförlig beskrivning av Oskar Johansson född på Negelstena 1894. Se Vi skriver i Upplands-Bro nr 64. Även Slangvik, Telgeby och Svarta har person- och byggnadshistorik.

Lotte Ekstedts drygt 30 finns på UKF:s hemsida. Bilderna hittades av ett barnbarn Jon Applequist, pensionerad professor i Iowa, och son till soldaten i Negelstena. Soldaten blev mormon liksom soldaten Hådell, närmaste soldatgranne. Barnen for till Salt Lake City där ett par gifte sig varför Applequist är släkt med bägge soldaterna. Flickan hette Irma Hådell, återkom till Sverige och Börje och Gudrun Sandén intervjuade henne när hon var 90 år. Gudrun fick hennes levnadsbeskrivning, där början bekräftar brodern Lamberts berättelse skriven i en anteckningsbok med svarta pärmar som Börje fick före 1984 av Bengt Andersson i Bro. När händelsen återgavs i hans hembygdsbok hörde Lamberts som av sig så att författaren till anteckningsboken kunde identifieras. Ett års korrespondens med Applequist resulterade i att Irmas bok skickades till honom efter att de första 30 sidorna hade kopierats och gjort till ett häfte av Börje Sandén. Se UKF:s hemsida.

Negelstena park   6071

Här finns ett klippblock som benämns Sigtuna Nyckelsten, markerad på 1950-talets ekonomiska karta. Stenen har varit uppmålad med nycklar. Detta är dock inte den rätta Nyckelstenen, som ligger vid stranden rakt nedanför platsen för Thorsätra kvarn.

I parken finns en sten som felaktigt har uppfattats som Sigtuna Nyckelsten. den är markerad på 1951 års ek.karta.

Negelstena småskola.   6301

(Kjell Stensson, kommunarkivarie)

1944 flyttade skolbarnen och deras fröken, Karin Jansson, vid Negelstena småskola över till Håbo-Tibble kyrkskola, när fröken Janssons bostadsfråga lösts.

Bild av skolan och skolbarn har lämnats av Knut Sjöman
Skolan finns också i Lotte Ekstedts bildsvit på hemsidan

Norrboda.   1050

Från Brogårds arkiv har vi utförliga uppgifter om kvarnverksamheten, både mjöl- och sågkvarnen. Två renskrivna protokoll från Bro häradsrätt och ett från hovrätten, med anledning av tvist mellan kvarnägaren och markägaren ovanför och nedanför den i början av 1800-talet höjda fördämningen. Dessa handlingar har också visat vägen till en tidigare okänd fördämningsvall uppe i Vallby skog. Studerat 1990.

Se komplett text i databasen med Brogårdsmaterialet.

Se också Stenbockstorp och Vallby skog

Ur intervju med Anna Lundvall, Ekboda

Det nuvarande Norrboda är

Lilla Norrboda. Stora Norrboda låg på åkerholmen intill. Anna

minns bara Lilla Norrboda. Hon minns sågen, som då var en ångsåg.

Tidigare var ett fantastiskt stort vattenmagasin, vars vatten

drev sågen. Annas mormor talade om att sjön gått ända fram till

Norrboda. Vid berget fanns ringar kvar att fästa båtar, när man

åkte på stora dammen.

Se "sjön" på karta från 1600-talet i Det hände i Upplands-Bro

---

Norrbylund

3210

Dubbla soldattorpet skänkt 1948 av Claes af Ugglas, Frötuna. Se Stockholms-Näs Medlemsblad.

Norränge

5023, 5922

Rannsakingarna, sid 50, 2 långa uppresta stenar

Runstenen. Detaljerad skildring av upptäckten i Håtuna Krönikebok. Handskriven av Edwin Hedin, tryckt i Vad hände egentligen? 4:e boken.

ATA Bs ant. 1980-07-29

Norränge

Runstenen blev målad i rött 1963 efter att det redan 1949 påpekats att den blivit målad i svart Tidn Dagens Nyheter 23/6 1931:

Holger Arbman besiktigade runstenen 19/6 1931

Notis i Neu. Züricher Nachrichten 10/7 1931

S Curman vädjar till Hedin att få införliva stenen med Hist Mus samlingar (i ett privat brev) 25 aug 1931:

"riktar en vördsam, men enträgen vädjan att låta museet få förvärva detta för vetenskapen särskilt viktiga dokument"

"Då nu denna ifrågavarande stenen dessutom är skadad och icke kan resas på ursprunglig plats, har det synts mig riktigt att göra denna vördsamma framställning till Eder i förhoppning att Ni ville behjärta de här framförda vetenskapliga skälen.

Avvaktande Edert svar å denna min tills vidare privata förfrågan har jag äran teckna "

ATA Bs ant. 1974-07-19

Norränge.

Norrängestenen hittades i åkern av Edvin Hedin, den sprängdes men befanns på undersidan ha runor med ännu bevarad röd färg, vilket är unikt. Uppställd i Håtuna Kyrkas vapenhus (25-26 runor har färg). Riksantikvarien vill ställa stenen på museum, eftersom den hade färgen bevarad. Dessutom kunde den inte ställas upp på ursprunglig plats. Men kyrkorådet ville inte lämna den ifrån sig.

Stenen uppmålades trots detta med svart färg, vilket ändrades till röd 1963

Otto von Friesen i Om staden Sigtunas ålder... sid 43-44

1541 Benct Nielssons räkenskaper "i samma härad ligget 2 Konungsbyar foor sictuna och Norringe"

Nyborg

5023, 5923

Fornminnesregistret nr 191, nytillkommet nummer

Fem (5) fornminnen: bl a tegelugnsruin, 10x5 m, 1-2 m djup, ev täktgrop 20x11 m, 2 stensättningar, 1 hög.

Nr 190 nytillkommet

Gravfält, resta stenar

Ur förteckningar över kvarnar (Allerstav)

1793 - På Nyborgs säteries ägor tillhörande ... Drufwa. Ämnad till husbehofsqvarn men står ännu utan byggnad.

Säteri: medeltid. Kult.miljö

Se Anteckningar om ägare till Nyborg; upprättat när familjen Högfeldt ägt gården i 75 år.

Nyby **5141, 5923**

Almquist. Herrgårdarna i Sverige under reformationstiden.

Nyby [nuv. Nyborg]

i Håtuna sn beboddes 1533 (UUB 24/1) och ännu 1536 (UUB 1/11) av häradshövdingen Henning Persson [växt] och hans hustru Karin Nilsson [Färla]. Hon överlevde mannen (enl. skiftesbrev i Bhs). Efter nämnda tid har Nyby ej före periodens utgång varit hemvist för något herrskap. (Jfr J. A. Almquist, D. 1, s. 764 f.).

Nyckelstenen **4140, 4908**

ATA Bs ant. 1974-07-19

Nyckelstenen

Jan Peder Lamm har skrivit en avhandling om Sigtuna Nyckel 1966 Jmf. A.H.Widstrand: Sigtuna - Det forna och det närvarande. sid 46

Vid Sigtuna Nyckelsten ser man byggnaderna i Sigtuna

Erik Floderus: Sigtuna, Sveriges äldsta medeltidsstad. "en kedja som kunde spännas över farleden omkr 6 km S om staden från Nyckelstenen till Steningelandet"

- stenen finns avbildad i Svecia Antiqua.

Sjöborg. Samlingar för Nordens fornälskare. 1822

Bild av Nyckelstenen på s.27. Samma som vi använder vid uppmålningen.

OBS, I kommentar. uppl 1978, menar man nyckeln gäller Mariakyrkan. Den fanns inte 1187.

Nyckelstenen har vid två tillfällen fått en nyckel påmålad enligt modell från 1822 i Sjöborgs Samlingar för Nordens fornälskare. Det skedde på Håtuna hembygdsförenings initiativ vid utfärder på skjutfältet under ledning av Börje Sandén, se bild på hemsidan

Nytorp **3056**

Vid rekognosering 96-04-19 hittades Nytorp på drumlinen söder om Berga. Tydlig jordkällare och husgrund jämte stenrader. Namnet på 1860 års karta och topografiska 1873 (översedd 1892-93). Se slagord rekogn i dagboken.

Näs socken **3284, 3918**

Ur Aschaneus Herr Mårten i Borgby av Göran Strömbeck. sid 751

1. Anteckningar från resor i Upplandsbygderna.

I. Utdrag ur handskriften F b 12.

(s. 80) Om Näs (i Bro hd).

-Näas kyrkia säges vara målad av två kvinne personer, pigor.

Näas är "Nämndt" som thet är, ty thet är itt Nääs eller landzudde med bynapmn Nääs prope (lat. prope = nära vid) Steek. Theras binapmn är Nääsbo tövar ther av att then resande landsman ther töva måste framför Almerstäk och sund. Thet är ock them till försmädan vänt så: Nääsbo töffuan, men thet farer sig etc.

Steke är en befluten öö. Först själva slottet, ther vindbroo haver varit på både sidor. Therföre fara sjöresande på stenkistorna ofta illa i leden uti Stekes sund. Sedan Lille Steke, ther som fordom vindebro varit haver, med en värn som än synes, then är vid Nääslandet. I både Steeke är mäkta fiskeri.

○ *****

Okänd ort   **1406**

Ur DMS 1:7 sid 49.

1100-talets slut(?) har Fogdö kloster ½ öre i Bro socken (VåKljJb f 59)

Olofsberg   **2269**

Olofsberg, höjden som gick under namnet "Brasbacken" under den Sunnerdahlska eran vid Säbyholm, nu naturbruksgymnasium.

Ormudden   **2182**

Ur Husförhörslängden för Lossa A1 nr 14.

Småskollärare Lars Pet. Lundg(ren?) omnämnd; han finns inte med i Ruben Lindbergs förteckning i Vad hände egentligen? 2.

Ångbåtsbryggan

En av de viktiga i Mälaren, låg i knutpunkten för flera ångbåtslinjer. Se Lennart Rydbergs studie kring ångbåtstrafiken i Upplands-Bro 2004. Bryggan är nu helt privat mark.

Stenskoningen kvar från ångbåtsbryggan.

"Militärbryggan" så kallad av förra ägaren Bibbi Westre, ligger längre norrut och var byggd av ingenjörtrupperna i Strängnäs, Ing I, för beredskapsändamål. Bryggan nu borta, på dess vänstra sida stora järnbalkar som sluttar ner i vattnet, troligen för avlastning av timmer som skulle buntas i timmerflottar. Börje Sandén minns hur timmer flottades från Vällsvik på 1950-talet

-----
Ormuddens småskola.   **2385**

Se Ruben Lindberg i Vad hände egentligen? del 2, 1992.

1870 hade 4 småskolor i Bro och Låssa kommit igång. Ormuddens skola ersattes av Ådö skola 1912.

Vårterminen började inte förrän 1 april, en månad senare än andra småskolor, troligen på grund av ishinder i Ormsundet.

P *****

Prästgård; Bro prästgård **1054,1920**

Prästgården brann 1885.

ATA Bs 1983

Prästgården

Begäran om att få flytta en runsten från 'Skälsta backe" till prästgården, 30 jan 1913

Gösta Elg. Johan Sparre

Prästtorp i Bro socken **1292,1920**
 -----

nära gränsen till Näs.

Prästtorpsängarna: när slussen i Stockholm byggdes om 1912 blev det så stort högvatten i Mälaren att tågen inte kunde ta sig fram över Prästtorpsängarna.

R *****

Rankhus **3216**

Karl-Birger Blomdahls opera Aniara behandlas i SvD understreckare 94-10-15. Troligen fler upplysningar i Johan Stenströms avhandling "Aniara. Från versepos till opera" Bokf. Corona. Aniara, Herr von Hancken och symfoniska dikten Tersetter tillkommer här.

Fred Berglund, Fallet, har en personlig tolkning av namnet i Vi skriver nr 71. Också med fyllig beskrivning av äldre och nyare bebyggelse

Rolstum. **3289**

Se DMS:7 Attundaland s. 91

Rosenhäll. **3217**

Ur brev av Sven Beckman 1969-08-21

5. Rosenhäll, en numera raserad bostad där sockensnickaren Punk bodde.

Rosända. **2185**

Vid namnsättning av vägar i kommunen 2008 nämner stadsarkitektkontorets handläggare Sofie Lagerlöf att namnet är höljt i dunkel. Möjligen kan det finnas en koppling till Koffsan och sjöfarten då namnet kan syfta på att "man rott till slutet på färden". En annan tolkning kan vara att vara en rofylld plats för vandrare. Kommentar av B.Sandén: Således en parallell till namnet Roligheten nära Lejondal, som ännu inte har allmän bilväg till tomtgränsen. Det finns också namnet Rosända backe.

Rydjan **1099**

- se rekognosering 1991-05-09, fil b-rekog.

Torpet rivet. Fotografi efter Nils Rosengren, som bodde där som barn. Sentida ristning i berghäll V om grunden: bild av fartyg med två master och roder; K H W, 1930. ⁶⁰

Strax norr om inägorna (nu skogsplanterade), markerade på ek karta 1950 finns en damm, markerad på Bro häradsallmänningsskarta för 1807. 12 m (östliga delen) 15 m (västliga delen); genomsläppet är avsevärt fördjupat när vattenmagasinet togs i anspråk för nybygget Rydjan, som finns på Gen.stab.karta 1873.

Längre nedströms finns ytterligare en stensatt damm, 15m + 17m, som drev en såg (nu ruin) vid Svarrviken till 1901.

Rydjan, Västra Ryd   4039

Här var en smedja. Göran Andersson, Vi skriver i Upplands-Bro nr 82.

Ryssestäket   3133,3908

Se Gustaf Nerman: Hvarest gräfvde sig Olaf Haraldsson ut ur Mälaren? HT 1893.

Ryssgraven   3064,3908

ATA Bs ant. 1974-07-19

Ryssgraven

1931 känd, men ännu inte som kanalanläggningen. Den finns inte omnämnd i Styffe: Om Sveriges kanalbyggnader intill medlet av adertonde seklet.

En undersökning av Per-Olof Westlund 1931 är tveksam om det funnits en underhållen vattenförbindelse

- RAÄ:s rapport 1971 B 15 Kanalen uppmätt 1968. "intressant kanalprojekt från 1700-talet"

1853-07-03. Protokoll vid lagligen utlyst gällstämma vid Ö Grans kommun

Borttagande av bron vid Ryssgraven

Till fullmäktig inför sammanträde med Kongl Maj:ts Befallningshavare den 19 juli kl 11 f m i

Tibble gästgivargård för yttrande angående herr Sundlers förslag, att i stället för bro vid

Ryssgraven bygga fast väg, utsågs enhälligt arrendatorn A

Skogsberg vid Wi.

Enligt traditionen - återgiven bl a av Love Almqvist i romanen Herrarne på Ekolsund - var det här som ryssarna tog sig ut ur efter plundringen av Sigtuna 1187. Jfr Sigtuna Nyckelsten.

- Här "grävde" sig också norske vikingen Olav den helige ut efter sitt besök i Fornsigstuna 1008-09, (som alltså borde funnits kvar ännu vid denna tid!)

- Kontroversiell fråga: enligt Hans Hildebrands fotnot i Olav den Heliges saga grävde sig Olav inte ut vid Söderström (som av naturen var öppen vid denna tid) utan vid Lilla Stäket. Han hänvisar till Snorre Sturlassons källskrift som säger att det var vid Skarvens utlopp. (Snorres särskilda Olavssaga eller Den stora

sagan om Olav den helige, ur förord av Kristinn Johannessen till

Karl G. Johanssons översättningen 1992, Fabel bokförlag)

- Denna slutsats befästs (kryptiskt!) av Nils Ahnlund i Stockholms historia före Gustav Vasa, då han säger "att den mindre osannolika platsen är den vid Stäket/Ryssgraven" efter en lång utredning om tre tänkbara alternativ i hans stora bok om Stockholm före Gustav Vasa

---

Här är också platsen för den runristning i hälleberget som Aschneus på 1600-talet ritade av. Peringskiöld säger i början av 1700-talet att ristningen blivit övertäckt när ny väg byggdes.

Ur Erik Tunelds Geografi 1827, 8:e upplagan. Jag har den 6:e från 1785, Tunelds sista (?) egna revidering. 1:a uppl. kom 1740.

Avskrift ur Gunnar Skoglövs bok. "Mälarens historia har format vår"

"Nedanför Dalkarlsbacken, 1/4 mil väster om Stäkets färja, synas vid landsvägen lämningar efter en grav, som tillhopabundit de å ömse sidor tillstötande vikar af Mälarens fjärdar Skarven och Görväl. Denna grav kallas af allmogen ännu i dag för Ryssgraven"

ego: Lägg märke till användandet av "grav" som benämning på gravsänkan.

1790-talet (?) Namnet Ryssgraven

Johan Elers (Ehler) historia om vägar.

"till höger om nämnda Ryssgrav är en ny väg upptagen som fått namnet Dalkarlsbacken

-----
1839, Överste Modig undersöker bägge farlederna. Inget vattenavlopp vid Lilla Stäket, men spår av sådant. Han finner en 3 m bred grav klädd med stenmurar på båda sidorna och 4,7 m över tröskeln i gamla slussen. Tröskelns höjd var 3,84 m år 1900, vilket ger en höjd på graven av 98 cm enl senaste precisionsavmätningen RH 70 (1951-1967).

Gustav Nerman, 1901, tror att ryska krigsfångar byggt graven men funderar också över om den inte kan vara ännu äldre och ha ingått i försvarssystemet. Av denna grav finns numera föga kvar. Största delen därav fylldes nämligen igen åren 1851-53, då Dalkarlsbacken omlades, och det lilla som därefter återstod, fylldes då järnvägen byggdes. Under båda dessa företag hade jag i egenskap av kontrollerande ingenjör tillfälle att taga närmare kännedom om där rådande förhållanden".

Man kanske kan utgå från att landhöjningen vid denna tid blivit så hög att det mycket sällan blev vatten i kanalen. Värdet av breddavlopp med bara 3 kvm måste anses som marginellt.

Graven finns inritad på 1690 års karta såsom mycket smal, kanterna har ritats intill varandra.

ego: det är möjligt att blå färg kan finnas i kanalen
ego: på en karta från tidigt 1701 syns bron mycket väl och kanalen just så bred ritad att den fyllts med blå färg, liksom på 1761-62 års karta. På kartan 1753 är kanalen blå men bron endast markerad med tvärstreck över vägen på var sida av kanalen.

När järnvägsbanken gjordes var det viktigt att den blev så hög att vårvatten inte skulle kunna erodera järnvägsbanken.

Skoglov anger landhöjningen till 4,4 mm/år.

Vid normalvatten år 1750 var kanalen torrlagd.

För stensättningen av kanalens sidor kunde man arbeta vid 1-1,5 m djup. dvs byggår 1525 resp 1415.

Vid Dalkarlsbackens byggnad 1665 bör vattendjupet varit under halv meter.

Kartorna efter 1690 visar dock att Peringskiölds uppgift om vägens höjning, runristningen dåldes, inte tog bort behovet av en bro.

Om man hittar virke under stenmurarna bör tiden för deras tillkomst kunna bestämmas.

Skoglov ansluter sig till tolkningen "ryssja" eftersom man ofta valde att lägga fasta fiskeverk vid smala passager.

Karl XII:s ryska krigsfångar passar inte så bra eftersom kanalen anlades redan 1690. (men det kan ju ha funnits ryska krigsfångar under 1600-talet, då Sverige verkligen var en stormakt.

Obs det är 2 m morän när till berget, detta talar för att vattnet aldrig strömmat särskilt starkt.

Skoglöv lämnar en intressant aspekt på Draget; dels kan strömföringen varit besvärlig vid Stäket, men det kan också vara så handelspolitiskt att man slapp ta sig förbi Sigtuna, som kunde utkrävt tull.

Ryssgravens skola.   3282

Se Ruben Lindbergs bok, 1992. Kjell Stensson 1992.

Togs i bruk 1908, kostnad 7660 kr. Här gick också barn från Stäket. Den användes ännu under andra världskriget. Lindberg har ingen uppgift om när den lades ner. Den användes som pensionärsbostad

-----
Runristningen

Skolan är väl dokumenterad genom ett elevprojekt 1985.

Skolan var platskontor under byggandet av motorvägen, då Börje Sandén diskuterade runristningen med platschefen, som var mycket intresserad av att finna den. Han hade tidigare varit med och funnit en ristning av något slag när han arbetade med nya Värmdövägen vid Skurusundsbron.

Rysstäket   3134,3908

Gustaf Nerman: Hvarest gräfdes sig Olaf Haraldsson ut ur Mälaren? HT 1893.

Namnet skulle inte ha att göra med Ryssland; med ordet ryssja, ev att Ryssgraven kan ha uppförts av ryska krigsfångar.

ego: jfr med Ryssviken (ryssj-viken) norra delen av Ullfjärden

-----
Ryssviken   1190

Omnämnd i Bergs avhandling 1750: Dissertatio historica de Almar Stäk. Enligt Gustaf Nerman i HT 1893: Hvarest gräfdes sig Olaf Haraldsson ut ur Mälaren?

ego: jfr Ryssviken norr om Varpsund V om Håtuna

Råby (Håtuna)   5032

Rannsakingarna, sid 50, resta stenar

ATA Bs ant. 1980-07-29

Råbystenen

Godsägare Kylberg får anvisning för rengöring av stenen 1933

Ur Peringskiöld Monumenta Sveo Gothorum

Råbystenen

"och här, vid vägen åt Sigtuna, är en hög backe full med sten-lagda grafvar, som värde äro att märka med denna nedanför stående Runsten (bild)

Rönneberga   5410

Killinge 1:19, tomten mitt emot Håtunagaraget. Här bodde barnmorskan fram till 1946(?), Kjell Stensson skriver om henne. Namnet lokaliserat genom Axel Karlsson. 63

Rösaring. 2044,2939

1600-talet. Aschaneus, sid 751-52

Lossbo dansare jmf Kalmare kånkare, Näs tövare, Bromän bråtare

---

Johannes Arenius, avhandl 1717 om Fjärdhundra omnämns i fotnot i Styffe, Skandinavien under unionstiden sdi 330: "De Fjaerdhundria. Diss. Acad. praes, P.Elvio, Uppsala 1717, p 113, egentligen föranledd av att sjötrafik på mellan Alstasjön och Mälaren blivit stängd av fiskeverk.

Färgbild (Rösaring-Örebro.tif) som visar att havet väster om Rösaring sträckte sig ända förbi Örebro för 5000 år sedan när vattnet stod ca 5-10 nedanför toppen. Havet låg på med väldig kraft och skapade strandvallerna. Boken Forntid i ny dager, Peter Bratt, Länsmuseet. fil: Rösaring-Örebro.jpg; ukf11/E:

Bra skildring i nya upplagan av Vägvisare till naturen i Stockholms län. Se inklistrad artikel i äldre upplagan.

ATA Bs 1980-09-03

Rösaring.

Triangelmätningstornet byggs 1927

- OBS Trojeborgen nämns inte
  - Tornet var avsett att uppföras. på en av gravhögarna
  - En tall i södra delen av grav 1 har redan förvandlats till 11 steg
-

På bildväven från Oseberg - se rekonstruktion i Det hände i Upplands-Bro - finns figur av liknande slag som kommunvapnet. Mary Storm som gjort den har riktat tydliga horn på huvudet i stället för Hugin och Munin.

Rövargrottan 1102

Ur hembygdsboken Det hände i Upplands-Bro, Börje Sandén 1984

Rövargrottan

Som ett tecken på att rövare också skulle ha varit i farten här på Allmänningen i Ullevi skog, kan man räkna den muntliga traditionen kring den s.k. Rövargrottan. I den skulle man ha gömt undan stöldgods, som man rövat från de vägfarande, när de över-fallits någonstans i den brantare delen av backen närmare Bålsta. Folkminnet berättar, att grottan också varit hemvist för dem som dömts fredlösa. Även för dem låg ju grottan lämpligt till i den stora allmänningsskogen.

Grottan är den största och mest bovänliga som jag känner till i våra trakter. Den består av två rum, ett där man bodde och ett där man kunde ha sina förråd. Längst inne i bogrottan hade man en eldstad med ett litet rökhål i gaveln uppe vid vad som kan kallas taknocken. Rummet har nämligen formen av ett tält, eftersom grottan uppstått genom att två klippblock med plana sidor lutar sig mot varandra. Hasse Svennberg, min sagesman, berättar att grottan i hans barndom var djupare, så att man steg ned i den. Sedan har grottan i viss

utsträckning fyllts upp av diverse skräp och nedrasad jord. När han gjorde upp eld i grottan kunde han konstatera att draget i 'skorstenen' var utmärkt. 64

Grottan har, i varje fall hittills, varit tämligen okänd i vidare kretsar. Det är lätt att ta sig till området där den ligger, men Rövargrottan är ändå ganska svår att upptäcka bland ett antal stora klippblock nedanför ett mindre berg. Du hittar enklast till platsen om du följer den senast beskrivna landsvägen från gamla E18:s passage över järnvägen. Efter 500 meter gör vägen en tydlig krök och där ligger på dess vänstra sida ett större stenblock. Mitt för detta leder en nästan utplånad väg åt höger in i skogen. Den blir strax tydligare, och när den efter drygt femtio meter svänger av mot norr, skall du fortsätta ytterligare ett femtiotal meter österut mot ett mindre berg. Intill detta ligger grottan.

*****

Upplysningar av Lars Svennberg lämnade i brev till Börje Sandén

Rövargrottan - historik om återupptäckten

Enligt Lars Svennberg, Göteborg

Något av åren 1947-48 fick hans äldre bror Sten-Erik höra den av gamla bagare Grönvall i Kalmarsand, när han en sommar hjälpte honom att köra bröd till ortens affärer. En historia om ett "blodigt postrån på Toresta skog hade han (som vid denna tid var c:a 55-60 år) troligtvis hört av sina föräldrar och det hade väl gått i folkmun alltsedan mitten av 1800-talet.

Grönvall visste inte själv var grottan låg, bara att den låg vid ett bergsmassiv i närheten av landsvägen. Vi sökte säkert i 1 - 1½ år efter den tills han en dag bokstavligen snubblade över den. Fyndåret kan ha varit 1949, jag minns inte så noga.

Lars Svennberg får association med ett rån i Brandstorps socken utanför Tidaholm, återgiven i hemmets Veckotidning 89:27 enligt vilken den ene rånaren gömde sig i en grotta utanför Stockholm.

Ur Nils Fribergs anteckningar (del 3) om vägar i äldre skrifter

UKF:s databas, textfil.dbf

Dödad av rövare.

Vid nämnda skog förekommer till vänster den för flera år tillbaka förlagde och uti tredje punkten omnämnda väg, som löper utföre des k Hälledagshällarna. Såsom något märkligt torde även böra nämnas att på tvenne särskilda ställen å nyssnämnda skog, synes stora rishögar på sidan om vägen uppkastade, till att täcka därav, som berättelserna förmåla att för länge tid tillbaka en månglerska fann en annan person, som på dessa ställen skola av rövare blivit ihjälslagen och uti sådan till åminnelse bibehållande av denna händelse resande som gående personer pläga på dessa högar kasta en riskvist eller gren, varav högarna således underhållas.

Se artiklar på hemsidan. Hur Rövargrottan blev Fridegårdsgrottan, artiklar i Speleologförbundets tidning Grottan.

S *****

Sanda

2026,2903

Arkeologiskt forskningsprojekt-Rösaring, Peter Bratt 1996-98

Se rapport i tidningssamlare s6. inledande projektbeskrivning s5

Fick upplysningar från Stockholms läns museum (94-10-04) om den nyligen utgrävda graven öster om Sanda. Stormen i somras fällde 3 tallar och en björk. Den senare stod mitt i en

gravhög av 10-12 m diameter. Innehållet i graven blottades, man såg omedelbart i själva rotvältan ett antal pärlor, det blev till slut ett 30-tal, gula, blå, tegelröda. 65

Ett bronsspänne ca 2-4 cm och rester av en benkam hittades också.

Jordgrav med en stenpackning i centrum. Där fanns en gravurna, ganska grovt gjord (inte lika förnämligt gjord som på stenåldern). Nästa alla bitar kunde återfinnas, och krukan skall klistras ihop. Den blir ca 20-25 cm hög, cylinderformad, ev med någon utbuktning uppåt.

Osteologen tyckte sig kunna konstatera att det var en vuxen kvinna, ögongloberna visar på det. En hund var begravnen tillsammans med kvinnan.

Stockholms läns museum har numera egna arkeologer. Sagesman för ovanstående uppgifter är Gabrielle Prenzlau. Vi får utförlig rapport när den väl skrivits.

UKF kommer även att få förekommande kompletterande uppgifter till fornminnesregistret i fortsättningen. Vi har ju registret nästan komplett med undantag av de allra senaste åren.

Ant. Bs 1998-02-13

Peter Bratt uppgav att graven daterats till 800-tal.

ATA Bs 1980-09-03

Sanda

Enligt anteckningar 1846 av sedermera major Ernst Wiman:

"Hästskoformig mur i kumlets mitt - troligen uppkommit genom den nyfikne fornforskarens oskonsamma hand"

"En otalig mängd större och mindre ättehögar ligga nedanför på Tibble, Sanda och Ålbrunna ägor De största ligga strax invid Tibble ladugård och vid Ålbrunna säteri"

1902 muntligt av major Wiman:

"många hundra ättehögar förstörda mellan Sanda prestgård och Tibble".

Soldattorpet

6 soldater namngivna i Kaj Janzons studie.

Sandboda

1063

Från Sandbodavreten - rakt öster om Sandboda - sålde greve Sparre torv med ljung och annat för att användas på Skogskyrkogården när den anlades på 1920-talet.

Sandgrind.

3070

F.d. länsmansboställe. Se även Urfjäll.

Stora/Nya huset var klart 1930. Då flyttade Elis och Alice Eklöw dit. Se Vi skriver nr 72 (Maj Nilstein-Eklöw

-----
ATA Bs ant. 1974-07-19

Sandgrind - länsmansgård

2 milstolpar förvaras där. Beckman satte upp den ena (tydligt vid Tibble gård), men den andra som haft sin plats mellan Aspviks kvarn och Prästtorp, ville ägaren till Sandgrind inte gärna lämna ut

-----
Sandhagen.

1300

Sandhagen. På fältet utanför Sandhagen har nu 8 villor byggts liksom ett stort daghem vid infartsvägens början. Fortsatte ända till Fredriksberg, där det äldsta huset finns kvar. Den

moderna villan på platsen där Gudruns elev bodde kunde inte identifieras, troligen helt ombyggd nu. 66

Jag därifrån genom obanad skog till Österhagen.

Sandhagens småskola. 1399

Se Ruben Lindberg, Vad hände egentligen? del 2, 1992.

1869 uppfördes Sandhagens småskola. Den lades ner 1895 när den ny skolan i Härnevi var färdig. Lärare "Halta Kalle"

Savolax 2275

Se Ortsbor berättar:

Lennart Hullberg kassett nr 50, fil Hullberg 50-1-2.doc

Ulla Hjelmér, kassett nr 112, fil UllaHjel-112-1.doc

Einar Jungerstedt, kassett nr 114, fil Ungerst-114-2.doc

Savolax och Karelen / Källtorp

Ur UKF:s databas

Savolax i Låssa socken. Nu bevarad husgrund i skogsplantering från 1964, strax öster om den stora kraftledningen vid parkeringsplatsen ovanför badplatsen Vällsvik. Savolax finns på s.k. Häradskartan 1860 och geologiska bladet Fånöö från samma tid. Den uppbrutna odlingsmarken, även omfattande intilliggande torpet Sofielund 1860 / Marielund ca 1940 skogsplanterades år 1964 bl.a. med hjälp av sista skolklassen vid Säbyholms folkskola.

Läraren var Börje Sandén, som då inte visste att husgrunden var en gammal finsk bosättning.

När Kartverket 1979 förberedde den nya ekonomiska kartan i skala 1:10 000 ville man ta med kulturhistoriska minnen. Börje Sandén uppsöktes och ombads att markera platsen på underlaget för den nya kartan. Detta visade sig vara flygfotografierna i den aktuella skalan. På bilden med sina i rader planterade skog urskildes tydligt den björk som lämnats kvar i husgrunden.

Platsen blev således exakt inprickad på nya kartan.

Ivar Lövgren, född 1904, Ålbrunna och uppvuxen vid Hassellund under Toresta minns inte någon byggnad vid Savolax.

Karelen i Låssa socken; Karel, heter numera Källtorp och ligger närmast Ålbrunna. I husförhörslängden Lossa A1 nr 14 1876-1880 finner man namnet Karelen överstruket och ersatt med Källtorp.

Vid husförhöret 1877 fick 2 söner varning för försummad skolgång. Börje Sandén 1994.

Tidig finsk invandring till Upplands-Bro

Enligt karta i Rickard Brobergs studie Invandringar från Finland till mellersta Skandinavien för 1700. (1967) finns två finska bosättningar i Låssa från perioden 1535-1544 (byggd på uppgifter i skattelängderna). Den mesta inflyttningen från Savolax skedde dock i senare delen av 1500-talet. Det förefaller troligt att de två inflyttningarna till Låssa dock ägde rum i den tidigare inflyttning svågen. Broberg framhåller att hans studier i allt väsentligt överensstämmer med Gustaf Holmgrens studie Om finsk bosättning i Uppland under 1400-, 1500- och 1600-talen, publicerad i Upsala Nya Tidning 1946-02-06.

Kari Tarkianinens bok Finnarnas historia i Sverige I, 1990, bekräftar Brobergs resultat och återger den ovan nämnda kartan. En tabell i Tarkianinens bok uppvisar: 5 finska skattebetalare i Lossa, 4 i Bro, 6 i Håtuna, 3 i Håbo-Tibble. Alla tre författarna hävdar att finnarna sökte sig till trakterna kring Enköping, Uppsala och Sigtuna därför att slättbygderna gav rika tillfällen till arbete. En mycket stor del slog sig ner i Stockholm. Vid Savolax i Lossa bröts ny mark på ett av de få ställena i närheten av rullstensåsen där det fanns lerjordar.

Signhildsberg, se också Fornsigtuna 5157,5905

Rannsakingarna, sid 50, borggård med hålmur, Sigers hus eller Signels bur.

Minnesstenen i parken

Segraren vid Bornhöft kavallerigeneralen friherre Bror Cederström, vilken föddes på Signhildsberg 21 sept 1780. Hans mor var Catharina Maria Voltemat, dotter till ägaren av Signhildsberg landshövdingen friherre J.A. Voltemat

---

ATA Bs 1983

Signhildsberg

1/ Arkeologisk dokumentation i samband med stormfällning David Damell

Förvåren 1982 har karteringsarbeten inlett

2/ EP 1907

Eldsvåda i tegelbruket. Började i maskinhuset och spred sig till samtliga byggnader + arrend. Jönssons bostad. Avsevärda förluster, mycket tegel fanns i ladorna.

ATA Bs ant. 1974-07-19

Signhildsberg

- Carl von Essen hittade 1965 del av en runinskrift

- Signhildsberg är omtalat i "Rannsakingar om Antiquiteterna" 1667 -1684 del 1

- Konung Signels Buur (Signhilds borg) (ego !?)

1924 Fil lic Gunnar Gihl vill utgräva Signhilds hög med ek. bistånd av Rune Alm (ingenjör) och begär tillstånd - Otto Janse (Visby) vill inte heller tillstyrka.

- Rune Alm avtackas av Akademien för sitt visade intresse för Forn-sigtuna och det ekonomiska erbjudande han gjort, avtackas även för hans förteckning över "Upplands fasta fornminnen"

- överstruket: Rune Alm återkommer med erbjudandet 1928 (?)

- 1926 beslutas om uppskjutning av de planerade grävningarna. Rune Alm ger en karta 1:200.

- 1929 besökte Erik Floderius Signhildsberg och avgav rapport till Riksantikvarien:

- 60 m norr om Signhilds kulle finns en plåtå 40 x 25 m, identisk med av Aschaneus (från Aske) omtalade platsen för För-Sigtuna slott, Kronogodset Forn-Sigtuna, varifrån kung Birger 1299 utfärdade ett donationsbrev.

- 50 m NV om Signhilds kulle (bör vara Signhildsberg). På karta över Signhildsberg 1715 finns "Signhilds Buhr", ett stentorn. 8 x 8 m.

- Faith-Ell har gjort en karta över fornlämningsområdet (Rune Alms pengar)

- Run-Janne har undersökt den del av runsten som von Essen hittat (15/6 1965)

ATA Bs ant. 1980-07-29

Signhildsberg

- 1929 Floderius föreslår undersökning

Skällsta **5035,5927**

ATA Bs 1980-09-03

Skällstad: 52 gravkullar, 16 kretsar, två mindre bautastenar, en större treudd och en stående runsten, rest efter en Österfarare.

På en anseelig höjd (hage) öster om gården, mellan denna och Håtuna kyrka. Marken hörde för få år sedan till Råby. (skrivelsen kan tidsbestämmas härigenom.)

(Kopia finns i "Odat handling.r" med namnet Dybeck i blyerts)

Slangvik. **4016**

Troligen samma plats som Slangvik i Håbo-Tibble. Det ligger ju inte långt från gränsen mot Västra Ryd. (BS 2001-01-06)

Vattenkvarn

Enligt Oskar Johansson, född i Negelstena 1894, fanns det en vattenkvarn vid Slangvik. En kvarnsten ligger som trappsten vid Alphyddan. (Vi skriver i Upplands-Bro nr 64)

Omnämnd i Nils Fribergs uppsats se Slangvik. 6026.

Slangvik **6026**

Även kallad Kranskojan efter soldat Krans. Omnämnd av Lambert Wahlberg i sin beskrivning ("Svarta boken") på 1950-talet. Se B.Sandén Det hände i Upplands-Bro.

Irma Hådell: Minnenas bok, berättar att här blev hennes och Lamberts morfar soldaten August Hådell omvänd till mormon.

Vid besök på platsen 90-07-02 hittades en kraftig husgrund, i vars mitt ett stort träd slagit rot. Det hade nu fallit omkull. Det står klart att denna husgrund inte är den s.k. Alphyddan som finns på 40-talets ek karta; trädet måste vara äldre än så. Hådell bodde i 50 år i Fågeltäppan mellan Ålsta dragontorp och Pliktstugan.

En kvarn är omtalad vid Slangvik i Nils Fribergs anteckningar om vägar i äldre skrifter.

"Kvarnen är belägen nära Mälaren inte långt från Sigtuna" Se fil Elers-Friberg.doc. (2001-01-06)

Slappepuss **1409**

---

ett litet kärr på höjden mellan Husbytorp och Rättarbodavägen. Axel Karlsson

---

Snytan. **2030**

Vid skogsavverkning 1995 norr om Saltvik lämnades ett par fruktträd kvar. Anders Sjö, Stora Ekeby, rapporterade detta och platsen inspekterades 96-03-22 av Gudrun och Börje Sandén tillsammans med Anders Sjö. På nuv. ek.kartan finns ägobeteckningen Fårhagen i området.

Ek. kartan 1860 (s.k. Häradskartan) upptager namnet Snytan.

Jordeboken 1825 anger Snytan som oskattlagt torp under Ålbrunna.

Ortnamnsregistret i Uppsala uppger Snytan som obebodd 1932. Stugan torde då funnits kvar, varför man borde kunna återfinna grunden, när snön smält undan.

Här bodde kyrkovaktaren enl husförh. 1876-1880.

Före Fredens skola hade det funnits skola någonstans i Låssa, i sockenstugan enl Ruben Lindbergs undersökning 1992. Sockenstugan har legat på nuvarande "Kyrktorpets" tomt, dvs bostaden närmast Låssa kyrka. Vid arkeologiska undersökningar på 1980-talet för byggandet av det sexkantiga huset på kyrkans parkering visades äldre ritningar för Axel Karlsson, kyrkokamrer m.m.; enligt denna karta låg sockenstugan mycket nära stigluckan.

Solbaset / Solbasset   4033

Solbaset .

Lantbrukare Carl Aug Pettersson får en reprimand för skadegörelse på en forngrav vid grustäkt. Han hade hittat ett skelett och åter grävt ned det 1924 vid Svedden Riksantikvariens polisanmäler ärendet.

Sollidens småskola.   4306

Se Ruben Lindbergs bok.

Byggs 1924-25. Den lades ner 1958, samtidigt som kyrkskolan i Västra Ryd.

Blev föreningslokal efter nedläggningen. Revs när I1 flyttade till Granhammar. Se Göran Andersson i Vi skriver i Upplands-Bro, nr 82.

Spånga   1075

Spånga i Bro socken är det äldsta i text belagda ortnamnet i Bro härad. Vid fornminnesinventeringen 1951 uppfattades resterna av byn med sina 5 byggnader som ett forntida gravfält.

Noggrann undersökning 1979 klargjorde att det rörde sig om byggnadsrester. Se Lars Löthmans rapport 1979 här nedan.

Enligt Det medeltida Sverige. 1:7, Uppland. Attundaland. Raä 1992- 1167-1185 in Spangum (? Diplomatarium Suecanum 63)

- 1232 i Spangom (Svenskt Diplomatarium)

OBS: 1187 Almarestäket är 20 år yngre

1167-85 utfärdar kung Knut Eriksson (ego: en av huvudpersonerna i Jan Guillous roman Arvet efter Arn) ett skyddsbrev för vad munkarna i Viby (utanför Sigtuna) äger, bl.a. ett halvt örtugland i Spånga, vilket Klemens och Igul givit. (?DS 63)

1382 byter Bo Jonsson Grip bort Spånga och Stora Ullevi till Olof Haraldsson (Lossa-ätten)

BS: I förberedelsearbetet för hembygdsboken Det hände i Upplands-Bro (1984) diskuterade jag ett då oidentifierat Spånga någonstans i Uppland med Sigurd Rahmqvist vid projektet Det Medeltida Sverige. I kap. Ortnamn i Upplands-Bro under namnet Ullevi gjorde jag följande anmärkning:

"(obs. såväl Spånga som det intilliggande Ullevi blev 1382 utbytta av deras gemensamma ägare Bo Jonsson Grip mot egendomar på annat håll. Eftersom bägge gårdarna låg intill

varandra är det inte otänkbart att bägge byttes vid ett och samma tillfälle. Därför kan "in spangum" tänkas gälla Spånga i Bro socken. Förf. anm.)

72

.....
Rapport från Fornminnesinventeringen 1979.

Nr 87. Lars Löthman.

Bebyggelse lämningar, ca 80 x 40 m (Nord-Syd), bestående av ca 5 oregelbundna förhöjningar, 5-9 m diam. och 0,2 -1 m.h. Övertorvade med i ytan enstaka stenar. Den största är höglignande och har ränna i SÖ, 8 x 3 m (NV-SÖ) och intill 0,8 m dj. påminnande om en tjärdal. U S delen en röjd yta med ett par röjningsrösen i kanten. Beväxta med träd och buskar samt högt gräs.

Ca 30 m N därom finns en vallomgiven, avlång grop, 6 x 4 m och 0,7 m dj. med mörk jord och tegel i ytan. Marken S om denna var vid förstagånge inventeringen R-märkerad men intet kunde ses 1979. Skogstraktorspår berör denna del.

Inga säkra gravar iakttagna 1979.

Dessa nu svagt synliga bebyggelse lämningar är sannolikt Spånga gamla bytomt. Läget verifieras även av två lantmäteriakter:

1. Geometrisk Charta över Spånga, arealmätning av Spånga by (av okänd) 1713. som har o-tecken för hus.
2. Storskifteskarta över Säbyholms gods m.fl. av CH. Bäck och A. Zetterling 1782-84 har 5 hus kringbyggda gårdsplan enl. skiss

De fysiska spåren, de äldsta lantmäteriakterna och äldsta omnämmande från medeltiden (DMS) motiverar R-märkning av området. Denna avser dock främst under markytan dolda kulturlager från medeltid eller förhistorisk tid.

.....
BS: Vid inspektion på platsen nyåret 2002-12-27 befanns lämningarna vara ganska obetydliga; begripligt att de uppfattades som gravar före jämförelsen med 1700-tals kartorna vid inventeringen 1979. Synbart i terrängen vid denna årstid (vintern) är en ca 25 m lång vägliknande avsättning i sluttningen ner mot nuvarande åkern väster om bytomten.

Intressant:

Hela den nuvarande marken väster om bytomten ligger under 10 m nivåkurva ända från Säbyholmsviken till Kalmarviken, en sträcka på ung 4 km. Vid vår tidräknings början avskilde detta sund ön Låssa från Bro-landet. Bytomten ligger nära högsta punkten på denna sträcka. Min tanke är att den vägliknande avsättningen i sluttningen ursprungligen kan vara vägen ned till en spång som ledde över till Toresta. Under tiden för bebyggelsen från 1700-talet har den utgjort väg ned till den då brukbara åkern / ängsmarken. "vägen" går på skrå, i lätt böjd form utför den i förhållande till åkern tämligen högt belägna bytomten.

Man kan lägga märke till att 1382 uppstår ett fastare ägarsamband mellan Spånga-Ullevi och Lossa när Olof Haraldsson (Lossa-ätten) förvärvar området.

Vintervägen:

Till detta kan läggas de argument som talar för att en vinterväg gick fram längs den lågt liggande marken väster om Spånga. Vid Säbyholmsviken, snett emot Tammsvik ligger Rättarboda, i vars jordgolv man år 1930 påträffade 18 mynt mellan åren 1635-1863. Jämte pollett utfärdad 1791 av Stora Kopparberg som betalningsmedel för forkarlarna på vissa övernattningsställen.

Bokplantering:

Väster om Spångaberget, som ligger omedelbart norr om bytomten, upptäckte jag 2002-03 ett stort antal bokträd. De växer längs hela västra sidan av berget. För närvarande okänt⁷³ vem som planterat dem. Träden är mycket stora, böra vara närmare hundra år och man jämför med bokplanteringen på Stäketön.

.....
1 markland = 8 öresland = 24 örtugland = 192 penningland
1 öresland = 3 örtugland = 24 penningland
1 örtugland = 8 penningland

Platsen ligger strax intill hål nr ....

Spångaberget   **1200**

Norr om Spånga gamla bytomt. Äldst registrerade ortnamnet 1167.

Se fornminnesinventeringen under Spånga

"Bokskog" Längs hela västra sidan, nedanför det höga spångaberget, växer ovanligt många och stora bokträd (kanske 100 exemplar). Iakttagit första gången nyåret 2002-03

Stenbacka   **4224**

Här låg förr Väsby, enligt Arne Gustavsson i Hällen, 94-05-10. Han säger sig kunna peka ut tomplatser för Väsby, i skogsbrynet V om Stenbacka, vid två mindre kraftledningsstolpar. "Öskog". Se b-rekog, post 7.

Stenbockstorp – Stenbackstorp   **1310**

Namnet Stenbockstorp efter adliga familjen Stenbock som ägde marken ovanför dammanläggningen vid Norrboda. Stenbock och ägaren nedströms kvarnarna greve Taube tvistade om olägenheten med översvämningarna i Bro häradsrätt 1814, 2 ggr, När ärendet behandlades i lagmansrätten 1815 hade det blivit samma ägare så saken lades ner. Stenbock på 1860 år häradskarta
Stenback på 1950-talets ekonomiska karta
Vacklande på Generalstabkartor

.....
Bortom Stenbockstorp, i Vallby skog upptäckte Gudrun och jag en ca 90 m lång dammanläggning tillkommen omkring 1814. Tröskeln till dammluckan finns ännu kvar. Dammen utgår från vägskälet 1,5 km öster om bommen vid vägen Bro-Håtuna och går i N-S riktning.

Dammanläggningen var okänd av markägaren KF och av arrendatorn vid Norrboda. Han kände inte till de två såg- och mjölkvarnarna vid Norrboda. Den ena kanalen kan ännu ses.

Stigstorp   **4226**

Namnet tillkom 1915 då ett gammalt torp avstyckas till Stig Rålamb, yngre bror till Sigfrid Rålamb på Granhammar. Villan byggs, vapnet en springande hjort finns över entrén till villan. Fler upplysningar i Vi skriver nr 71, art. av Fred Berglund.

Stockholms-Näs   **3173,3918**

Ang posten se Erik Lindgren "Något om posten vid SWB sträckan Tomtebodav-Tillberga" Poststationen inrättades 1875 med lantbrukaren G A Barthelson som föreståndare. Hans kontrakt drogs in redan efter 2 år, då järnvägspostföring började 1877-01-01.

Se tidtabell för postdiligensen sid 18.

Stationsinspektör Otto Ferdinand Lindbohm blev föreståndare för den förenade post- och järnvägsstationen, följd av Martin Holtz 1909, Post och järnväg skildes åt 1915-07-01, då handlande Hilma Karolina Lundin blev föreståndare. (BS. "Post i butik" redan då).

Poststationen höjdes till postexpedition 1957 (vid Torget). Nytt postkontor Kungsänge 1 invigdes 1971 vid Tibble torg.

Stora Ekeby **2390,2914**

ATA Bs 1980-09-03

Bunge får tillstånd 1938 att resa en bautasten (nr 119) samt att ta bort gravar 9,11,13,17 för uppförande av arbetsbostäder

---

ATA Bs ant. 1974-07-19

Stora Ekeby

Godsägare Wallenstein behöver ej stå till svars för åverkan på flera gravhögar, då han tydligen ej vetat att det rörde sig om fornlämningar.

Rolf Forsberg, 12-årig elev till Magnus Lundegrén har hittat ett hängkors av ben, 1600 -1700-talen vanliga i Ryssland och Balticum. Museet erbjöd 20 kr, men upphittaren ville behålla det.

Arkeologiska undersökningar på 1990-talet bekräftar en forntida bebyggelse, där det märkligaste fyndet var bevis för en bronsgjutarverkstad. Man hittade nämligen både ett råämne och smälta i jordgolvet

---

Stäket - se också Almarestäket **3029,3901**

Stäkets villastad

Jag har hittat en del material som bekräftar att de första avstyckningarna för Almarestäkets villastad sker 1904. Det börjar med en arvodesräkning från lantmäteriet, och fortsätter med undertecknande av det första köpekontraktet;

- 12 januari 1904, kartor på tomterna 41, 42, 62, 64, 68 och 75. (Summan är inte angiven.)

- 15 juli 1904, tomt 73, Hyltabo, köpesumma 2 382 kr. Kungl sekreteraren Otto Silfverskiöld.

Hälsningar Bengt Borkeby

Ur förteckningar över kvarnar (Allerstav)

1763 - 1 wäderqwarn, frälse, 3 par stenar, I godt stånd hvarpå stenmalas med 9 tunnor dygnet.

1782/85 - En wäderqwarn, frälse, 1 sten, 11 qwarter, Uptagen såsom husbehofssqwarn.

Samuel af Ugglas instruktion till sin befallningsman ang. Vällingklockans bruk.

"Om sommaren ringes i arbetet så tidigt, att folket är i arbetsrörelse klockan 5 om morgonen; klockan 8 ringes in till morgonvard och halv till nio ut; klockan (8?=12) middag och klockan 2 ut, och emedan (= under det att) längsta dagarna äro, ringes av arbetet för sol(ned)gången. Från såningstidens början om våren till andtidens (=skördetidens) slut om hösten består en halv timma till aftonvard". Tredje punkten i Greve Samuel af Ugglas instruktioner för

---

Stäkets krog

Utnyttjades i samband med Dalfolkets marsch till Stockholm för att protestera mot vissa förhållanden preciserade i 6 punkter på Tibble gästgivargård 19 maj 1743 och presenterade för en delegation från statsmakterna och Stockholms magistrat den 20 maj.

Vera Torgilsson har lämnat ett foto av krogen som revs på 1930-talet. Kvar idag är en flygelbyggnad invid småbåtshamnen och brofästet för Samuel af Ugglas bro uppförd 1804.

Protestskrivelsen och delegations tal som hölls på krogen finns återgivet i UKF:s bok Vad hände egentligen? del 3. Dalupproret 1743 - "Stora daldansen", skriven av Börje Sandén till 250-års minnet 1993.

Stäkets kvarn 3263

Kvarnbacken

Lizinka Dyrssen: När en son skulle hämtas vid Uppsalabåten hämtades han med rodd vid Kvarnbacken. Troligen gick en gångstig från den ner till stranden mitt för Öråker. Möjligen kan man avse Kortvreten dit vägen går, men inte direkt via kvarnbacken.

Stäketsholmen 3156

ATA Bs 1983

Järnmärkena på Stäksön

NW, C, 18 9/7 82 = Nordens Wänner (Björnstierna)

Föreningen Fornvännen (enl Bertil Seth) borttaget i sen tid.

borttaget: Begravningskassan Ljusets Bröder

Ur "Medlemsbok i sällskapet Nordens vänners Sjuk- och Begravningskassa Stockholm"

.....
Medlemsboken erhållen av Gun Björkman 2004, utfärdad för Gerda Matilda Consta....

Börjesson 21 maj 1893.

Herkulesgatan 27, 1 tr Tel. Norr 19639. Hörnhuset av Vasagatan.

Inträdesavgift erlagd med kronor 4:-

Det är nedanstående upplysningar om NW som är intressanta och skall ses i samband med ovanstående upplysning om det nu försvunna järnmärket för ordenssamfundet Ljusets Bröder. Boken innehåller de utförliga stadgarna.

.....
Sällskapet Nordens vännar leder sitt ursprung från en 150-mannaförening, som bildades i Stockholm den 1 maj 1875 (18 1/5 75 och hade till ändamål att lämna sjuk- och begravningshjälp till sina medlemmar. Under samma år tillkom en andra sådan förening, men även denna fick sin numerär snart fylld, varför dessa den 27 febr 1876 ombildades till ordenssamfund utan begränsat antal medlemmar. Detta var indelat i fem olika grader med olika rätt och skyldigheter för varje grad. Samfundet ombildades 1897 till sjukkassa med månadsavgifter och registrerades den 30 oktober samma år enligt lagen om sjukkassor den 30 oktober 1891. Under 1911 har omändring skett i enlighet med nya sjukkasselagen av den 4 juli 1910 samt är upplagt för klassystem.

Stäketbroarna - färja 2007-11-29 till kommunen
Hej Maria

Brofästet på Stäketholmen (Ugglas bro från 1804) raserades inte vid vårfloden 1839, det var alldeles för starkt byggt. Det byggdes om så att det blev ett 5-6 m brett genomsläpp för överskottsvatten i den höga vägbanken som börjar vid monumentet och går ända till strandkanten. Alltså en motsvarighet till den stensatta kanalen som fick namnet Ryssgraven. Du kanske har sett att det finns flera förslag på hur ordet "Ryss-" kom till.

Jag nämnde ingenjörtruppernas träbro mellan Stäketholmen och Stäksön. Den blev oerhört kraftigt dimensionerad eftersom den skulle kunna ta tung trafik fram till färjeläget som ligger omedelbart intill den genombrutna vägbanken här ovan för den händelse att broarna skulle sprängas i en krigssituation. Fyra mycket kraftiga s.k. I-balkar (stora bokstaven I med tvärsålar upp till och nedtill såsom i fonten Times Roman eller romerska siffran 1) vilar på 18 kraftiga träpålar fördelade på två knippen stockar mellan dess brofästen.

Landsvägsbron ligger på samma ställe som färjan för allmän trafik hade legat i århundraden. Den byggdes på 1860-talet och ersatte då Ugglas bro. Den nuvarande landsvägsbron är kraftigare än den första. Den byggdes ursprungligen som bro över Södertälje kanal och flottades till Stäket på 1920-talet.

Stäket var redan på 1600-talet en så viktig trafikplats att de första generationerna träbroar (på samma plats som Ugglas Bro) byggdes på regeringens initiativ. Hela den proceduren är beskriven i regeringsprotokoll som jag återgivit på hemsidan. Ideliga vårfloder och islossningar gjorde att man redan efter några årtionden av upp tanken på att hålla bro vid Stäket.

Det här är naturligtvis mer än vad som får rum på en skylt. Du får göra sammandrag.

I hembygdsboken har jag berättat om den väldig vårfloden 1780, då det tog en vecka att dra färjan tillbaka till sin plats.

Olof von Dalin reser över Stäkets färja:

"Mellan Barkarby och Tibble inträffade inget annat än att Charon på Stäkets färja var något tvär".

Stäks län 7017

Se artikel i Almquist Frälsegodsen i Sverige under storhetstiden. Stenc i pärm p7 flik 20. sid 31-32

2007. Ur Styffe Skandinavien under unionstiden, 2:uppl 1911
sid 338 (Uppland) fotnot 2, "Sedan aristokratin efter Engelbrekts tid åter kommit till styret, ökades förläningarna ansevärt, och blott det egentliga Stockholms län återstod slutligen för konungens fatabur. Ärkebiskopen fick tid efter annan Östhammars län (1442), Oland (1448), Stäkes län (Stäks län), Uppsala stad 1457 m.m.

sid 339. Stäkes län: Bro, Håbo och Erlinghundra härad; var under den senare medeltiden förlänade till ärkebiskopen. 77

Fotnot: Att håbo hundare hörde till Stäks län (Staekins län) säges uttryckligen i ett intyg om Kröplins och hans underlydandes ämbetsförvaltning, utfärdat på lagmansting i Siktunom (Sigtuna) år 1424. vid samma tillfälle som det av Peringsköld. Mon.(numenta) Uppland, s83 återopade för Bro och Erlinghundra.

Stäksön **3161,3920**

Landsvägsbron över järnvägen på Stäketön.

Enligt brev från Helmuth Krümmel användes "Stäketsbron över järnvägen" som dansbana. Denna bro var på 20-30-talet belagd med betong. En torpare "Valter Alm spelade dragspel och han slutade inte spela även om det kom någon trafikant. Det hade ingen betydelse, om det så var en "ståndsperson" som kom. Dansen fortsatte tills musikstycket var färdigspelat".

Sundby **4017**

Ryd socken. Carl Widman: Gamla röster tala. 1928, sid 101-106

- Nämnes 1299 i ärkebiskopsbrev i samband med ägoutbyte med Uppsala domkyrka.

- Sedan 1724 i sambruk med Väsby och Nibble; inga byggnadslämningar finns kvar (av dessa; dock husgrund vi Nibble ? BS). Även Österröra (ett byalag om 3 mantal, vars byggnader är helt borta sedan 100 år) i sambruk. Detsamma gäller Örsta dragonboställe, varå byggnaderna ännu finns kvar (1927)

- Tegelbruket skildes från Sundby vid dess försäljning 1909 och är för omkring 10 år sedan nedlagt, dvs ca 1917.

Sundby magasin.

Uppgifterna hämtade ur Kulturbojens skrift i samband med överlämnandet av deras pris för

Årets hus i Upplands-Bro 2001 till Fortifikationsverket. 1998 gjorde verket en rivningsanmälan av magasinet till kommunens byggnadsnämnd; husbocksangripen och trasigt tak. Möte mellan Fortifikationsverket, läns museet och Kulturbojen (Lövsta). Så småningom uppdrog Fortifikationsverket till läns museet att inventera ett antal hus på övningsfältet.

Magasinet ansågs omistligt. 2001 genomfördes renoveringen av huset med betydande medel (ca 1 milj) från Fortifikationsverket. Den utfördes sakkunnigt av firma "Ebbalund" under ledning av Sverker Sihlberg. Denne har framhållit att huset inte är ett standardmagasin utan har flera byggnadsdetaljer som gör dess bevarande extra värdefullt.

Rusthållarboden - se Berglöfs upplysningar nedan

Flyttad till Granhammar omkr år 2000

Helmuth Krümmel: Siste ägaren innan Svea livgarde tog över var Jan Erik Berglöf, nu ägare till Lövstaholms gård mitt emot Wenngarn, 501 49001.

Det var modern som ägde Sundby när Krümmel var arbetsledare där i början av 50-talet. Hon ville inte att man skulle vistas i närhet av rusthållarboden, okänt av vilken orsak.

Flygbild över Sundby. Negativ från Krümmel. Behandlat i diascaner nov 2003. Se datorkatalog Bild-arkiv|Västra Ryd

---

2005-02-04- Telefonsamtal med Jan Berglöf, Löfstaholms gård, 195 92 Märsta, med svar på frågor i mitt brev av 2005-01-22. 78

Fadern tog över Sundby 1939, när Jan var 9 år. 1966-67 tog militären över.

Rusthållarboden kallades av familjen för Templet. Det fanns ett galler framför ett av fönstren, folk använde ordet "arresten" och menade att där kunde den siste soldaten Frisk ha låsts in, "han kanske hade uppträtt olämpligt, berusad eller så. Bara vad folk sa, skvaller med andra ord".

"Frisks torp" låg i skogsbrynet bakom den större magasinsbyggnaden. Berglöf säger att Frisk fanns kvar på 1940-talet. Torpet heter Gunborgen på ek. kartan, tryckt aug 1981. Det är inte betecknat som soldat/dragontorp. Örsta var S.T. någon km längre bort.

Jag kan för lite om soldater/dragoner. På Topografiska Corpsens karta 1873 finns D.T. vid den byggnad som nu heter Slottet, benämnt så av en ortsbo för att stugan är omgiven av en ovanligt bastant stenmur. På Häradskartan 1860 står det Rtp vid samma byggnad, vilket jag tolkar som Ryttartorp.

Jan Berglöf berättar att det i byggnaden fanns en inramad tavla med beskrivning av soldatutrustning. Det är naturligtvis därför uttrycket rusthållarbod uppkommit. Uppenbart är att byggnaden haft annan funktion förut. Byggnaden är ju ganska stor, kanske har ett rum i byggnaden använts för soldatens/dragonens utrustning.

När jag (BS) fotograferade byggnaden några år innan den flyttades var alla fönster försatta med bräder.

Berglöf kunde inte bekräfta något alls om gårdsarkivet, han hade inte intresse för sådant. När han talade med mig hade han framför sig ett diplom utfärdat av Hushållningssällskapet 1897 för framstående avel.

Ägare av Gällöfsta var på hans tid Josefsson

Sunnerdahls Praktiska Ungdomsskola –SPU   2282

Säbyholmsskolan

Se utskrift från bandade intervjuer. Y-sök med sökord "Sunner"

Konrad Björkman som kom som elev till Säbyholms skola 1904 berättar att på platsen för skolan fanns bara en lada till höger om vägen fram mot Låssa kyrka. I Kyrktorpet (senare byggdes agronomens bostad där) hade det varit skola.

Historik om skolan i Catharina Rudhe Hemskolorna som blev handikapppfond, 1995, Sunnerdahls hemskola 1911-1935, stencilerad skrift av Bie Sigge i slutet av 1970-talet.

Fröken Magna Sunnerdahls gåvobrev till Ecklesiastikdepartementet av den 7 nov 1908 uppgick till 4 miljoner kronor för inrättande av "Sunnerdahls hemskolor på landet".

Säbyholms gård förvärvades för 299000:- 20 aug 1909; 400 tunnland åker, 650 tunnland skog.

Elevhemmen Tuna och Boda stod klara 1910. Haga och Vika 1911. Skolbyggnad och rektorsbostad 1912, Ivar Tengbom. Bränna, Hamra och Torpa 1915. Senare tillkom Lillstugan med spädbarnshem.

Ca 110 elever bodde på skolan; ledande idé var att eleverna skulle bo tillsammans som i ett hem med en föreståndare som ledare.

Avvecklingen av skolan inleddes 1965/66. Sista utbildningen ägde rum 1971/72.

Stiftelsen Sunnerdahls handikapppfond förvaltar i fortsättningen den Sunnerdahlska donationen.

Vid skolans 25-års jubileum 1936 skrev Alice Tegnér musiken till en kantat författad av Julia Svedelius, rektorns fru, 79
Text och musik i pärm p02.

ATA Bs 1980-09-03

Säbyholmsskolan

Runsten U 625 (SPU= Sunnerdahls Praktiska Ungdomsskola) restes och målades. 10/5 1968; fick flyttas 1914

ATA Bs ant. 1974-07-19

Säbyholm

Runstenen vid SPU (Sunnerdahls Praktiska Ungdomsskola) flyttades från Hagalund på begäran av Stiftelsens ordf C Svedelius. Karta finns över platsen för stenen i Hagalunds trädgård (Toresta) Runsten funnen 1929(? BS)) utefter en väg mot Tetorp

---

Se också Sunnerdahlsföreningens pärm Magna Sunnerdahl och hennes donationer

---

Suphäll

1313

---

kallades också Annero

- Anna på berget
  - här bodde en tid grundläggare Johnsson
  - senast (?) gårdfarihandlaren Holm, på 1950-talet
  - platsen nu bebyggd med ett flertal röda villor i klunga
  - längst upp i triangeln Tunavägen - Stationsv - Köpmanvägen
-

Svalgarn

2215,2946

Namnet Svalgarn.

(med anledning av förfrågan från närradion med anledning av att Svalgarn föreslås få visst naturskydd - mot skogsexploatering)

"-garn":

Enligt artikel i UNT-namnspalten 1987-09-08 av Åke Werner under rubriken Garbo åtting. (sid 5, årgång 6)

Innebörden av ordet -garn i ortnamn är till stor del inte utklarad; syftar på många olika typer av orter: öar, vikar, åsar, gårdar, socknar.

I vissa fall kan det innehålla betydelsen 'fisknät' när det gäller öar, fiskeplatser. Sådana namn har tillkommit tidigast under medeltiden.

Det finns ett fornnordiskt 'garn' som är intressant i samband med vårt Svalgarn: garn = tarm; ordet finns ännu i isländskan. Överfört på ortnamn skulle det kunna betyda ett långsmalt vattendrag: sjön Tarmlången (Haga hd), och Långtarmen mellan Svartsjölandet och Ekerö-Munsö.

Nära oss har vi också Garnsviken, den smala viken norr om Sigtuna. Vid den ligger "följaktligen" Wenngarn, där namnet överförts till gårdsnamnet. (I samband med Svalgarn och de naturintressen som nu knyts till ön kan det vara intressant att påpeka förleden Wenn-går tillbaka till ett äldre 'vin', som dialektalt betyder 'fågellek'; således fågellekplatsen vid Garn)

Se fornlämn nr 4 b) Låssa.

Ett numera bortplöjt impediment rakt söder om Låssa kyrka. Kan vara platsen för det medeltida Säby. 81

I Lars Löthmans inventering 1979:

"b) Område, ca 50 st. med enligt uppgift av anställd på Säbyholm tidvis något mera mörkgrå jord och enstaka tegelbitar. På senhösten 1979 kunde intet ses i träda.

Enligt sagesmannen kan det gamla Säby ha legat här."

Se även riklig kommentar i DMS Attundaland sid 68.

Säby

3076

Saeby - platsen okänd, se nedan

Jfr med DMS 1:7, Attundaland, sid 93.

1308 testamenterar Birger Tomasson (sparre med lilja och rosor) sin gård (curiam)

Saeby 'i Näs vid Almare-Stäket' till Julita kloster (DS 1583)

Handlingen citeras i Röster från svensk medeltid, 1991, sid 55, bild av testamentet sid 52-53.

"... Till munkarna och klostret i Julita, där jag väljer min gravplats, ger jag följande gods, nämligen min gård Säby i Näs vid Almare-Stäket, att innehas med evig äganderätt tillsammans med allt lösöret på denna gård samt dess tillägor, nämligen åkrar, ängar, betesmarker, fiskevatten, skogar, dungar, innanför och utanför gärdesgårdarna; ... "

I den inledande kommentaren på sid 51 förmodas Saeby ha legat på platsen för nuvarande Lennartsnäs.

Säbyholm

2031,2901

Se kommentar under Säby.

fil Säbyholm ägare.doc

Ägarlängd erhållen av Göran Hullberg 96-04-21, arrendator på Säbyholm.

1395 skrev sig Olof Haraldsson-Soop till Latza i Lossa sn

- år 1400 blev han underlagman i Uppland.

1450 nämns Säby i medeltida text

1452 nämns Holm

1562 ägs Säby av Gabriel Kristersson-Oxenstierna

1600 (ca) ny sätesgård byggd på Säby

1600 ägs Holm av Elin Uddesdotter, sonsondotter till Arent Persson på Ornäs och Granhammar.

1630-talet ärvs Säby av Nils Axelsson-Posse genom giftermål 1620 med Gabriel Kristiernsons son-dotter-dotter Anna Stake

1642 ägs Holm av Arent Uddesson-Örnflycht, Elin Uddesdotters bror

1657 ägs Holm av Måns Uddesson-Örnflycht, de föregåendes bror

1664 ärvs Säby av Mauritz Nilsson-Posse, som under 1660-talet köper Holm av Örnflychtarna. = Säbyholm

1702 (ca) ärvs Säbyholm av Mauritz Mauritzson-Posse (död 1724)

1724 ärvs Säbyholm av ?; inom parentes: (2 av föregåendes döttrar var bosatta (och avled) på Säbyholm)

1803 (?) köps Säbyholm på auktion av G.D. Taube. Föreg. ägare C.A. Ehrensvärd?

1823 ärvs Säbyholm (gm lottning) av Gustav Didrik Taubes son i 1:a äkt. Gustav Johan Taube. Halvsystemen Sophia Eleonora Fredrika är gift med Samuel August Braunerh⁸²jelm, vars bror Ferdinand Braunerhjem år 1843 säljer Säbyholm till Catharina Montgomery, (änka efter Erik Samuel Sparre af Söfdeborg, som år 1829 köpte Ådö av Hebbeska sterbhuset) 1862, senast, ärver dessas son Claes Robert, eller hans barn år 1866 Säbyholm 1875 köper P. G. Tamm Säbyholm.

Malla Silfverstolpe berättar om greve Taube, gift med Anna Strokirch (sid 1516 - Malla Silfverstolpe-5.doc). samtidigt bor Lindorm Posse på Lilla Säbyholm medan han bygger Lindormsnäs, som han uppkallar efter sig själv. Han har en mycket ung hustru Charlotte Cronhjelm

-----

Ångbåtsbryggan

Ursprungligen (Euréns karta 1897) låg bryggan vid huvudbyggnaden gårdens nuvarande privata brygga. Huvudbyggnaden var tidigare ättiksfabrik. Senare flyttades den tvärs över viken (karta 1915) där ännu (vid inventering tillsammans med ångbåtskännaren Lennart Rydberg 2004-07-21) stolpar synliga under vattenytan i vassen. Stolpar även på land ett 10-tal meter, se foto). 1911 hade verksamheten vid Säbyholmsskolan börjat, trafiken var nu inte längre en angelägenhet för gården utan även för skolan; elever kom båtledes till skolan. De stolpar som kan finnas kvar längst ut på samma udde är rester efter badbryggor och hopptorn, uppförda utanför vassen (ingen badstrand). Här genomfördes simpromotioner ännu på 1950-talet. Tornet hade höjd godkänd för "simmagistern". Ceremonien bevittnad av Börje Sandén.

Säbyholms skola. 2384

Se Vad hände egentligen? del 2, 1992.

Tjänstgjorde som skola åren 1895 - 1964, fram till 1954 som s.k. B2 skola, vilket innebar att småskolläraren undervisade i årskurserna 1-2, folkskolläraren i 3-6. Elevantalet i åk 3-6 var 1952 24 stycken. Några år tidigare hade det varit ca 50 elever i åk 3-6.

Mellan 1954 - 1964 som A-form; tillsammans med Härneviskolan utgjorde den en gemensam enhet, såtillvida att årskurserna fem och sex alternerade mellan dem; således inga parallellklasser. Att årskurserna 5 och 6 berördes berodde på nya undervisningsplanen som infört engelska fr o m åk 5, det fanns endast två behöriga lärare, en vid vardera Härneviskolan och Säbyholmsskolan. Siste läraren, Börje Sandén, förflyttades 1964 till Härneviskolan.

Se också Säbyholms småskola, fanns i trakten av Låssa kyrka.

Se Ortsbor berättar:

Lennart Hullberg kassett nr 50, fil Hullberg 50-1-2.doc

Ulla Hjelmér, kassett nr 112, fil UllaHjel-112-1.doc

Einar Jungerstedt, kassett nr 114, fil Ungerst-114-2.doc

Säbyholms småskola. 2388

Se Ruben Lindeberg Vad hände egentligen? del 2, 1992.

1869 beslöts att inträtta fyra småskolor, bl a vid Låssa kyrka. Exakt var skolan legat är okänt; all bebyggelse kring kyrkan nyuppfördes vid tillkomsten av Sunnerdahls hemskolor på landet, öppnad 1911. Först hade man använt Låssa sockenstuga. 1891 beslutas om att överflytta den till den nya skola som skulle byggas och ersätta Fredens skola.

ATA Bs 1980-09-03

Sätra .

På en skiss (i samband med Wiman 1902) talas om Sätra kärr -väster om fornborgen "nu odlat"

Sätredal (och Sättraberg)

Omedelbart norr om landsvägen strax Ö om Fågelsången. Fruktträd kvar.

T *****

Tammsvik

2049

Lite historia om Tammsvik

- ur Tammsviks egna reklambroschyrer 1997

När man ser Tammsviks vita herrgårdsbyggnad första gången vandrar tankarna iväg. 1800-tal eller 1700-tal? Eller kan byggnaden vara ännu äldre?

Men Tammsviks historia är betydligt kortare. Det var i början av 1870-talet som familjen Tamm köpte Ådö slott och senare även de flesta gårdarna i Låssa socken.

År 1907 delades gårdarna upp mellan sönerna i familjen. Den äldsta sonen Claes Tamm, som studerade till arkitekt i Örebro, övertog Ådö. Han sålde ganska snart Ådö men behöll en utgård, där han skulle bygga ett nytt modernt hem. Gården hette under den här tiden Björknäs och 1917 började man bygga den stora herrgård som sedermera blev Tammsvik.

1921 stod bygget klart och herrgården blev kvar i familjens ägo till 1940. Men de bodde inte själva kvar så länge och en av orsakerna sägs vara att det spökade. Detta kan ni läsa mer om i berättelsen "Den svarte ryttaren " av Dagmar Tamm.

Tammsvik har sedan dess använts till olika vårdinrättningar. Bl. a. vårdades skadade finska soldater mellan 1939-1945. Landstinget hyrde sedan herrgården under många år och drev vårdhem. Vårdverksamheten lades ner 1976 då ägaren bestämt sig för att sälja och Landstinget inte hade något intresse av att köpa Tammsvik.

Den nye ägaren startade konferensverksamhet och använde sig till en början av herrgården, som då hade 11 gästrum, reception, konferenslokal och matsal.

Under de år som gått har Tammsvik byggts till och renoverats. Vi har idag 113 gästrum, 20 konferenslokaler och 22 grupparbetsrum. Faciliteter som gymnastikhall, poolarium med inomhuspool, bubbelpool och bastu finns att tillgå. Ett nytt kök blev klart 1991.

I Tammsviks ägo finns idag också Mälargården, en skola från slutet av 1800-talet som renoverats till ett exklusivt konferensalternativ för mindre grupper som vill konferera i

avskildhet. Grupperna har tillgång till egen servitris och kock. Även egen utomhuspool som är uppvärmd året runt, bubbelpool, bastu och en egen vinkällare. 84

För de som är intresserade av segling finns också en Swan 651 i Tammsviks regi. "Sway af Tammsvik" är stationerad i Stockholms skärgård på sommaren och i Västindien på vintern. Hon används för konferenser, kick-offer, teambuildingövningar och nöjesseglingar året runt.

Tammsvik, Mälargården och Sway ägs sedan 1987 av Åke Ljungberg AB.

Claes Tamm håller lösöresauktion 12 maj 1933 på "Björknäs gård (Tammsvik)" enligt annons återgiven i Boken om Tammsvik av Christina Falkengård 2002.

Tegelbruket – Brogård 1320

Artikel i "Industrilok i Uppland" SJK småbaneavdelning (Mats Freding). Fått av Lennart Danielsson 92-01-03. Överdriven uppgift om att banan sträckte sig ända till klockstapel. Se återgiven artikel i GÅRD2 = DOKUMENT

Tegelbruket öppnade på nytt åren 1936-39 och 1942-1950 enl Kalle Karlsson, som arbetat där i många omgångar, ibland även anställd vinterhalvåret.

Tegelhagen 5253

Detta namn kan höra ihop med något av tegelbruken i Signhildsberg eller Aske.

Tegeludden 2224

Udden nedanför Lindormsnäs, Ek kartan

Tetorps småskola. 1398,1931

Se Ruben Lindberg Vad hände egentligen? del 2, 1992.

Redan 1866 beslöts att inrätta 4 småskolor i Bro och Låssa. 1869 var småskolan i Tetorp klar. Den användes fram till 1920. Försålles till konsul August Wingårdh, Toresta, för en köpesumma av 4100:-.

Thorp 1405

Finns i DMS 1:7, Attundaland
Se Husby

Tibble i Låssa 2035,2914

I början av 1900-talet, vid laga skifte 1909, fick platsen namnet Stora Ekeby. Lilla Ekeby är soldattorpet under det Ekeby som låg öster om Lilla Ekeby, invid stora kraftledningen. Se väggharta på Stora Ekeby.

Tibble kyrkby 6101,6904

Tibble magasin   6302,6904

Ur Carl Widman: Gamla röster tala,

"Tibble magasin, vari de flesta gårdar hade del, var så ansenlig, att redan 1805 skedde en utdelning därifrån, som på Ryd belöpte sig till 1.000 R:d B :co och varav bestrides avlöning till sockenbarnmorska, till skollärare, till vaccination, när den sker för betalning, och andra tillfälliga välgöranden."

Tingsviken   1322,1921

I Elisabet Tegner fastighetsinventering 1971-09-02, nr 53 rörande Bo härads avrättningsplats säger hon 'rätt upp och ner': "Tingsplatsen flyttades sedan till Tibble gård och slutligen till Enköping vid 1900-talet början." Jag har aldrig sett någon sådan uppgift, roligt om den är sann

---

Tjusta   5041

I förteckning över kvarnar (Allerstav)

1763:   - "Tiusta qwarn, skatteqwarn, 2 par stenar"

1782/85:- Skatteqwarn, 2 par stenar. Denna qwarn har vatten endast höst och vår jämte en husbehofssåg med et blad

1793:   - På Tjusta skattehemmans ägor tillhörande högwälborne Herr Baron Fleetwood, nyttjas blott till husbehof utan<=utom> sågning för tull.

På en storskifteskarta från 1761 över Tjusta bys ägor anges indelningen av åkermark och gården belägna bredvid den nyligen uppförda kvarnen "... och som herr Hofjunkare Stiernhielm (osäker stavning) allena är ägare av den nyligen på Tjusta ägor uppbyggda och ... lagda qvarnen uti ägarens fordona beteshage.

(Samhällsbyggnadsnämnden 2007)

Tjusta skola.   5113

Den första bestämmelsen om lärarlön lön 1785 löd "att klockaren Duselius skulle erhålla 1 fjärding råg och 1 fjärding korn, vari inbegripes de tre kappar, som honom efter lag bestås.". Omvandlat till dagens mått är 1 kappe (torra varor)~ 5 liter och 1 fjärding (torra varor) = ¼ av 1 tunna = 18,13 liter.

(uppgiften lämnad av Sofie Lagerlöf, tjänsteman under Samhällsbyggnadsnämnden vid vägnamnsförslag)

Ruben Lindberg. Kjell Stensson. Se även Kulturhistorisk inventering av Walldén/Ahnfors. Det hände i Upplands-Bro av Börje Sandén.

Första skolan började 1816 (1818?) och bekostades och drevs i 30 år av brukspatron Sehmans på Aske gård. Huset finns kvar. Lärarbostad i delen närmast vägen.

Ny skolbyggnad uppfördes 1869 ur medel från Lindströmska fonden.

1895 hyrdes lokal för småskolan i Tjusta missionsförenings bönhus.

1898 stod den tredje skolbyggnaden klar. Om skolverksamheten i denna byggnad har Anna-Greta Cambreus- Wijkström berättat i del 2 av Vad hände egentligen?

1956 togs den fjärde skolanläggningen i bruk.

Lilla Toresta

Gamla byggnaden brann 1989, nytt stort hus, bebos 2005 av fotbollsmålvakten Hedman gift med en av systrarna Graf. Väl inhägnat med vägbom, ringklocka. Fornstrandvallar på åsen bort mot Horshagen (Horse) (se anteckning från ATA). Väl markerad hålväg från vägkorset SV om Horshagen, vägen har lett fram till Horshagen, som den har runda. 3 generationer av vägar intill varandra. Försättningen på hålvägen är infartsväg till Horshagen sedan den nyaste vägen förbi gården tillkommit. Lilla Toresta beboddes tidigare av en faster till Charlie, hon hade gift sig med araben Omar Fahmy. I nutid har en avstyckning gjorts, ett gult hus med 2 lägenheter.

Uppe på åsen hade de norska frivilligstyrkorna övningar under andra världskriget. Det har både Per Johansson och Bengt Andersson vittnat om; jag har vid flera tillfällen 1993 sett rester av skyttevärnsgröpar, ca 6 liggande i rad, med en större vinkelbyggd. De ligger inom det område som just nu håller på att inhägnas för att hysa hjortar och/eller vildsvin.

Här finns också vackra strandvallar väl synliga trots att de är ganska små. Bs 1996.

02-04-15. Kommentar från Eva Sjöbäck, som läst mitt svar från läsekretsen i Lörd-Sönd/DN 02-04-13.

Eva Sjöbäck, Brådstupsvägen 17, 129 33 Hägersten, 646 38 94, hade läst helgens Lördag-söndag/DN, där hon funnit min kommentar till artikeln om Den glömda armén. Red. hade återgivet 3 kommentarer. Jag hade inte sett dessa kommentarer från "läsekretsen".

Sjöbäck hade som 17-åring praktiserat hos Wingårdhs på Thoresta, när man 1941 gjorde upp evakueringsplaner för Stockholmare. Hon har en tidningsartikel där man detaljerat får veta förebereelser även för Brogård och Tammsvik. Hon var inte där när norrmännen kom, men då praktiserade hon hos en officer vid Hässlö flygfältet i Västerås. Därifrån flögs de utbildade norrmännen nattetid och under stort hemlighetsmakeri till Norge. Hon hade varit med och brett smörgåsar i stor mängd för deras matsäck för många dagar.

DN Lördag-Söndag 2002-04-06

"Den hemliga armén" av Anders Johansson, tidigare DN:s medarbetare i Mälardalen. se pärm U5 och särskild sammanfattning

-----
ATA Bs 1980-09-03

Toresta

Väl markerade fornstrandlinjer på västsidan av åsen vid Horshagen
Vackert vid Koffsan !

Ernst Wiman 1846: "på en stor sandås vid sjön, Blåsåsen kallad, är ett kummel

* af samma storlek, som öfriga här i trakten"

* detta kummel, ovanligt stort är nu med hela åsen försvunnet för järnvägsanläggningen (meddel. av major Wiman 1902)

Ägare till Thoresta gård enligt Bro-Bålsta Golfklubbs 25-årsskrift 2003.

Konsul August Wingårdh, nuvarande ägaren Charlies farfars far, år 1916. Sonen Henning förvaltade den och fick köpa den 1938. Dennes son Berndt ägde den till sin död 1961, då hustrun Karin Wingårdh förvaltade den åt barnen Charlie, Caroline och Christer.

Herrgårdsbyggnaden var under kriget förläggning för norska officerare vid de grupper av norrmän som utbildades i "polistjänst".

87

1500-talet, släkten De la Gardie, 1600-talet släkten Torstensson, 1700-talet släkten Posse. Ägare under 1800-talet: greve Axel Cronhielm, David Silverstolpe (Malla Montgomery) generalmajor Bergenstråhle.

1839 köpte stadskommissarien(? BS) Israel Tavvon Toresta, vars efterlevande sålde till Wingårdh 1916.

Se också min historia om Spånga.

Torsätra **4020,4913**

ATA Bs ant. 1988-07-30

Torsätra / Nyckelstenen

Enl Lamm har det också funnits en sten som påmålades vid stranden av Torsätra således en 3:e sten (det senare kanske min anm. ?)

Widstrand s. 46. Nyckeln skulle kunna upptagas av en oskyldig flicka

Wallin. En motsvarande Nyckelsten skulle ha funnits på Steningelandet. En kedja hade spänts mellan dem, den senare stenen skulle ha använts vid byggandet av Steninge slott (Gyllenstierna)

Lamms avhandling omfattar 19 A 4 sidor, inkl foton, kartor, utdrag ur källor och inventeringar, litteraturförteckningar.

Torsätra

Major Hegart (bott där 1919-1940)

RAÄ tog vara på viss inredning, 5 kakelugnar, slottsur, dörrar.

ATA Bs ant. 1974-07-19

Torsätra

Kallingska vapenhällen ristad i en bergklack.

Nyckelstenen

Jan Peder Lamm har skrivit en avhandling om Sigtuna Nyckel 1966 Jmf. A.H.Widstrand: Sigtuna - Det forna och det närvarande. sid 46

Vid Sigtuna Nyckelsten ser man byggnaderna i Sigtuna

Erik Floderus: Sigtuna, Sveriges äldsta medeltidsstad. "en kedja som kunde spännas över farleden omkr 6 km S om staden från Nyckelstenen till Steningelandet"

- stenen finns avbildad i Svecia Antiqua.

Under senare delen av 1900-talet har stenen av hembygdsföreningen flera gånger bemålats med en nyckel av 1855 års modell, enligt rekommendation av Jan Peder Lamm, efter propå från Börje Sandén.

Byggnaden: Karolinerbyggnaden, foto 1934. Kult.miljöer. Bilden i Nordiska museet, Wallin.

Karin Gärdenäs, examensuppsats (arkitektlinjen), 1991, har sökt efter huvudbyggnaden. Hon har inte funnit någon; Arosanders karta från 1694 visar bara 2 byggnader intill varandra. Min skrivning i Det hände "huvudbyggnaden är sedan länge borta" är troligen en för hastig slutsats; det har nog aldrig funnits en huvudbyggnad.

- DOCK: Enl L.J. Öberg. Försök till Beskrifning öfwer Ryd och Näs Socknars Pastorat. tryckt 1822, har det funnits "en rymlig stenhusbyggnad för tjenstefolket", vilket skulle kunna vara en tidigare huvudbyggnad. 1822 var mangårdsbyggnaden av trä.

Se texten i DOKUMENT

I förteckning över kvarnar (Allerstav)

1763 - Tranbygge, frälsekvarn, 2 par stenar i det ena, 2 par i det andra

1782/85 - Wattuqvarn, frälse, 4 par stenar, 2 ne par kvar. Är ej mer än 2ne par stenar, sedan det ena qvarnhuset för tvenne år sedan af wådeld upbrunnit, är skattlagd under säteriet, men maler dock för Tull emot 2ne kappar på tunnan. Wattnet är höst och vår tillräckeligen ömningt.

Mjölkkvarnen 1822: enl L.J. Öberg. Se DOKUMENT i gård2.dbf

Tullkvarn med 3 par stenar, planerad för utbyggnad med "Sigt-Stålkvarn". Kvarnhjul med 8 alnars diam.; överfall; "går merendels hela året"

Sågkvarnen 1822; ett blad; för husbehov

Säteri: medeltid; återgick sedan till bondejord. Kult.miljö

ATA Bs ant. 1988-07-30

Tranbygge

- En runsten vid Tranbygge kvarn 1667-84

- Champangne och vinfabrik. Champangnen hette Tranic och presenterades på Stockholmsutställningen 1897

När Dr Ramstedt blev osams med sin tyske bryggmästare försämrades kvaliteten.

I gamla champangefabriken odlades champinjoner, i särskilda drivhus även vindruvor.

Många av utgårdarna revs under kriget för att användas som ved i Stockholm, Göran Andersson, Vi skriver i Upplands-Bro, nr 82

Tranbygge kvarn

4093

I förteckning över kvarnar (Allerstav)

1763 - Tranbygge, frälsekvarn, 2 par stenar i det ena, 2 par i det andra

1782/85 - Wattuqvarn, frälse, 4 par stenar, 2 ne par kvar. Är ej mer än 2ne par stenar, sedan det ena qvarnhuset för tvenne år sedan af wådeld upbrunnit, är skattlagd under säteriet, men maler dock för Tull emot 2ne kappar på tunnan. Wattnet är höst och vår tillräckeligen ömningt.

Tullkvarn med 3 par stenar, planerad för utbyggnad med "Sigt-Stålkvarn". Kvarnhjul med 8 alnars diam.; överfall; "går merendels hela året"

Sågvärnen 1822; ett blad; för husbehov

Trollstupet - Vållsvik. 2399

Förklaringen av namnet Trollstupet finns hos Dagmar Tamm Vi skriver i Upplands-Bro. Filen Marielund-Trollstupet.doc

Våll kommer troligen av fisketermen vål i risvål. Stora risknippen gav fiskynglen skydd. Sedan blev det bra fiske på platsen

---

Trundboda 5042

Rannsakingarna, rest sten med tradition om Habor, bredvid en jordhög

---

Tuna 3032

ATA Bs ant. 1974-07-19

Tuna by

Man kan tydligt se rester av 6-8 gårdar

I en grav har påträffats ett halsband av 154 glasfluss- och bronspärlor vid en undersökning föranställd av kabinettskammarherre Magnus af Ugglas och utförd av en amanuens Erlandsson En del fynd har tillförts Hist. Mus. medan pärlorna har givits till dåvarande friherrinnan på Lennartsnäs

---

Tunanamn

Antal i Sverige ca 120, i Mälardalenområdet knappt 100 varav ca hälften i Uppland. (Svenskt ortnamnslexikon 2003)

Tvigölingen. (eller Treällingen) 7016

En ö V om Smidö och Västra Högholmen. Namnets härledning okänt av fiskaren Olle Lennström, född 1916, vid telefonintervju 1993-12-02, med anledning av en skiss över husgrunden inlämnad av Arne Norgren Järfälla.

På ön finns en husgrund efter ett övernattningsställe för fiskare. Olle Lennströms fader, f. 1873, hade lämnat uppgiften. Husgrunden mäter 465 x 550 cm. gråstenmuren är 190 cm hög och 95 cm tjock. I grundens förlängning rester av grund (465) x 780 cm, i vilken står en alm 45 cm tjock. Tegeltaktegelrester och gjutjärnsrester. Se skiss av Norgren i pärm i2.

Tång 4022,4903

1/ Iakttagelser på äldre kartor

2/ Skafthålsyxan

3/ Potatisgropar

4/ Golfbanan

5/ etymologi

6/ ATA-anteckningar

1// Anteckning 1990

Det är lite knepigt med Tång!

På en del äldre kartor kallas nuvarande Tång för Garpeboda.

Samtidigt med Garpeboda finns ett Tång, men det ligger/låg intill Lerberga, således någon km längre västerut.

Jordeboksregistret, såsom det är uppställt av länsstyrelsen, nämner två platser i området: Tång och Garpeboda

Bland Lantmäteriverkets i Gävle förteckning över gamla lantmäterikartor finns också såväl Tång som Garpeboda.

Jag har på färgdia Petter Arosanders uppmätningar av Garpeboda 1690 och Tång 1694.

Namnen Tång och Garpeboda har uppenbarligen växlat plats genom tiderna enligt kartor från ekonomiska kartan 1860, 1951, 1983.

1983:

1. Garpeboda: ägobeteckning på området för Brokmyran, Tallhovet, Lillgärdet, Sandboda
2. Tång (ortnamn)

1951:

Garpeboda finns som ägobeteckning på två ställen:

1. norr om Tång och väster om Lillboda
2. ägobeteckning på området för Brokmyran, Tallhovet, Lillgärdet, Sandboda
3. Tång (ortnamn) på samma plats som nu.

1860 (Häradskartan)

1. Tång (ortnamn) på nuvarande plats
2. Tång (ortnamn, ett annat) på platsen för den nu obenämnda gården 150 NNV Börkhaga
3. Garpeboda (ortnamn) i stenkumlet på åkerholmen omedelbart söder om vägen, snett emot "Tång"(2). Här stod förut runstenen, som efter 1962 flyttats till sin nuvarande plats omedelbart norr om vägen.

1873, Topografiska Corpsens karta, uppmätt 1845, Upsala länsdel öfversedd 1866, Öfversedd 1892-1894.

1. Garpeboda, på platsen för nuvarande Tång
2. Tång, på samma plats som 1860

Lantmätariuppgifterna visar:

Ägomätning för bägge gårdarna ligger på samma akt nummer 17:1 1702.

Delning har skett för bägge gårdarna 1814-16, akt nummer 4:1

Laga skifte har gemensamt akt nummer 17:4 1858.59

Storskifte har endast skett får Tång (ej nuvarande) 1765,-76

Vad är ursprungligt?

Av Petter Arosanders kartor från 1690 resp 1694 framgår tydligt att Garpeboda då låg på nuvarande Tångs plats; Ägogränserna passar ihop med de som finns på ek kart. 1951.

Topografien stämmer också ganska bra.

2// SKAFTHÅLSYXAN

1986 hittade arrendatorn på Tång Anders Sjöo en skafthålsyxan ett par hundra meter söder om själva gården. Yxan var mycket väl bevarad, verkade vara oanvänd. Den visades för David Damell, som också besökte platsen. Dateras till c:a 1000 f.Kr. Yxan hade kommit idag sedan ett öppet dike gjorts till täckdike; allteftersom de två tegarna plöjdes samman hade det forna diket jämnats ut. Troligen hade då yxan kommit i dagen, kanske hade den legat flera år i åkern

innan Anders reagerade när harven slog i den. Intill platsen ligger ett "surhål". Min tolkning är att det är en rest av en offerkälla i vilken den 'oanvända' yxan offrats; tanken är därför att det kan finnas fler föremål som offrats och så småningom kan komma fram.

1990 anläggs en golfbana över området. Vid min besiktning hade ytlagret tagits bort och lagts i en hög delvis över surhålet; där var 'kvicksand' som man lätt sjönk ned i. Ingrid Ask, UKF, som arbetar med mätningar under byggnadstiden har lovat varsko de övriga om ev fynd att spana efter.

3// POTATISGROPAR - STUKOR

Det är troligen 'stuka-gropar' som ligger väster om uppfartsvägen mot Tång. De är helt öppnade uppifrån. På andra sidan vägen, mitt emot, finns tydlig 'täktgrop' med ingång från sidan. Ingrid Ask skall se till att de inte av misstag blir övertäckta.

4// 92-05-24

Den ena golfbanan med 18 hål vid Tång öppnar i augusti 1992 efter 3 års arbete. (den andra i maj 1993). Konstruktör och ägare(?) är Peter Nyberg, som tillsammans med Ingemar Andersson bildat Golfetablering AB. Blir den första PGA-anläggningen i Europa, vilket betyder att man lovar hålla en bana som är professionell i minsta detalj.

Utbildningsanläggning med golfskola.

*****

5// Etymologi: Järf. boken II:1 s 141

tång: udde, smalt stycke, ex åkerremsa

6// ATA Bs ant. 1988-07-30

Tång (obs ej Garpeboda)

Sundkvist vill 1954 flytta runstenen (som står i stenröse) in på sin tomt, men han får avslag av B F Jansson.

- ego 1998: Sedan Svea livgarde tagit över området har stenen flyttats från sitt stenröse till en plats omedelbart norr om vägen.

U *****

Ullevi; Stora Ullevi

1088,1912

1981 fann familjen Ström i Bro ett nödmynt från Karl XII:s tid i en skålgrop uppe på berget lite snett emot Stora Ullevi. Hänvisar till uppsatsen i Rig från 1940-talet som berättar att kloka gummor och gubbar "offrade" bl.a. mynt i skålgropar i Trögden. Troligen enda gången som ett nödmynt hittats i en skålgrop-

---

ATA Bs 1983

Stora Ullevi - Anton Skog 1892

I närheten av Stora Ullevi. En ättechög krönt med rest sten har använts som fyllning vid järnvägens anläggande.

V *****

Vallby skog

1208

Dammanläggning upptäckt av Börje och Gudrun Sandén.

Se Stenbockstorp och Norrboda

På äldre kartor på plats som på fotografiska karta 1990 kallas Björknäs gård. Husgrund på västra sidan av näset. Se Euréns ångbåtskarta 1897 och inlagd på ek. kartan 1940-50. Verkas ångbåtsbrygga låg på östra sidan av näset. En gammal väg leder fram till platsen alldeles i början av det norra sommarstugeområdet. Rekognoserad 2004-07-21 tillsammans med Lennart Rydberg

-----
Vickberga.**3267**-----
Ur brev 1969-08-21 av Sven Beckman

Vickberga har av ålder varit det ställe i vår gamla socken som användes som nöjesplats sommartid. Där nu landsvägen går fram låg en loge där dans utövades och där också de riktiga slagsmålen mellan Bro- och Näs-bor utkämpades. Så fort det var någon som var "drucken" vart det batalj genom störande uppträdande från de "uppträdandes" sida, opassligt.

Brev Kungsängen den 27 aug 1969 (Beckman)

Beträffande fastigheten Wickberga så är denna gård enligt mitt förmenande mest intressant, dels som åkerbruk och dels byggnadssättet mangårdshuset är byggt av material som numera väl aldrig förekommer nämligen uppförd av gärdsel som är inbakat med ett slags murbruk av halm och lera samt agnar, både väggar och tak av samma material. I detta hus finns bland andra rum en sal med 6 fönster och jag tror alla som sett detta hus och dess inre skall anse det vara värt all omvårdnad. Huset lär vara varmt. Vickberga som ursprungligen varit löneboställe för 1:a Sergeanten vid Uplands infanteriregemente hette Wickberg, namnen på boställen fick ju oftast bli desamma eller tvärt om. Vickberga är en avsondring från den fordom stora byn Sylta, vilket namn ofta förekommer i Sverige, betyder sank eller gyttjig mark. Man kan ännu på den växtlighet av vass efter järnvägen Kungsängen --Bro förstå att sjön för icke så många århundraden sedan delade vår socken i två delar genom sjön, vid grävning av en brunn på Vikberga ägor fanns mycket snäckor och andra vattendjur

-----
ATA Bs 1983

Vikberga eller Sylta - Sven Beckman 29/8 1969

- varit boställe för förste sergeanten på Sigtuna Comp. av Uplands Regemente. Sergeanten hette Wickberg, sannolikt namn efter denne indelte soldat.

Beträffande namnbytet, Se handlingar 1866 i Svenngårds samling (återgivna i MEMO-fält)-----
Villa Skoga**3288**-----

Inköptes 1938-09-02 av Stiftelsen Baptisternas pojkhem. Ägare var innan köpet fru Jenny Sjölander, änka efter den mångomtalade läraren och kantorn i Stockholms-Näs Oscar Sjölander, som organiserade lantarbetarna i Uppland, grundade arbetarkommuner i Bro och Kungsängen. Som riksdagsman drev han frågan om avskaffandet av legohjonsstadgan. Ivar-Lo Johannsson har i ett par statarnoveller beskrivit Sjölander under skördestrejckerna.

Verksamheten flyttades från en villa i Nockeby till Kungsängen. Hemmet i Nockeby togs i bruk 1932-10-05. En villa på 6 rum och kök. En röd villa med utomordentligt vacker läge vid Nockebysundet med Drottningholms slott i bakgrunden.

Tillträde skedde 1939-04-01. Priset var 55 000:- exklusive tomt. På annan plats i 1938 års redogörelse nämns summan 69700:-. 1939-03 friköptes tomten för 14 700:-. 1939-06-30 hade man lyckats avbetala 19 700:- förutom handpenningen på 10 000:-

Tomten är på 15000 kvm, ca 125 fruktträd.

Till och ombyggnad sker under 1939 för 40000:-

Man räknar med kunna omhänderta 25 pojkar. 10 rum + kök, samt källare under hela huset 1939-07-08 sker flyttningen av verksamheten i förhyrda bussar och lastvagnar med pojkar och allt bohag. Man förfogade över 20-talet rum fördelade på 3 byggnader.

Från 1946-01-01 sorterade pojkhemmet under Uppsala och Stockholms läns landsting. (enligt den stora barnhemsplanen från år 1945) Många av pojkarna måste då omplaceras, nya kategorier av pojkar måste tas om hand. Åldern måste reduceras till 16 år. Därför tillkom Ynglingahemmet, där pojkar i åren 16-21 kan beredas plats. 1950 var det ännu inte klart, ritningar godkända, man vänta på byggnadstillstånd. Föreståndare var Gerhard Thorsell.

Vållsvik

Ordböckerna behandlar inte ordet Våll.

- 1) "vål" kan var en långsträckt höjd i Norrland: högre än berg men lägre än fjäll. Dagmar Tamm talar om Vållenskogen i samband med spökerierna på Tammsvik.
- 2) Jag har använt order "vålberg" = vårdkasberg med tanke på fornborgen som kan ha varit ett vårdkasberg
- 3) "vål" som fisketerm passar utmärkt på Vållsvik. Vattnet är grunt och man kan haft en "risvål" där fisken kan ha ynglat och fått ett bra skydd. Samma företeelse som vid Verkaviken = fiskeverk av ris.

Se även Trollstupet

Vädersåg 1328

Vid Önsta, häradskartan 1860

Brogård vid Kvarnängen invid Fiskartorp. ek.kart. 1950,1981

Vädersåg 2293

---

2 vädersågar i Låssa. En på kullen/gravhögen norr om kyrkan, och en på berget norr om Säbyholm. Där finns Kvarngärdet norr om landsvägen.

Västra Ryds kyrka 4080

Orgeln restaurerad 1993; ursprungligen byggd av Pehr Zacharias Strand 1831; pneumatiserad och utbyggd 1944 med en andra manual. Nu återställd till 1831 års skick med mekanisk traktur. 1944 års ombyggnad har tagits bort och ersatts med den ursprungliga trakturen, som i 50 år förvarats i kyrktornet.

Principal	8'	Qvinta	3' (nyttillverkad)	
Täckfleut	8'	Octava	2'	
Fugara		8'	Trumpet	8'
Octava		4'	Bihängd pedal	

Qvinta 3' är nyttillverkad efter Strands förebild, övriga stämmor är ursprungliga från 1831. Orgelbyggare Tomas Svenske.

Upplysningarna hämtade ur annons i Kyrkomusikernas tidning 1994:10, där två färgfoton⁹⁴ visar trakturen i kyrktornet och i dess restaurerade form. Kartong med "Foto, bilder".

ATA Bs ant. 1988-07-30

Västra Ryds kyrka

Omnämnd av Aschaneus i Investigatae Antiquitates (Fb 12)

Västra Ryds kyrkskola. 4307

Se Ruben Lindberg Vad hände egentligen? del 2, 1992.

Skolan uppfördes 1864. Den lades ner 1958. Siste lärare och kantor var Ruben Lindberg, som dokumenterat alla kommunens skolor i ovan nämnda bok.

Dessförinnan var kyrkskolan förmodligen inhyst i Trollenäs, alldeles invid Västra Ryds kyrka.

Västra Ryd socken 4000

Ur Sverige - geogr topogr statistisk beskrivning 1909, Kempe

22 matal, 6 brukningsdelar varav 3 över 100 hektar

46 jordtorp

153 hästar, 828 nöt,

793 inv, 18 inv/kvkm

ATA Bs ant. 1974-07-19

11 runstenar är kända sedan 1600-talet i Västra Ryd

1941 saknades 8 enl Sven B F Jansson

Kyrkoherde Bein hittade en i en vägtrumma. Stenen låg mitt under vägbanan med runorna nedåt Den är uppförd i närheten av kyrkan.

Kantor Paul Svenssons elev Svea Fågelström påträffade den andra i ett gärdesröse vid Tång Skansen har velat köpa gammalt byggnadsmaterial från Negelstena, Sundby, Torsätra 28/7 1967

Ur Aschaneus Herr Mårten i Borgby av Göran Strömbeck. sid 751

1. Anteckningar från resor i Upplandsbygderna.

I. Utdrag ur handskriften F b 12.

(s. 80) Om Ryd (i Bro hd).

- Ryd nämpnes av rydia, ty ther haver varit store marker som är skogs-bygd, och än är. Och haver här det vedernampn eller rim kommit i gång om them som bo i Ryd att the kallas Rydbo harakarl. Thet är, the hava jagat harar ifrå sig, som the och andra som i skogen bo göra måste, om the sin säd icke vela låta oppätas. Ock vändes gemenlig samma veder-nampn them till öknampn och okvädinsord av försmädarena att the kalla them Rydhboo hoorkarl.

Om Rydhs kyrkios ålder finns så långt tillbaka uti theas Antiphonale om terminarijs (= skoldjäknar) inskrivit: m. cd.lxxxvj (= 1486). Kan väl vara äldre. Men den leda förändringen på allt gammalt vänder all kunskap av vägen. Prästegården haver tilförene varit vid Näs som äldre kyrkia är. I Rydh är väl många herregifter av Granhammars stormän, men oiviljan och barbarismus haver inga gravskrifter eller stenar efter sig låtit, på thet att nampnen med personerna skulle döda vara etc.

 Rannsakingarna, sid 51, rest sten

Ur Peringskiöld Monumenta Sveo Gothorum
 Wäster Tibbla hage i Biörkbacka

Å *****

Ådö. **2039,2902**

BS 95-09-10 med anl. av art i SvD samma dag.

Engelsberg placerades på UNESCO:s världsarvlista 1993. En av ägarna var Anders (Andreas) Hebbe under åren 1788 - 1825. Denne Hebbe köpte Ådö 1797-03-14 och begravdes i Låssa 1825. Se närmare art. i pärm p7, (Ernst Malmberg)

 Gunnar Berefelt: Bilder från en Mälarfärd 1688. sid 58.

Till diskussionen om slottets ålder.

Gripenhielm har avbildat samma byggnad som finns i Dalhlbergs Svecia. Eftersom Arvid Horn kom till Ådö först 1718 (1713 BS) kan inte det gamla talesättet vara sant som säger att det var Arvid Horn som uppförde den nuvarande byggnaden. Gripenhielm anses inte ha stött sin återgivning på ritningar till ännu inte uppförda byggnader utan han avbildade dem som han såg dem. Det måste således ha funnits i sin nuvarande form redan 1688.

 Aschaneus i Beskrivning om Sigtuna 1612,

Sigtuna hembygdsförenings skrift 1995, sid 55

"Ådö i Bro socken har varit ett gammalt herresäte och icke blivit det först nu, då det åter är uppbyggt som sätesgård av välborne herr Erik Abrahamsson Leijonhufvud".

 Almquist. Herrgårdarna i Sverige under reformationstiden.

Ådö

Ådö i Låssa sn var vid periodens början (se t. ex. RAP 1522 14/2 och GFR 1526, s. 270) sätesgård för Anna Andersdotter [Banér], änka efter Måns [Ivarsson] Gren (d. 1520) och senare (efter 1526) omgift med fogden Joen Joennson skrivare (d. 1534/35). Hon hade ärvt gården efter sin mor Ingegärd Olofsdotter (Gen. 2, fol. 176). Under sistnämnda äktenskap bodde makarna på Ekeby i Tuhundra hd (Vm.), som i likhet med Ådö tillhörde hustruns arvegods. Efter andre makens död flyttade Anna tillbaka till Ådö 1535. Gårdens säterikaraktär uppehölls formellt ännu vid periodens slut, men det beboddes därför icke av något adelsfolk, ehuru det tidvis (omkring 1600) brukades som avelsgård. (Jfr J. A. Almquist, D. 1, s. 919, samt Klingspor och Schlegel, Uplands herregårdar, 1881).

 Det Medeltida Sverige - DMS 1:7 sid 71-72

- Sätesgården flyttades på 1600-talet från Ådön över sundet till Lagnö
 - omtalas som sätesgård flera gånger 1441-1458.

Vid kontakt med Marie-Louise Eriksson 2001-11-28 bekräftade hon att arbetsgruppen tillsammans med David Damell inspekterat området för den ursprungliga platsen strax norr om Ekbo. Hon har en kartbeskrivning. Vi ställer oss fortfarande frågande inför benämningen "Ådön" som detta område skulle heta enligt Ferm-Rahmqvist; denna "ö" bör i så fall ha sträckt sig ända upp till Verkaviken - Björknäsbadet.

Jag har ett minne av att Dagmar Tamm också berättat om den gamla platsen för säteriet.
men att hon talat om Birger Jarl i sammanhanget. 96

----- 00-09-13.

Mottagit av Ingrid Nilsson inbundna årgång 1902 av tidningen Trädgården, Där finns bild av ett växthus vid Ådö & Säbyholms trädgårdar.

Ingrids morfar var trädgårdsmästare på Ådö, senare Lindormsnäs (?). Hennes farfar var trädgårdsmästare vid Botaniska trädgården i Uppsala.

Hon kände väl till Krüger och Toll från deras besök hos Carlander på Ådö. Carlander måste lämna Ådö vid Krügerkraschen, han behöll Ormudden och Dävensö. Efter kraschen drev han Mälardalens tegelbruk.

Hon menar att ekotemplet byggdes på 1930-talet, av konsul Jeanson.

Tidningen innehåller en artikel om Mistlarna på Ådö med bild därifrån, sid 205

02-08-22

Bilden i Svecia Antiqua är från 1695, således före Horns tid. Torde vara fel i Klingspor-Schlegel där det sägs att Horn byggde nuvarande boningshuset vid Ådö.

Ådö skola.

2386

Se Ruben Lindeberg i Vad hände egentligen? del 2, 1992.

Ådö skola stod färdig 1913; den ersatte då Ormuddens skola, eftersom ägaren C. Tamm behövde tomten för annat ändamål. Denne lovade att utan särskild ersättning ombesörja skolrodden från Dävensö. Skolrodden upphörde när Dävensö fått egen skola 1920.

"Skolrådet beslöt förfärdiga en innerlucka till köksfönstret i lärainnans bostad i Ådö skola samt ock för lärarinnans räkning därstädes inköpa en revolver för ett pris av omkring 10 kronor".

Skolan drogs in 1940 och de fem eleverna överfördes till Härneviskolan (ej Säbyholm som låg närmast!).

Ålagår'n

1411

Brogårds sommarlagård strax nedströms bäcksammanflödet strax intill Grammofonfabriken/Mejeriet.

När den revs togs timmer till Skansen; det användes till reparation av Skogaholms herrgård.

2007-09-14. På 1830-talet begärde Eric Sparre (landshövud i Gävle) att få uppföra en kvarn på denna plats. Enligt syn på 1850-talet var den 3 våningar hög och hade en loge som var 100 alnar lång (Brogårdsarkivet), Enligt 1860 års häradskarta fanns också ett tröskverk här. Grunderna är ej övervuxna på bild som Börje Sandén tagit när han med sina skolbarn besökte platsen på 1960-talet. När detta skrivs är vegetationen i bäckfåran mycket tät. Brofästena för kvarnvägen vid västra bäckfåran finns ännu kvar. Se karta i Brogårdsarkivet, på vilken dammen är utritad. Stenmur finns på denna plats. BS.

Ålbrunna

2040

Blev 1695 anslaget som lagmansboställe med bibehållen säteristatus

Ängsvaktartorpet 3053

- finns många sådana torp; ett låg i Näs nära gränsen till Bro, just i skogsbrynet öster om kolonistugeområdet vid Prästtorp i Bro.

Där finns ett stenbrott, där man lär ha tagit sten vid järnvägsbygget.

Ö *****

Önsta 1094,1915

se även Skysta

Se handskrift och renskrift i pärm p7: Beskrifning öfwer Önsta och Skysta Frälsehemman i Bro Socken och Härad af Upsala län. Stockholm i September 1822.

- jämte renskrivna bilagor
- Författning rörande Soldaten (ej renskriven) 1812 och 1818
- Handling från roteintressenterna vid rote nr 73, soldat Petter Eklund (ej renskriven)
- Avskrift af Soldaten Eklunds Contrakt, 1803-05-02 (ej renskriven)

1823 hittades kufiska mynt, 5 hela, 2 skadade, slagna 905-915. Statistiskt lexikon, 1859. Kufa, ruinstad söder om Bagdad, på 700-talet berömd för den kufiska skriften (koranen). Kufiska mynt även funna i Sigtuna och Birka

ATA Bs 1983

1/ EP 1901-01-29

En bautasten har flyttats från östra till västra sidan om mangårdsbyggnaden efter tillstånd.

2/ Önsta - Ernst Wiman 1846

1. 64 högar varav 3 är större, varav på en är en bautasten rest
1826: 6 arabiska guldmynt funna i en hög (jfr ovan)
1841: brända ben + bärnstenspärla
2. Ladugården: 3 högar, varav en stor ,
3. Ovanför smedjan: 12 högar
4. Smedjebacken: 6 högar

Önsta

Samhällsbyggnadsförvaltningens kommentarer (Sofie Lagerlöf 2008-08-119)

Förvaltningen strävar efter att i möjligaste mån använda för regionen unika namn samt anknyta till lokala verksamheter och till Upplands-Bro kommuns kulturhistoria.

Önsta nämns första gången 1382 "i Ödnistom" i de skriftliga källorna. Men att området var befolkat redan innan vittnar de större gravfälten från äldre och yngre järnålder som ligger på impedimenten i landskapet runt gården. Efterleden – sta visar att namnet har förhistoriska anor. Under en kort period under medeltiden var Önsta sätesgård för frälset men övergick snart till att innehas av självägande bönder. Under 1700-talet omvandlades Önsta till herrgård och den nuvarande mangårdsbyggnaden uppfördes under 1800-talets första hälft i gustaviansk stil. De två flygelbyggnaderna är något äldre och tillhörde den förra mangårdsbyggnaden. Förutom Önsta fanns även andra gårdar i området, Klöv och Skysta som var skattehemman samt Vallby som ömsom var ett kronohemman ömsom ett arv- och eget hemman. Under sent 1700-tal införlivades Skysta by med Önsta gård och avhystes under nästföljande århundrade. Två byggnader och en såg stod dock kvar till långt in på 1800-talet på bytomtens plats. Enligt

Förra året tog jag bilder just vid Österhagen. kanske intressanta för nybyggarna. 99
Skall snarast lägga upp en särskild bildavdelning på hemsidan från den många
nybyggarområdena.

Övernibble **5044,5916**

Rannsakingarna, sid 50, runsten

-----
kungsängen **3291,3918**

I brev 1969-08-21 från Sven Beckman.

Å min f d mark Korsängen eller som den fordom hetat "Hofstallängen" växer 4 st ekar av
betydande storlek

*****
Önsta

Samhällsbyggnadsförvaltningens kommentarer (Sofie Lagerlöf 2008-08-119

Förvaltningen strävar efter att i möjligaste mån använda för regionen unika namn samt
anknyta till lokala verksamheter och till Upplands-Bro kommuns kulturhistoria.

Önsta nämns första gången 1382 "i Ödnistom" i de skriftliga källorna. Men att området var
befolkat redan innan vittnar de större gravfälten från äldre och yngre järnålder som ligger på
impedimenten i landskapet runt gården. Efterleden – sta visar att namnet har förhistoriska
anor. Under en kort period under medeltiden var Önsta sätesgård för frälset men övergick
snart till att innehas av självägande bönder. Under 1700-talet omvandlades Önsta till herrgård
och den nuvarande mangårdsbyggnaden uppfördes under 1800-talets första hälft i gustaviansk
stil. De två flygelbyggnaderna är något äldre och tillhörde den förra mangårdsbyggnaden.
Förutom Önsta fanns även andra gårdar i området, Klöv och Skysta som var skattehemman
samt Vallby som ömsom var ett kronohemman ömsom ett arv- och eget hemman. Under sent
1700-tal införlivades Skysta by med Önsta gård och avhystes under nästföljande århundrade.
Två byggnader och en såg stod dock kvar till långt in på 1800-talet på bytomtens plats. Enligt
Laga Skifteskarta från 1874 kallades den lilla backen upp till Skysta by för Sågbacken.
Namnet Skysta levde dock vidare i den statorbostad som uppfördes en bit längre upp på
samma väg. Huset inhyste två familjer och av detta finns bara husgrunden kvar idag. Däremot
finns en ek som inhyste en av familjernas gris kvar. Eken som har några århundraden på
nacken har en dörröppning med dörrkarm samt ett mindre utrymme inne i eken med lagom
plats för en gris. Denna svinstia måste vara en av de mer unika svinhus som finns i Sverige.
På en ägomätningsskarta från 1784 över Önsta och Skysta finns ett flertal torp redovisade som
vi känner idag bl.a. Önstatorp, Fäbotorpet och Skystatorp. Ett flertal andra torp från samma
ägomätning fick dock lämna plats för den nya motorvägen som byggdes på 1960-talet. De
små torpen började växa fram under 1600-/1700- och 1800-talets stora godsbildningar. De
stora gårdskomplexen hade ett stort behov av arbetskraft och mot ett visst antal dagsverken på
gården fick torparen tillgång till en stuga och en liten åkerlapp. Torpen var oftast av det
enklaste slaget och utgjordes av en enkelstuga eller en sidokammarstuga.

Önsta herrgård ägdes mellan 1801-07 av Christer Lindorm Posse tillika skapare av
Lindormsnäs herrgård vid Låssa. Redan under 1600-talets senare hälft hade Mauritz Posse
d.ä. börjat lägga grunden för släktens stora markinnehav i Bro härad. Vid ett arvskifte på
1780-talet omfattade släktens ägor säterierna Toresta, Säbyholm samt Stora Ullevi med
underlydande gårdar och torp därtill. Aven Ålbrunna och Önsta ingick i storgodset.

Hassellund, Fagerlind och Oren är torp som finns med på storskifteskartan från 1782 över
100
Toresta.

För några år sedan adressattes flertalet av byggnaderna på Önsta. När nu återstående torp/hus skall få adresser finns önskemål om att få ändra de redan befintliga adresserna till de genuina gårdsnamnen. Alla namnförslag från samhällsbyggnadsförvaltningen härrör från de forna torp-/gårdsnamnen.